Mūsų Sparnai

Lietuvių Ev. Reformatų Leidinys

1991 GRUODIS NR. 67

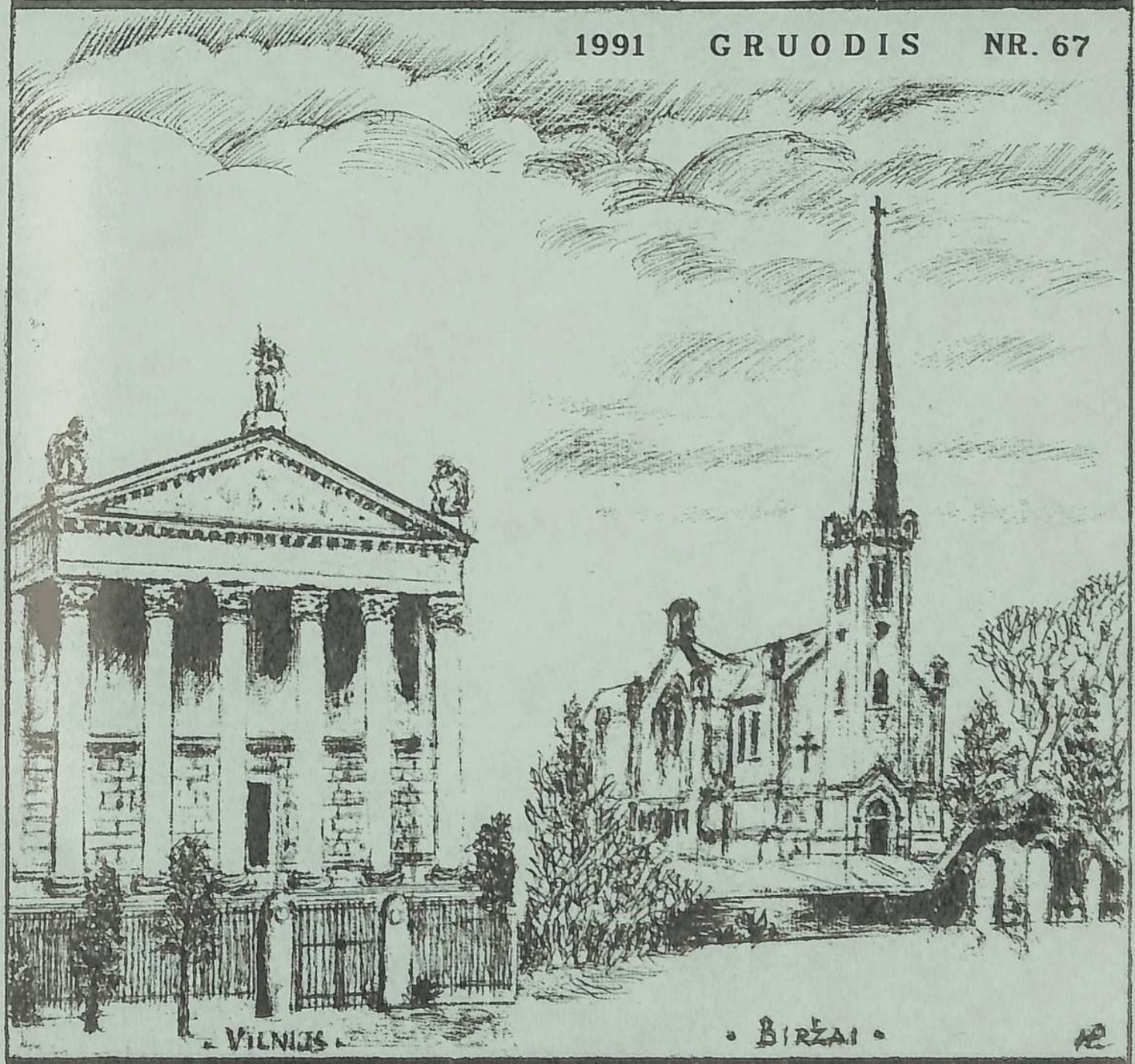

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL 60632. U. S. A.

TURINYS

*	Vytautas Landsbergis (Foto)	1 psl.
Kun. P. Dilys	Kalėdų Šventės ir mes	2
Matas Naktinis	Lietuvos Reformacijos istorijos problema	6
*	Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios 1991 m. Sinodas išeivijoje	10
Kun. J. Norvila	Pluoštas tradicinių žinių apie pirmuosius reformatų Bažnyčios sinodus	14
Hypatia Y. Petkus	Liet. Ev. Reformatų veikla išeivijoje	15
Rev. D. W. Johnson	Kokios tikybos rūšies esu?	21
Hypatia Y. Petkus	Psalmių Knyga	24
Širvėnas	Benamiai	26
Kun. E. Gerulis, Th.D	Naują kunigą besirenkant	27
Jackus Sonda	Atsiminimai	28
*	Naujausi anekdotai iš Lietuvos	36
Dr. G. Slavėnienė	Lietuvos protestantai	37
Arvydas Šliogeris	Kultūros ir asmens laisvė	57
Domas Kaunas	Heidelbergo lituanistika	60
Kun. K. Burbulys	Aplankius Lietuvą	61
Dr. M. Opochensky	Woyage to Lithuania	63
*	JAUNIMAS	65
Myk. Zablockas	Pirmos snaigės	67
*	IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN	67
*	KRONIKA	71
*	1940 m. Biržų gimnazijos absolventai (Foto)	72
Kun. R. Moras ir Kun. J. Novila	Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios 1991 m. sinodas Biržuose	78
Irena Jašinskaitė	Būti stipria	81
Matas Naktinis	Quo vadis Ekumene	82
Kun. R. Moras	Reformatų jaunimo vasaros stovykla Papilyje	90
Širvėnas	Užmirštas kelias	90
Vytautas Vienužis	Iš Reformacijos istorijos	92
Širvėnas	Jei širdis iš naujo prakalbėtų	92
*	Klaidų atitaisymas	97

LEIDĖJAS — Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija

REDAKCINIS KOLEKTYVAS — Petras BRUŽAS, Halina DILIENĖ, Hypatia Yčaitė-Petkus. Mykolas Zablockas

REDAGUOJA — Mykolas Zablockas, 5412 N. Clark St. Suite 210 Chicago, IL 60640, U. S. A.

REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS ADRESAS — MŪSŲ SPARNAI, 5412 N. Clark St. Suite 210 Chicago, IL 60640, U. S. A.

KAINA — AUKA

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

MŪSŲ SPARNAI

LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951 1991 GRUODIS NR. 67

VYTAUTAS LANDSBERGIS

Nepriklausomos Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos Pirmininkas

PALAIMINTŲ KRISTAUS GIMIMO ŠVENČIŲ IR LAIMINGŲ NAUJŲ METŲ LINKIME MŪSŲ MIELIEMS SKAITYTOJAMS, BENDRADARBIAMS IR RĖMĖJAMS!

Leidėja ir Redakcija

Kun. P. Dilys

KALĖDŲ ŠVENTĖS IR MES

Izaijos pranašystėje skaitome: "Nes mums gimė kūdikis ir mums duotas Sūnus! Viešpatavimas yra ant Jo peties, ir jis bus vardu: Nuostabus Patarėjas, Galingasis Dievas, būsimojo amžiaus Tėvas, Taikos Kunigaikštis."

Šiandieninio pamokslo pagrindan paimtas mums pamokymas a-, paštalo Pauliaus laiško Titui (2, 11-14): "Išganingoji Dievo malonė pasirodė visiems žmonėms ir moko mus, kad, išsižadėję bedievystės ir pasaulinių užgaidų, gyventumėm šiame pasaulyje blaiviai, teisingai ir pamaldžiai, laukdami palaimintosios vilties ir ateinant garbės didžiojo Dievo ir mūsų Išganytojo Jėzaus Kristaus, kurs pats save davė už mus, kad mus išpirktų iš visokios neteisybės ir apvalytų pats sau priimtą tautą, stropią geriems darbams."

Žmogus, kuris yra išaugęs krikščioniškoje tradicijoje ir mano joje palikti, visuomet Kalėdų proga yra šiek tiek susijaudinęs. Iš vienos pusės jis pergyvena vaikystės dienas, kai su ilgesiu laukdavo Kūčių vakaro ir Kalėdų šventės. Nežiūrint, kad tėvams kartais būdavo sunku paruošti vaikams laimingas Kalėdas, vis dėlto tie laikai buvo geri, ir per visą gyvenimą kasmet kelia savotišką nuotaiką mumyse. Iš kitos pusės, kaip

suaugę žmonės, įvertiname gyvenimo įvykius jau kitaip. Pagal apaštalo Pauliaus žodžius iš pirmojo laiško Korintiečiams (13; 11), kur jis rašo: "tapęs vyru, mečiau tai kas vaikiška," mes gi stebimės ir klausiame patys save, kas paskutiniu laiku darosi pasaulyje? Ką gi žmonės padarė iš tų vidujinio džiaugsmo dienų ir ramybės paskelbimo Betlejuje? Kas gi beliko iš tų Kalėdų esmės pasaulyje? Todėl šiemet Kalėdų proga, norint nenorint kyla klausimas - su kokia nuotaika atvykome į mūsų bažnyčią? Intuityviai jaučiame, kad paskutinieji metai pakeitė pasaulį. Štai vėl bažnyčiose skamba apaštalo Pauliaus pamokymas: "Išganingoji Dievo malonė pasirodė visiems žmonėms." Tą malonę galime priimti tik tikėjime. Taigi, kiekvienos Kalėdos yra lyg ir žmogaus tikėjimo patvirtinimas ir mūsų dvasinio kritėrijaus peržiūrėjimas. Kalėdų metu mes turime išpažinti ką mes tikime, kaip per metus mūsų dvasia augo, kokios buvo mūsų sielos pastangos priartėti prie Dievo ir kokie yra bendrai mūsų santykiai su Dievu?

Šiandien tikrai yra šventa diena, nes "Išganingoji Dievo malonė pasirodė". Taigi, pasirodė ir mums. Kaip mes tą malonę šiandien, mūsų gyvenimo sąlygose priimsime? Ar galime su džiaugsmu Viešpačiui pasakyti: Viešpatie! Tikime, kad nėra po dangumi žmonėms duota kito vardo, kaip Gelbėtojo Jėzaus Kristaus?

Taigi Kalėdos yra nuolatinis ir kartais gana komplikuotas dvasinis procesas žmoguje.

Tebūnie mums leista šiandien arčiau ir giliau su tuo procesu susipažinti.

Visų pirma Kalėdos bando, jeigu ir dalinai,atsakyti į lemiantį klausimą: kas yra Dievas?

Apaštalas Paulius ir evangelijų autoriai aiškiai pabrėžia: Dievo malonę visiems žmonėms. Garbė Dievui ir malonė žmonijai sudaro vieną vienetą.Nuo Kalėdų dienų žinome, kaip mums reikia tikėti, kaip privalo atrodyti mūsų santykiai su Dievu.

Per paskutinius dvidešimt šimtmečių tų santykių aiškinmas gaudavo įvairias formas. Per pirmuosius penkis šimtmečius krikščionybėje viešpatavo teologinis politeizmas, graikų dvasinis palikimas. Aišku, tada bažnyčios tėvai akcentavo Dievo vienybę. Jis yra vienas, Jis yra šventa būtybė ir Kalėdų dieną pasirodė Jėzuje Kristuje.

Paskui Reformacijos laikais, dvasinė žmogaus padėtis pasikeitė, nes tada jau vyravo sąvoka: Dievas ir Dievo Sūnus Kristus, ir Dievas Šventoji Dvasia.

Dabartiniu laiku žmonės pergyvena visokių rūšių ateistinių pažiū-

rų apie Dievą. Samprotaujame: gal būt Dievas egzistuoja, o gal būt tai yra neaiški mums galia arba tik sociologinis galvojimas.

Kaip ten bebūtų - kiekvienos Kalėdos atkreipia mūsų dėmesį į Dievą, į amžinas gyvenimo vertybes. Tos vertybės šaknis guli Dievo nurodytame kelyje. Išganinga Dievo malonė moko mus atsisakyti bedievystės ir pasaulio aistrų, kad galėtume santūriai ir teisingai bei pamaldžiai gyventi. Tai yra antroji epochinė Kalėdų reikšmė.

Dievo malonė rodo mums kelią, kad mūsų veikimas, mūsų pasielgimas sutiktų su Dievo valia. Mes, šio amžiaus pabaigos vaikai, privalome tą malonę priimti mūsų salygose, kurios greit ir radikaliai keičiasi.

Krikščionybės egzistavimą galima padalinti į tris dalis:

1. Žmogus Naujojo Testamento sudarymo laikais
2. Renesanso ir Reformacijos laikotarpio žmonės
3. Dvidešimtojo amžiaus žmonija

Pirmoji grupė tai žmonės Naujojo Testamento sudarymo laikais. Jų pasaulėžiūra buvo labai apribota. Jie gyveno graikų ir Romos Imperijos laikais. Jų geografinis pasaulis buvo įtalpintas to laiko ribose. Sociologiniai jie buvo susipažinę tik su vergijos santvarka.Tokiems žmonėms, tokiems krikščionims apaštalas Paulius rašė savo laiškus. Jie gyveno tik vienintelei idėjai - Kristus yra jų gelbėtojas, jis greit ateis ir prasidės paskutinis teismas. Todėl Paulius rašo: "...laukdami palaimintosios vilties ir mūsų Didžiojo Dievo bei Gelbėtojo Kristaus Jėzaus šlovės apsireiškimo".

Tuo laiku krikščioniui rūpėjo, kaip galiu tinkamiau priimti Kristų, kuris pasirodys debesyse.

Renesanso ir Reformacijos laikotarpio žmogus jau kitaip žiūrėjo į gyvenimą. Geografiniai jo pasaulėžiūra buvo daug platesnė, socialiniai jis buvo liudininku kaip miršta feodalizmas. Todėl Reformacijos tėvai nenuilstamai pabrėždavo mūsų silpnumą, mūsų nuodėmingumą, mūsų reikalingumą rasti išganymą Kristuje, rasti jį per malonę apreikštą Kalėdų metu.

Šiandien žmogus jau kitas. Daug civilizacijos, įvairios kultūros aplink mus. Technikos progresas pakeitė kiekvienos šeimos privatų gyvenimą. Žmonijos socialinė struktūra keičiasi beveik kasmet. Žmogus pradėjo didžiuotis tuo, kas jis yra, ką jis atsiekė. Šventojo Rašto išsireiškimai, Bažnyčios tėvų ir Reformatorių perspėjimai moderniam žmogui beveik nesuprantami, bet mūsų amžiaus įvykiai, Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai, ilgas terorizmas Sovietų Sąjungoje ir jos satelitų kraštuose, kruvini įvykiai Kinijoje ir Pietų Afrikoje, bendrai tarptauti-

nis neramumas, yra aiškūs to liudininkai. Žmogus, nežiūrint intelektualinio progreso, yra sugadintas. Jis nepriima Dievo malonės, apreikštos Kalėdų dieną, o rezultatai - šeimyninis gyvenimas susilpnėjo, darbuose viešpatauja nesąžiningumas, politiniame gyvenime susimaišymas, visuomeniniame ekonominė neapykanta. Rytuose vis dar baimė stalinizmo metodų grįžimo, vakaruose supratimo stoka, kad Dievas pasirodė visiems žmonėms.

Šiandien egzistuoja didelis skirtumas tarp mūsų Reformacijos palikuonių irto laiko pažiūrų.Tada buvo kalbamair rašoma apie asmeniską išganymą per malonę, šiandien mums rūpi, arba žmonija pasikeis arba mūsų, ar sekanti karta žus. Nežiūrint tokio nusistatymo ir dabar egzistuoja tarp šventojo Dievo ir nuodėmingo žmogaus dvasinė įtampa. Mes taip pripratome gyventi toli nuo Dievo ir Jo reikalavimų, kad beveik jau nebesuprantame, kad tik gyvenimas su Dievu Jo išmintingoje malonėje daro iš mūsų vertingą ir kūrybingą visuomenę, nes Kalėdos savo esmėje yra tos dvasinės įtampos tarp Dievo ir žmogaus pašalinimas ir panaikinimas. Mūsų tekste, keturioliktame skirsnyje Paulius rašo:"Jis, t.y . Kristus, atidavė save už mus, kad išpirktų mus nuo visokių nedorybių ir suburtų sau nuskaistintą tautą, uolią geriems darbams."

Taigi dabar galime padaryti išvadą, kad Kalėdos yra Dievo veikimo aktas. Jis, Dievas nutarė išlaisvinti žmogų.

Šiandien aišku Rytuose, kad komunistinė ir marksistinė ideologija negalėjo pagerinti ir patobulinti santykių tarp žmonių. Tai jau paaiškėjo - yra tik tuščias plepėjimas! Vakaruose daug dalykų yra taip pat netvarkoje. Mes čia kalbame apie Dievą, bet nesame atviri su Juo. Neužmirškime, mūsų reikalas su Dievu liečia m ū s ų sąžines, ne mūsų tėvų ir protėvių. Mes dažnai bandome rasti išeitį išoriniame pamaldume. Laikome iškilmigas pamaldas Kalėdų laikotarpyje, reiškiame mūsų tarpe paviršutinišką religingumą, bet tai mums ilgesniam laikui nepadės.

Mes privalome patys ruoštis paklusnumui Evangelijai, gilinti savyje gerą naujieną apie Kalėdų įvykius.Ta naujiena gali mus ir nori mus pasiekti ir pakeisti mūsų asmeninį gyvenimą šeimoje, darbuose, veikime. Tai yra kantrybė santykiuose su artimais, tai yra dialogo su kitais ieškojimas, žmonių teisės gynimas, paklusnumas Dievo įstatymams, gyvenimas Kalėdų dvasioje, kad mes galėtume tapti pavyzdžiu sekančioms kartoms ir tuo būdu rasti ramybę Viešpatyje. Tik tokie žmonės turi ateitį.

Matas Naktinis

LIETUVOS REFORMACIJOS ISTORIJOS PROBLEMA

(Pabaiga)

A. RASIJAUS KŪRYBOS BIBLIOGRAFIJA

A. Rasijaus kūryba – literatūrinis, mokslinis palikimas niekur nebuvo suregistruotas, aptartas ir įvertintas. Neišaiškinus to, ką jis yra parašęs, negalima jo kūrybos tyrinėti . Pasiteikus amžininkų užuominas, įvairių bibliografijų žinias bei surastas šiuo metu išlikusias jo knygas, žemiau pateikiami jo veikalai, kolektyviniai darbai, kuriuose dalyvavo Rasijus, aptariami ir tie veikalai, kurių autoriumi yra pagrindo laikyti A. Rasijų.

Žvaigždute pažymėti veikalai yra išlikę.

1.* Cursus philosophici disputato XXIV. De virtutibus moralibus, quae referuntur ad nos ipsos... Instituenda favente Deo, public in gymnasio Dantiscano ad diem 6. maij, praeside Bartholomaeo Keckermano respondete Adamo Rassio. Dantisci in officina typographica Martini Rhodi, 1606. P. 40.4.

K. Estreicherio bibliografija šio veikalo nežymi. Aprašyta de visu. Egz.: Vilniaus valstybinė universiteto biblioteka, Retųjų spaudinių skyrius (toliau – VUB RS), III 11147.

2.* Cursus philosophici, disputatio octava e logicis; de synogismo materiali, e physicis de meteoris apparentibus. Instituta publicae in gymnasio Dantiscano ad diem XXII. Maij respondete Adamo Rassio // B. Keckermannus. Disputationes philosophicae physicae praesertim, quae in gymnasio Dantiscano ad lectionum philosophicarum cursum paulo plus biennio publicae instituae et habitae sunt, sub presidio Bartholomaei Keckermanni philosophiae in eodem gymnasio Professoris. Hanoviae apud Guilielmum Antonium, 1606. P. 87–91. 8.

Aprašyta de visu. Egz.: VUB RS, III 3740.

Antrasis leidimas išleistas tuo pačiu pavadinimu ir toje pačioje spaustuvėje 1611 m. P. 55–58. Aprašyta de visu. Egz.: VUB RS, III 2876.

3.* Cursus philosophici isputatio XXIV, quae at ethica IV. De virtutibus moralibus... Disputationes practicae, nempe ethice, economicae, politicae, in gymnasio Dantiscano / Disputationes practicae, nempe ethice, economicae, politicae in gymnasio Dantiscano... habitae cum praesidio B. Keckermanni. Hanoviae apud Guilielmum Antonium, 1608. P. 91 – 130. 8.

Aprašyta de visu. Egz.: Biblioteka Gdanskiej, PAN, Kb 792 8.

Perspausdintas 1606 m. disputas, žr. šio sąrašo Nr. 1.

Informacijos šaltinis: Nadolski B. Ze studiow nad zyciem literackim i kulturą umyslową na Pomorzu w XVI i XVII wieku. Wroclaw – Warszawa – Krakow, 1969, S. 137. Egz.: Biblioteka Gdanskiej, PAN, kb 792 8.

4.* Prodromus methodum exibens tractatus de nobilitate concinandiet in publicum si fatae concesserint non mora proferendi ab Adamo Rassio. Regiomonti Borusso, excusus typi Osterbergianis, 1610. P. 1, 10.

Aprašyta de visu. Egz.: VUB RS, III 1140.

5.* Gamelion Clariss, et consultiss, doct. D. Alberto a Stein medico scientissimo; foedus coniugii cum lectissima faemina Sophia Szleinen vidua Anno 1610, die Novembri, 19; feliciter ineunti..., ab Adamo Rassio Polono Regiomonti Borusso typis Osterbergianis, 1610, P. 8. in 4.

Aprašyta de visu. Egz.: TSRS Valstybinė viešoji M. E. Saltykovo – Ščedrino vardo biblioteka (toliau – SŠB), 6. 4. 2. 1167.

6.* Vindiciae systematis logici B. Keckermanni, contra themata X et eorum appendices a Johano Donnero Wittenbergiae 23. Februari edita. Hanoviae apud Guilielmum Antonium, 1611. P. 112. 8.

Aprašyta de visu. Egz.: Biblioteka Narodova Polskiej RL, XVI. 0. 6086 adl.; Biblioteka PAN w Gdansku, Fa 13817 8 adl. 3; SŠB, 36. 60. 8. 105; ten pat, 36. 58. 5. 19; Biblioteka Glowna UMK w Toruniu, Pol. 7. II. 285.

7.* Tractatus de mercatura, in quo idea eius, et ea omnia, quae ad exercitia negotiationum faciunt, e varii auctoribus sucinncta metodo delineantur ab Adamo Rassio Polono. Ragiomonti Borsso, excusus per Johannem Fabricium, 1611. P. Titulinis, (8), 84, 8.

Aprašyta de visu. Egz.: Lietuvos TSR Respublikinė biblioteka, (toliau – LTSR RB) Retų spaudinių skyrius, B2 – 1901; SŠB. XI. XIV. 3. 178.

8. Lachrimae exequiales in obitum praepropermu Georgi Radivili infantis a studiosis gymnasii Birsensis fusae (leidimo vieta ir data nežinomi).

Šaltinis: Lukaszewicz J. Min. veik. T. 2. S. 157; Yčas J. Biržai, tvirtovė, miestas ir kunigaikštystė. Kaunas, 1931. P. 153.

K. Estreicheris nurodo, kad buvo 1613 m. išleista Petro Blastaus Kmitos Liubče A. Rasijaus knyga "Honor funebris III. Principi Georgio Radivilo Duci Birzarum et Dubingorum..." K. Estreicheris bus suklydęs nurodydamas 1613 m. leidinio datą, kadangi Jurgis Radvila Kristupo II sūnus mirė 1617 m., be to 10 mėnesių amžiaus vaikas negalėjo būti vadinamas "Dux Birzarum", o turėtų būti pavadintas "infantus". K. Estrei-

reicheris greičiusiai dviejų knygų pavadinimus (žr. sąrašo Nr. 8 ir 9) sujungė į vieną ir klaidingai datavo knygą. Tačiau iki nebus surasti visi A. Rasijaus leidiniai, kategoriškai negalima teigti, kad tokio leidinio nebuvo.

9. Oratio de vita et morte Janussii Rądivili / Justa funebria Illustrissimo Celsissimoque Principi ac Domino D. Janussio Radivilo Birzarum et Dubingorum Duci, Sacri Rom. Im. Principi item Sluck et Kopyl Duci. Castellaneo a Musis Birsensibus persoluta. Lubecae ad Chronum in typographia Petri Blasti Kmitae, 1621.

A. Rasijus buvo ne tik vienas iš autorių, bet ir visos knygos organizatorius.

Šaltinis: Winkelmann E. Biblioteka Livoniae historica, systematisches Verzeichnis der Quellen und Hilfsmittel zur Geschichte Estlands, Livlands und Kurlands. Berlin, 1878. S. 585; Lukaszewicz J. Dzieje kosciolow wyznania helwekiego w Litwie. Poznan, 1843. T. 2. S. 157.

K. Estreicheris savo bibliografijoje klaidingai nurodo šio veikalo išleidimo datą 1625 m.

10.* Tractatus politico juridicus de nobilitate et mercatura in gratiam utriusque status lectoris methodo logica concinnatus ab Adamo Rassio gymnasii Birzensibus rectore. Lubecae, ex officina typographica Johanni Wolffii, 1619. P. titulinis (11), 208. 4.

Aprašyta de visu. Egz.: LTSR RB. Lituanistikos skyrius, C lot. 1. 619; SŠB, X. 7. 6. 198.

Antrasis leidimas tuo pačiu pavadinimu - Wittenberge, apud Paulum Helvvigium Bibliopoli, 1624. P. titulinis, (7), 208.

Aprašyta pagal mikrofilmą. Egz.: Biblioteka Narodowa Polskiej RL, XVI. Qu. 4259 adl. Mikrofilmas MAB RS. Mf. 1309.

11. Parentatio Andreae Volani.

Greičiausiai rankraštis, parašytas 1610 m., kadangi tais metais mirė A. Volanas - vienas iš Rasijaus globėjų tarp Vilniaus evangelikų reformatų senjorų. 1610 m. A. Rasijus turėjo būti beišvažiuojąs iš Vilniaus į Karaliaučių. Bibliografijos nefiksuoja knygos tokiu pavadinimu.

Šaltinis: Wengerscius A. Libri quatuor Slavoniae reformatae. Varsoviae, 1973. P. 442.

12. A. Rasijaus retorikos vadovėlis.

Nežinoma, ar rankraštis, ar buvo atspausdintas, iki šiol nesurastas.

Šaltinis: Tvorek S. Programy nauczania i prawa gimnazjum kalwinskiego w Kiejdanach z lat 1629 i 1685. / Odrodzenie i Reformacja w Polscie. Warszawa, 1970. T. 15. S. 232.

A. Rasijaus autorystė spėjama:

13. Concideracje strony wyslania księcia Janusza do cudzej ziemi. Rankraštis. Centrinis senųjų aktų archyvas. (Varšuva) Radvilų archyvas. Sk. XI, Nr. 57; fotokopija MAB RS, F. 27, B. 125. Nurodytas ir cituojamas: Wisner H. Lata szkolne Janusza Radziwilla / Odrodzenie i Reformacja w Polsce. Warszawa, 1969. T. 14. S. 186–190. Šis rankraštis yra anoniminis. Jį galėjo parašyti esantieji Radvilų dvaro aplinkoje pedagogai profesionalai: Salomonas Risinskis, A. Rasijus, Danielius Naborovskis. Visi jie buvo pažįstami, naudojosi Radvilų mecenatu, ilgus metus dirbo profesionaliais studijų vadovais vidurio ir vakarų Europos universitetuose, plataus išsilavinimo asmenybės, tačiau tikėtiniausia, kad jo autorius buvo A. Rasijus.

Išnašos

[1] Wengerscius A. Libri quatuor Slavoniae reformatae. Varsoviae, 1973. P. 442.

[2] Łukaszewicz J. Dzieje kościołów wyznania helweckiego w Litwie. Poznań, 1843, T. 2. S. 157—158, 224.

[3] Valančius M. Žemaičių vyskupystė. Raštai. Vilnius, 1972. T. 2. // Lituanistinė biblioteka. T. 12. P. 233.

[4] Vorbek Lettow Maciej. Skarbnica pamięci. Pamiętnik lekarza króla Władysława IV. / Opracowali Ewa Galos i Franciszek Mincer, pod redakcją naukową Władysława Czaplińskiego. Wrocław—Warszawą—Kraków, 1968. S. 30.

[5] Wisner H. Lata szkolne Janusza Radziwilla. Przyczynek do dziejów szkolnictwa kalwińskiego na Litwie w pierwszej połowie XVII wieku // Odrodzenie i Reformacja w Polsce. Warszawa, 1969. T. 14. S. 184, 186—189.

[6] Revisionsbuch de anno 1597 bis 1599 constitutionis et privilegiorum negotium // Latvijos TSR Centrinis Valstybinis istorinis archyvas. F. A-2, Ap. 1. B. 1247. L. 103; Catalogus consulum ac senatorum Rigensium // Ten pat. F. 214. Ap. 6. B. 63. P. 11.

[7] 1587 I.11 rektoriaus V. Rasijaus Karaliaučiuje prašymas Rygos miesto magistratui dėl liudijimo apie jo patikimumą. // Ten pat. F. A-2. Ap. 1. B. 1211. L. 131.

[8] Erler G. Die Matrikel der Albertus — Universität zu Königsberg in Preussen. Die Immatrikulationen von 1544—1656. Leipzig, 1917. B. 3. S. 344.

[9] Biržiška V. Lietuvos studentai užsienio universitetuose XIV—XVIII amžiais / Red. ir papildė Mykolas Biržiška su Adolfo Sapokos įvadu. [Cikaga], 1987. P. 143.

[10] 1581 m. sausio 1 d. Stepono Batoro raštas, liudijantis Adomo Roskio bajorystę, išduotas kelionei į užsienio universitetus // Lietuvos Metrika kn. 65, l. 56v—57r. Už šią informaciją dėkoju Z. Kiaupai.

[11] Rybinius Johanus Polonus. Hodoeporicum liber primum. Torunij, typis Andreasse Kotenii, 1592. L. D_2—D_3.

[12] Nadolskis B. Jana Rybińskiego „Hodoeporicorum liber" // Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pigonia. Prace komisji historyczno literackiej Krakowskiego oddziału PAN. Kraków, 1961. N 1. S. 179; Nadolski B. Ze studiów nad życiem literackim i kulturą umysłową na Pomorzu w XVI—XVII wieku. Wrocław—Warszawa—Kraków, 1969. S. 207.

[13] Rybinius Johanus Polonus. Hodoeporicorum liber primum... P. D_2—D_3.

[14] Rassius A. Prodromus methodum exhibens tractatus de nobilitate... Regiomonti Borusso, 1610. L. A_3.

[15] Vorbek Lettow Maciej. Skarbnica pamięci... S. 30.

[16] Księga wpisów uczniów gimnazjum Gdańskiego 1580—1814 / Opracowali Z. Nowak i P. Szafran. Warszawa—Poznań, 1974. S. 70—71.

[17] Vorbek Lettow Maciej. Skarbnica pamięci... S. 31.

[18] Nadolski B. Ze studiów nad życiem literackim i kulturą umysłową na pomorzu w XVI—XVII wieku... S. 126—137.

[19] Rassius A. Cursus philosophici, disputatio octava, e logicis de syllogismo materiali, e physicis de meteoris apparentibus... Hanoviae, 1606. P. 88.

[20] Vorbek Lettow Maciej. Skarbnica pamięci... S. 31.

[21] Akta synodów prowincialnych Jednoty Litewskiej 1611—1625 // Monumenta Reformationis Polonicae et Lithuanicae. Wilno. 1915. Ser. 4. Z. 2. S. 1—2.

[22] Erler G. Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg in Preussen. Die Immatrikulationen von 1544—1656. Leipzig, 1910. Bd. 1. S. 191.

[23] Rassius A. Tractatus politico juridicus de nobilitate et mercatura. Lubecae, 1619. L. 3v.

[24] Iki šiol ši informacija jos skelbėjų buvo apytikriai datuojama 1621 m. Daugiau argumentų yra už tai, kad ši informacija buvo parašyta 1615—1617 m.: 1617 m. A. Rasijaus laiške (žr. išnašą Nr. 26) kalbama apie tą pačią Biržų mokyklos situaciją. Be to, šioje informacijoje nurodoma, kad vakuoja Vsieliubo evangelikų reformatų ministro vieta, ir nurodoma perkelti ten iš Bielicos Lukošių Bednarskį. Remiantis sinodo aktų protokolais, yra aišku, kad Bednarskis iš Bielicos į Vsieliubą buvo perkeltas du kartus — 1617 m. ir 1623 m. Tikresnė 1617 m. data, kadangi sutampa ir datuoto A. Rasijaus laiško realijos ir Bednarskio perkėlimo data. E. Rimša šią informacija datuoja XVII a. 2-ojo dešimtmečio pradžia. Rimša E. Radvilų karstai Kėdainiuose // Lietuvos istorijos metraštis. 1984 metai. Vilnius, 1985. P. 24, 33.

[25] Akta synodów prowincialnych Jednoty Litewskiej 1611—1625... S. XVIII.

[26] 1617 m. rugsėjo mėn. A. Rasijaus laiškas iš Biržų Kristupui Radvilai // Centrinis senųjų aktų archyvas [Varšuva] (toliau — CSAA). Radvilų archyvas (toliau — RA). Sk. V. Teka 299. B. 12906. L. 1r.

[27] 1618 m. birželio 19 d. A. Rasijaus laiškas iš Biržų Kristupui Radvilai // Ten pat. Teka 299. B. 12906. L. 2r.

[28] 1617 m. kovo 12 d. Biržų gimnazijos rektoriaus [A. Rasijaus] laiškas K. Radvilai // CSAA, RA. Sk. V. Teka 21. B. 863.

[29] Yčas J. Biržai. Tvirtovė, miestas ir kunigaikštystė. Kaunas, 1931. P. 153.

[30] Wisner H. Lata szkolne Janusza Radziwiłła... S. 186—188.

[31] Ten pat. P. 189.

[32] Lietuvos evangelikų reformatų provincinių sinodų Vilniuje aktai 1611—1637 // MAB RS. F. 40. B. 1157. P. 139, 147—149, 153—155, 164, 173.

[33] 1611—1801 m. ev.—reformatų sinodų Vilniuje aktų sąvadas // MAB RS. F. 40. B. 160. P. 214.

[34] Collecta zboru Kiejdańskiego. [Vilnius, 1939]. S. 10, 76, 83.

[35] Lukšaitė I. Salomono Risinskio bibliotekos Vilniuje sąrašas // Iš Lietuvos bibliotekų istorijos. Vilnius, 1985. P. 28.

Vilnius

LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIOS 1991 METŲ SINODAS IŠEIVIJOJE

1991 m. rugsėjo 28-29 d.d. Čikagoje, nuosavoje bažnyčioje, 5230 S. Artesian Ave., vyko 44-tasis, sinodas išeivijoje. Tai 454-tasis sinodas nuo Bažnyčios istorijos pradžios.

Sinode dalyvavo Gen. Supt. kun. S. Neimanas ir iš Kanados (Toronto) atvykęs Supt. kun. P. Dilys. Dalyvavo kuratoriai, parapijų delegtai ir kt. iš įvairių JAV-alstijų.

Sinodas prasidėjo šeštadienį, rugsėjo 28 d. pamaldomis bažnyčioje,

Sinodo dalyviai: iš kairės pirmoje eilėje - krt. Erika D. Brooks, Gen. Supt. kun. Stasys Neimanas, krt. Halina Dilienė, sinodo direktorė dr. Daina Variakojytė - Fricke, sinodo cenzorius Supt. kun. Povilas Dilys. Antroje eilėje - krt. Hypatia - Hypatia Yčaitė- Petkus ir dr. Algirdas Devenis.

kurias atlaikė supt. kun. P.Dilys. Po to sekė sinodo posėdžiai. Rinkimuose Sinodo cenzorium išrinktas kun. P. Dilys, į sekretoriatą - iš New Mexico atvykusi H.Y. Petkus. Vyko rinkimai į Kolegiją - Bažnyčios valdomąjį organą. Prezidentu naujai išrinkta krt. H. Jakubėnaitė - Dilienė ir nariu krt. dr. D. Variakojytė - Fricke. Perrinkti - vicepirm. Gen. Supt. kun. S. Neimanas ir nariai - krt. P. Bružas, garbės narys, sekretore H.Y. Petkus, ižd. R. Neimanaitė, narys - E.D. Brooks.

Paminėti paskutiniais sinodiniais metais mirusieji Bažnyčios nariai - dr. Vilius Vileišis, Čikaga, ir Martynas Yčas, Toronto, Kanada. Paminėtas ir dr. Antanas Kalvaitis, diplomatas, muzikas ir refomatų draugas, daugelį metų vargoninkavęs Čikagos reformatų bažnyčioje. Buvo apgailestauta, kad keli mūsų Bažnyčios veikėjai dėl susilpnėjusios sveikatos negalėjo sinode dalyvauti, kaip ilgamečiai Kolegijos darbuotojai ir kuratoriai prez. M. Tamulėnas, reikalų vedėjas J. Indriūnas, V. Variakojis, skaudžiai eismo nelaimėje nukentėjęs ir parapijos sekr. A. Ramonis, sunkiai serga ligonių slaugymo namuose.

Sveikintojų žodžiu tarpe buvo Vysk. Hansas Dumpys, Čikagos ev. liuteronų Tėviškės parapijos klebonas. Iš pačios Lietuvos - Vilniaus ir Kauno parapijų - naujosios Liet. Enciklopedijos leidėjas M. Mikolajūnas ir P. Guobužis. Raštu sveikino naujai tituluotas atsikūrusios nepriklau-

Krt. Elena Devenienė-Grigaitienė, svečias iš Lietuvos Mykolas Mikolajūnas ir dr. Algirdas Devenis

somos Lietuvos Ambasadorius Washington'e Stasys Lozoraitis. Kun. dr. E. Gerulio iš Floridos sveikinimą perdavė Algis Regis. Buvo gauti sveikinimai ir iš eilės bendraminčių, vietinių kaip ir užsienyje gyvenančių, Kanados, Vokietijos ir kt. Iš Vilniaus reformatų bendruomenės gauta sveikinimo telegrama. Pirmą kartą turėjo sinodas progą pasiųsti sveikinimo raštą laisvos Lietuvos Prezidentui V. Landsbergiui. Įdomu, kad su sveikinimu sinodas pareiškė susirūpinimą dėl konfesinių mažumų teisių ir dėl religinės tolerancijos evangelikams Lietuvoje.

Šių metų sinodo dėmesys buvo daugiausiai nukreiptas į gyvybinius šalpos klausimus naujai atgimstančioms parapijoms Lietuvoje, apie stoką religinės literatūros ir bendrai savo spaudos, naujų kunigų akademinį paruošimą ir apie naujai atgimusioje Lietuvoje pasireiškusią tikybinės tolerancijos stoką.

M. Zablockas, žurnalo MŪSŲ SPARNAI redaktorius, apibrėžė leidimo eigą per 40 metų (įsteigtas E. Gerulio 1951 m.) ir perspektyvas ateičiai. Krt. prof. V. Kelertienė (sinode negalėjusi dalyvauti) pristatė davinius raštu apie religinės netolerancijos reiškinius Lietuvoje. Apie menonitų Bažnyčią, norinčią steigti krikščioniškos minties akademiją Panevėžyje, papildomai pranešė J. Gylys (Gillies), presbyterijonų Bažnyčios veikėjas iš Texas.

Pranešimus susumavus, gavosi vis tas pats vaizdas - paramos rei-

kalas bendraminčiams Lietuvoje, kur trūkumas ne vien knygų, bet ir materialinių vertybių, kaip valiutos ir pan. Kas liečia bažnytinių pastatų atgavimą, tai dar negrąžintos Kauno, Kėdainių ir kt. bažnyčios. Vilniaus bažnyčia atgauta, bet reikalauja daug remontų. Biržų bažnyčia, kur kunigauja kun. R. Moras yra gerame stovyje.

Naujų kunigų paruošimas (reformatų tradicija reikalauja aukšto akademinio lygio) sudarė sinodui rūpesčio. Nesant galimybių Lietuvoje, tenka užsienyje ieškoti stipendijų. Stipendijų klausimu rūpintis sinodas įgaliojo J. Gylį su padėjėja H.Y. Petkus.

Apie Čikagos parapijos veiklą pranešė Gen. Supt. S. Neimanas ir apie Toronto Išganytojo parapiją - Supt. kun. P. Dilys. Jis taip pat informavo apie Ekumeninio Būrelio atgaivinimą. Patiekus žinią apie naujai išleistą knygą - dr. Martyno Yčo (1885- 1941) ATSIMINIMAI NEPRIKLAUSOMYBĖS KELIAIS, II leidimas, Čikaga, 1991 m., sinodas nutarė paremti autoriaus dukrų sumanymą - surengti knygos pristatymą Čikagoje gal 1992 m. pavasarį.

Sekė įdomi sinodinė paskaita LIET. EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA PASAULINĖJE PLOTMĖJE. Paskaitininkė H.Y.Petkus plačiai apžvelgė kultūrinius ryšius su išorės pasauliu nuo pat Bažnyčios įsteigimo 1555 metais. Tai buvo renesanso ir naujų idėjų sklidimo laikai. Išsivystė ryšiai su Šveicarijos, Lenkijos ir kitų kraštų reformatoriais. Bažnyčia organizavosi UNITAS LITHUANICA (lietuvių vienybės) vardu. Nepriklausomoje Lietuvoje jau 1921 m. buvo užmegsti ryšiai su JAV Presbyterian Alliance,

Sinodo dalyviai ir svečiai

vėliau su World Alliance forFriendship through the Churches. Ir neprikl. Lietuvos laikais, ir sunkiais tremties metais, kaip ir dabar, Bažnyčios delegatai dalyvavo tarptautinėse konferencijose ir šiandien priklauso Pasaulinei Reformatų Bažnyčių Tarybai.

Kolegijos iždininkė krt.R. Neimanaitė pranešė apie kasos stovį ir Revizijos Komisijos pirmininks krt. J. Variakojis užtvirtino. Krt. K. Klybas iš New York'o pranešė apie J. Suveizdžio Palikimo Fondą.

Kadangi tai buvo pirmasis sinodas Lietuvai atsikūrus, šis džiaugsmingas įvykis buvo paminėtas specialiu kun. P. Dilio pamokslu ir Lietuvos Himno sugiedojimu pamaldose. Jų metu buvo paminėtos krt. Petro Variakojo (5 m.) ir jo žmonos krt. Kazimiros (1 m.) mirties sukaktys. Pamaldas pagražino solistės A. Buntinaitės giesmės, akompanuojant B. Variakojienei.

Tradiciniuose sinodo pietuose buvo pristatytas gausus būrys svečių.

Sinodo užbaigos maldai sukalbėti buvo pakviętas Vysk. H. Dumpys.

Kun. Julius Norvila

PLUOŠTAS TRADICINIŲ ŽINIŲ APIE PIRMUOSIUS REFORMATŲ BAŽNYČIOS SINODUS

1991 m. 06 . 22-23 dd. Biržuose įvyko Lietuvos Evangelikų-Reformatų Bažnyčios Sinodas. Sinodas yra svarbus įvykis Bažnyčios gyvenime ir todėl pabandysime trumpai aptarti pirmuosius sinodus ir jų tradicinę santvarką.

Kuriantis Bažnyčiai, 1557 m. jos oganizatoriaus Jano Laskio įtakoje buvo priimta, kad senjorai turi rinktis į sinodus. Tos pačios susirinkimo vietos nebuvo laikomasi, bet priešingai nutarta, tam, kad tuo pačiu metu būtų ir vizituojama. Sinodai turi būti šaukiami įvairiose parapijose. Teisė dalyvauti ir balsuoti tokiuose susirinkimuose buvo suteikiama ne tik dvasininkams bet ir pasauliečiams. Vieno tokio sinodo dienotvarkę turime iš 1558 m. Ten rašoma, kad "susirinkimas turi tarnauti bažnyčios statymui, Viešpaties garbei, ir dėl to visada turi prasidėti šaukimusi į Dievo vardą. Anksti tekant saulei, duodamas ženklas didžiuoju bažnyčios varpu ir po to sinodo dalyviai turi keltis ir ruoštis. Po antrojo dūžio visi turi eiti į bažnyčią, į pamaldas, kurios užtrunka nuo pusės iki

valandos. Po pamaldų mažasis varpas praneša, apie posėdžių pradžią ir dalyviai renkasi į sesijų salę. Posėdžiai trunka iki pietų - 4 valandas, o po to seka dviejų valandų pietų pertrauka. Po pietų visi vėl susirenka trivalandiniam posėdžiui. Vakare didžiojo varpo dūžis pašaukia visus maldai ir kiekvienas dalyvaująs kunigas privalo pravesti vakarines pamaldas savo patrono namuose, dalyvaujant šeimininkui, šeimynai ir tarnams. Sinodo pirmininkas, išrinktas balsų dauguma veda diskusijas, suteikia žodį. Geresnei tvarkai bendruose metiniuose sinoduose palaikyti, senjorai susirenka dviem dienom anksčiau aptarti klausimus, kurie bus svarstomi dienotvarkėje. Visos bažnyčios priežiūra pavedama Superintendentui, išrinktam bendrame Sinode; jo pareiga - kiek galima dažniau lankytis parapijoje, todėl jis privaląs vizitacijoms skirti visą savo laiką, ir negali turėti savosios parapijos, o jeigu jau turėtų tokią tai su padėjėju, kuris jį pavaduotų bažnyčioje jam išvykus vizituoti". Manau, kad to pakanka susidaryti vaizdą apie tradicinius reformatų sinodus ir bendrą bažnyčios sutvarkymą.

Pirmasis Lietuvos Reformatų Bažnyčios sinodas buvo sušauktas 1557. 06. 24 Vilniuje ir vėliau buvo šaukiami kas metai. Neturime laiko aptarinėti visą istoriją, tik noriu priminti, kad Bažnyčios veikla tarybiniais metais buvo taip suvaržyta, kad sušaukti sinodui buvo būtina gauti iš valdžios instancijų leidimą. Sinodai buvo sušaukti 1957 ir 1988 mm. ir todėl šis - 1991-jų - konsistorijos p-ko kun. R. Moro buvo pavadintas trečiuoju pokariniu.

Lietuviai reformatai išeivijoje, susibūrę į organizuotą bažnyčią, kasmetinių sinodų tradiciją išlaikė ją pratęsdami ir 1991 m. sušauktas Čikagoje, nuosavoje bažnyčioje, sinodas buvo 454-tas Lietuvos Reformatų Bažnyčios Sinodas.

Hypatia Yčas Petkus

LIETUVIŲ EV. REFORMATŲ VEIKLA IŠEIVIJOJE

1948 - 1950 m.

Po pasaulį išblaškyti reformatai, nors ir neskaitlingi ir pinigiškai nepajėgūs, sugebėjo tęsti savo veiklą užjūryje ir Čikagoje, Illinois, įsteigti savo Bažnyčios centrą. Ten nuo 1950 m. ligi šiandien yra laikomi metiniai sinodai - suvažiavimai. (Ilgoje Bažnyčios istorijoje, nuo jos įsteigimo Vilniuje XVI amžiaus viduryje, tokių Bažnyčios sinodų yra buvę virš 450). Kaip paaiškės iš šio rašinio, savojo centro įkūrimas Čikagoje

reikalavo tvirto pasiryžimo ir meilės savo religinėms tradicijoms. Laimei yra užsilikę pasakojimų - įspūdžių iš pirmųjų tų įvykių liūdininkų. Čia daugumoje panaudosime kuratoriaus (sutrumpintai: krt.) H. Pavilonio straipsnį "Lietuvių reformatų tremties Bažnyčia", ėjusį per kelis MŪSŲ SPARNŲ numerius (#38, 39, 40), laisvai kai kur jo žodžius cituojant.

H. P., kilęs iš Iškonių km., Biržų aps. jaunystėje emigravo Amerikon. Baigė inžinerijos mokslus ir dirbo Čikagoje. Jis buvo pirmaeilių Bažnyčios iniciatorių tarpe ir užsitarnauja jos stambaus rėmėjo vardą. II-jo Pasaulinio karo metu gerokas būrys Bažnyčios vadovų - kunigų, kuratorių (pareigūnų) ir aktyvių narių buvo priversti savo kraštą palikti SSSR komunistinės okupacijos pasėkoje. Laimingai pasiekę laisvąjį pasaulį, daugumas atsidūrė Vakarų Vokietijoje, kur teko gyventi pabėgėliams skirtose "stovyklose". Kaip pradėti gyventi iš naujo ir kur įsikurti buvo opus klausimas. Užsimezgė ryšiai laiškais ir atsišaukimais su bendraminčiais, gyvenančiais užjūryje. Tremtiniai sugebėjo sušaukti du sinodus (vad. I ir II Tremties sinodais) 1948 ir 1949 m. tradiciniu laiku - per Jonines - Vokietijoje.

Tais laikais, tuojau po II Pasaulinio karo pabaigos, imigracija į Ameriką buvo labai suvaržyta. JAV išleido įstatymą, taip vadinamąjį "Displaced Persons Bill" 1948 metais. Tada, anot H. Pavilonio, "Atsidarė plačiai durys imigracijai. Mūsų Bažnyčios nariai tremtyje subruzdo, kaip bitės avilyje. Prasidėjo masinis susirašinėjimas su užjūriu, ieškant vad. sponsorių (globėjų) bei buto ir darbo užtikrinimo dokumentų - "affidavit'ų". Tik mažytei saujelei mūsiškių buvo pavykę atvykti į JAV anksčiau, kaip 1948 m." Jų tarpe buvo krt. Dr. M. Devenis, išlaisvintas iš Sibiro tremties; krt. agronomas P. Kregždė (deja miręs netrukus po atvykimo Amerikon); krt. P. Klybas, paskutinis Lietuvoje (1943 m.) išrinktas Kolegijos prezidentas; ilgametis Kolegijos iždininkas krt. P. Variakojis; krt. H. Yčienė-Žiūrienė (Martyno Yčo našlė) ir kt.

Daugumas jų apsigyveno visur po plačiąją Ameriką. Pažymėtina, kad su New Yorkan atvykusiu (1946 m.) kun. P. Dagiu, Dr. Devenis įkūrė Lietuvių Protestantų Sąjungą, turėjusią didelę reikšmę padedant tremtiniams atvykti į JAV. Judviejų įsteigtas laikraštis GIMTINĖS GARSAI, ėjo bent du metu. Tarp "pirmųjų kregždžių", atvykusių Čikagon, buvo krt. teisininkas J. Kutra (daug prisidėjęs savo juridiniais patarimais); ilgametis Kolegijos išdininkas P. Variakojis; medicinos gydytojai Dr. J. ir A. Šabanai. Visi patyrė H. Pavilonių šeimoje meilingą pagalbą ir globą. Taipgi šalpos darbe savo humaniškumu ir artimo meile labai pasidar-

bavo kitur gyvenantieji krt. Dr. M. ir A. Deveniai. Krt. A. Devenienė, lankydama tremtinius Vokietijoje ir Švedijoje, teikė jiems visokeriopos pagalbos patarimais. Taip pat gelbėjo krt. Hypatia Yčienė - Žiūrienė su vyru, Am. lietuvių veikėju P. J. Žiūriu. Kaip ir Deveniai, jie davė tremtiniams ir vilčių, ir praktiškų patarimų, šalia maisto siuntinių jiems sudarant dokumentus ir kt. imigracijos popierius. Iš seniau JAV gyvenančiųjų negalima nepaminėti krt. J. Trečioko, E. Railienės ir kitų. Jų tarpe buvo ir Dr. A. Šliupaitė, visokeriopai padėjusi lietuviams benamiams be pažiūrų skirtumo, įskaitant artimuosius - reformatus.

Tokių geradarių namuose buvo vedamas susirašinėjimas, virė šalpos pakietų ekspedijavimo bei imigracijos dokumentų sudarymo darbai. Reikėjo "dežiuruoti" prie pašto dėžutės ar telefono, kartais pasiųsti bilietus kelionei, vykti į gelžkelio stotį ar aerodromą pasitikti. Apnakvydinti tremtinius savo namuose, mėgindvo juos finansiniai paremti, padėti įsikurti ir surasti darbus. Visų negalima įvardinti, bet mūsų auriaus žodžiais "Gal didžiausias geradarystės čempijonas Čikagoje buvo P. Variakojis ir jo maloni šeima." Jis buvo pasiekęs Švediją kartu su grupe biržiečių, po pavojingos kelionės laiveliu per Baltijos jūrą. Jį pasitiko stotyje (niekad anksčiau jo nepažinęs) H. Pavilonis ir priglaudė pas save. Autoriaus tvirtinimu, P. Variakojo pastangomis buvo suteikta arti 200 "affidavit'ų" (garantijos dokumentų).

H. P. žodžiais tariant, "P. Variakojo butas tapo lyg pereinamoji stovykla. Užleidus svečiams lovas, šeimininkams patiems tekdavo miegoti ant grindų. Vėliau, pakeleiviams susiradus butus, Variakojų namai pasidarė bažnytinio veikimo centras: čia vyko pasitarimai ir parapijos pirmieji posėdžiai. Pirmosios mintys apie reformatų parapijos įkūrimą Čikagoje, vad. antroje pasaulio lietuvių sostinėje, prasidėjo kristalizuotis tose sueigose. Palengvėjus imigracijai į JAV brendo reikalas įkurti pastovų veiklos centrą."

Čikagoje 1948 m. vasario mėn. įvyko bendras lietuvių liuteronų ir reformatų pasitarimas Ziono liuteronų parapijos salėje. Diskusijose dalyvavo krt. P. Variakojis, J. Kutra, H. Pavilonis, dr. A. Šabanienė ir kt. Didžiuma liuteronų buvo nuomonės, kad gal būtų reformatams patogiau priklausyti Ziono liuteronų parapijai. H. P. sako, kad jis "čia pareiškė tvirtą nusistatymą (kuriam pritarė visi ten esantieji reformatai), kad reikia bendrai veikti su liuteronais, bet be reformatų priklausymo liuteronų parapijai. Reformatams vistik reikėsią dėti visas pastangas įkūrimui savos parapijos".

Autorius rašo: "Tolimesniam šios temos gvildenimui J. Kutra pa-

kvietė į savo butą (Brighton Park apylinkėje) dr. A. Šabanienę, P. Variakojį ir H. Pavilonį. Visi atvyko, išskyrus dr. Šabanienę (išvyko į Mayo Clinic, Minn. pagilinti medicinos studijų). Toji "istorinė trejukė" ilgai, iki vėlaus vakaro diskutavo ir nusagstė pirmas gaires reformatų parapijos įsikūnijimui... Sunku yra naujakuriui pradėti naują gyvenimą svetimame krašte... Steigti parapiją nepalankiose sąlygose, neturint nei kapitalo, nei mecenatų, nei bažnyčios pastato ir net nė vieno kunigo parapijai vadovauti... Mūsų iniciatoriai priėjo prie vienintėlės realios išvados: ieškoti prieglobsčio pas vietines amerikiečių mums gimininga bažnyčias. Krt. P. Variakojis atsiklausė Gen. Supt. dr. Jakubėno, iš kurio neužilgo buvo gautas parapijai kurti padrąsinimas. Jis paaiškino, kad mes nepadarysime klaidos, prisišliejus prie (mums gimininų) Bažnyčių. Gen. Superintendentas, pareikšdamas palaimą, paliko laisvas rankas pasirinkti mums patiems, su kuria Bažnyčia bendradarbiauti."

Vadovo padrąsinti iniciatoriai užmesgė ryšius su Salem Evangelical and Reformed Church, kur narių didžiuma buvo vokiečių kilmės. Tais laikais naujiems ateiviams ta kalba buvo artimesė, negu anglų. Paskambinus į bažnyčios raštinę, gautas paskyrimas pasimatyti su kun. dr. F. B. Peck ir kun. W. Rest. Pas juos užėjęs H. Pavilonis buvo draugiškai priimtas. Jis iniciatorių vardu išdėstė naujakurių - reformatų padėtį ir jų troškimą Čikagoje įsteigti savo parapiją. Jis prašė Salem Bažčią, "kaip tikybos atžvilgiu mums labai artimą, priimti mus į savo globą ir suteikti galimybę toliau tęsti bažnytinę veiklą". Minėti kunigai nuoširdžiai į prašymą reagavo, pažadėjo savo pagalbą, ir davė visokių praktiškų patarimų. Oficialus atsakymas buvo vasario 17 d. 1949 m. kai kun. dr. F. B. Peck parašė H. Paviloniui laišką. Jis pranešė, kad Illinois Evangelical and Reformed Church speciali sinodo komisija diskutavo lietuvių reikalą ir nubalsavo teigiamai. Ši Bažnyčia sutiko suteikti reikalingą moralinę ir materialinę pagalbą.

Kun. Peck laiške buvo prašoma paruošti sąrašą asmenų, suinteresuotų reformatų parapijos steigimu. Minėtoji "iniciatorių trejukė" neturėjo tokiam sąrašui nė tuzino kanddatų. Jie sugalvojo kreiptis į senosios kartos ateivius - reformatus. Jų nemažas skaičius čia buvo atvykęs dar prieš I Pasaulinį karą. Kaip žinia, tarp "senųjų" ir "naujųjų" ateivių kartais būdavo sunku užvesti bendrą kalbą. Kai tie Amerikos lietuviai buvo pakviesti prisidėti prie naujos parapijos įkūrimo, daugumas atsakymų buvo neigiami. Iš beveik 50 asmenų tik gal šešetas šeimų davė sutikimų įrašyti pavardę į sąrašą. Senieji imigrantai buvo nutolę nuo bažnytinio gyvenimo. Didelė jų dalis buvo "paraudonavusi" (pasidavusi komunizmo įtakai), kiti rėmė įvairias labdaringas ir savišalpos organi-

zacijas, aiškindami, kad prisidėti prie dar vienos grupės jie neturį laiko.

Autorius sako, kad " šiaip taip buvo sukombinuota apie poros tuzinų kandidatų sąrašas". Jis buvo pateiktas Ev. and Reformed Church vadovybei 1949 m. vasario mėn. su prašymu priimti lietuvius į savo globą. Sueita į pažintį su visa eile Bažnyčios veikėjų kaip: dr. Carl Mayer, Rev. C. Schmidt, Rev. J. Croney, Rev.H. Koenig, dr. Robert Stanger,vėliau su dr. R. Helferich (jo pastangomis pora metų vėliau buvo gauta 2,000 dolerių pašalpos) ir su Bažnyčios vyriausia galva dr. Wm. Goebel. Kunigai dr. F. Peck ir dr. W. Rest, 1949 m. vasarą rašė kvietimo laiškus Vokietijon kun. P. Diliui atvykti Čikagon ir vadovauti lietuvių bažnytiniam gyvenimui.

Tuo tarpu refomatai dar neturėjo kunigo. Lietuviai liuteronai čia suteikė brolišką pagalbą. Jų kunigas J. Pauperas, iš tremties atvykęs į JAV 1948 m., dažnai atlaikydavo specialiai reformatams skirtas pamaldas Ziono liuteronų parapijos bažnyčioje. Po pamaldų buvo susirenkama parapijos salėje pasitarimams. Iš nuolatinių laiškų iš Vakarų Vokietijos, reformatai sužinojo, kad yra numatytas Antrasis Sinodas Horneburge 1949 m. per Jonines. H. Pavilonis sako: "Tada dar labiau sukrutome veikti, kad užbaigus parapijos įkūrimo darbą, kad laiku jos vardu pasiuntus susirenkančiam Sinodui pasveikinimą." Susitarus su Ev. and Reformed Church vadovybe, buvo nuspręsta suruošti pirmąsias parapijos įkūrimo pamaldas St. Andrews Ev. and Reformed Church patalpose Cicero, Ill. 1949 m. birželio 5 d.

Ta Sekminių diena buvo istorinė. Į bendras lietuvių ir amerikiečių pamaldas susirinko daug bendratikių. Įšventinimą ir naujos parapijos įvesdinimą atliko (anglų kalba) bažnyčios klebonas kun. C. Schmidt, padedant kunigams dr. F. Peck ir dr. J. Croney. Pamokslą pasakė jaunas kunigas G. Baumgaertel kurs prabilo vokiečių kalba. Bažnyčia buvo pilna žmonių, daugiausia amerikiečių. Mūsiškiai tesudarė gal 10 %. Kaip sakyta, iš tremties atvykusių dar buvo labai nedaug. Pažymėtina, kad dalyvavo ir būrys senesnės kartos Amerikos lietuvių. Pamaldoms pasibaigus dalyviams padėkojo J. Kutra (vokiečių kalba).

Po pamaldų bažnyčios patalpose įvyko steigiamasis Lietuvių Ev. Reformatų parapijos susirinkimas. Į parapijos valdybą išrinkti: H. Pavilonis, pirmininkas; dr. A. Šabanienė - vicepirmininkė; J. Kutra - sekretorius ir P. Variakojis - iždininkas. Aptarusi opesnius klausimus, valdyba paruošė pirmąjį parapijos sveikinimą broliams i sesėms, susirinkusiems Horneburgo sinode. (Sinodas buvo daugiausia krt. Petro Bružo nuopelnas). H. Pavilonio žodžiais tariant: "Taip pražydo pirmas mū-

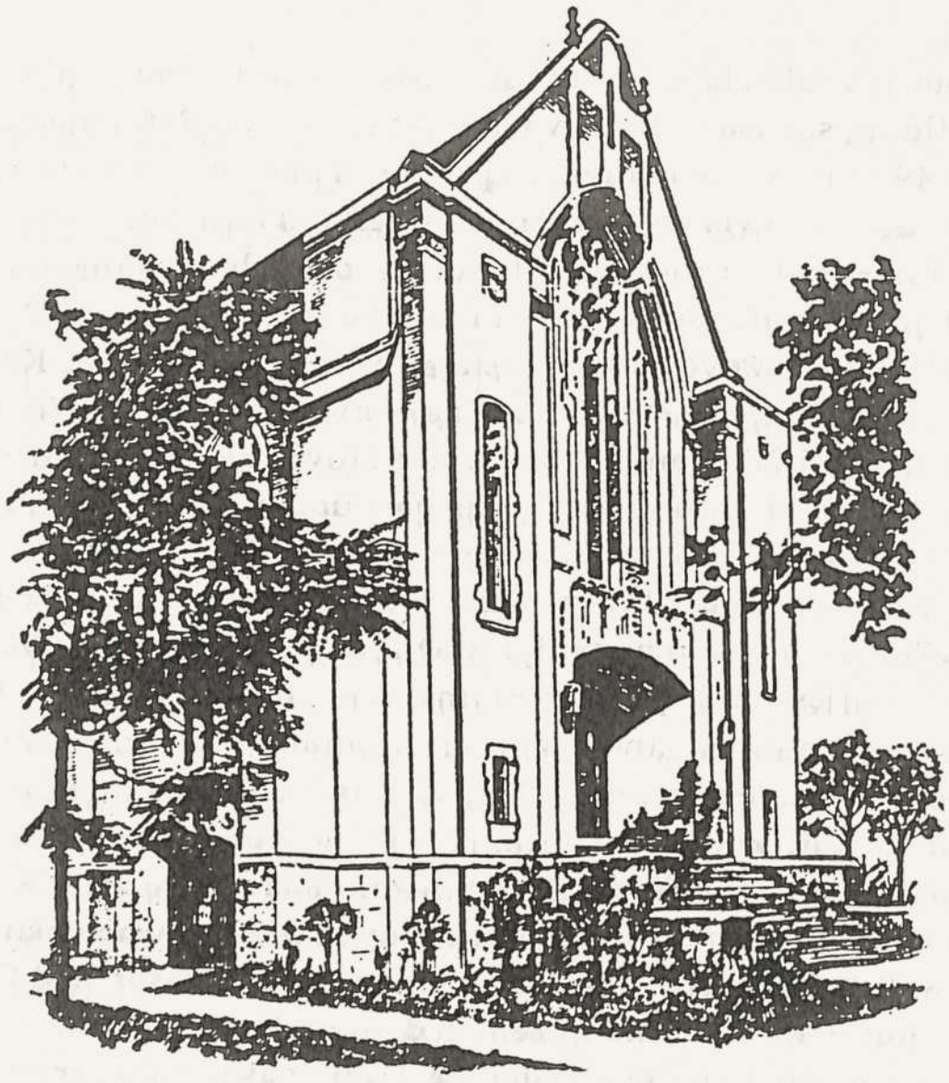

sų parapijos gyvenimo žiedas... Narių buvo nedaug, bet jų skaičius žymiai paaugo, kai 1949 -1950 m. pradėjo plaukti Čikagon skaitlingos reformatų bangos iš Vokietijos tremties". Su šeimomis atvyko kun. S. Neimanas (1950 m. vasario mėn.) ir kun. P. Dilys (1951 m. spalio mėn.) Netrukus kun. S. Neimanas sutiko būti parapijos klebonu, kur tarnauja iki dabar (1991). Per iškilmingas 1951 m. Kalėdų pamaldas kun. P. Dilys prisiėmė antrojo parapijos kunigo pareigas.

Kol parapija (už kelių metų) susirado nuosavas bažnyčios patalpas, ji buvo broliškai globojama Ev. and Reformed Church vadovybės ir dažnai naudojosi jos pastatais. Pamaldos ir susirinkimai dažniausia būdavo Salem Ev. and Reformed bažnyčioje. Tai taip iš mažyčio daigo pradėjo augti ir bujoti pilnateisė lietuvių reformatų parapija. Netrukus iš Europos susilaukta pirmaeilių veikėjų, kaip krt. dr. J. Mikelėno, Kolegijos prezidento, krt. pulk. J. Variakojo, krt. inž. J. Kregždės ir eilės kitų. Parapija augo ir stiprėjo. Naujoms jėgoms nuolat atvykstant iš užjūrio,

reformatai dirbo su pakeltu ūpu, jaunimas kaip ir senimas. Pirmieji Čikagos parapijos egzistencijos metai pasižymėjo entuziazmu ir kilniomis idėjomis. Buvo nutarta Čikgoje sušaukti III Tremties Sinodą, pirmąjį Amerikos žemyne, įvykusį 1950 m. per Jonines Salem Evangelical and Reformed Church patalpose. Tai buvo džiaugsmo ir dvasinio pakilimo šventė.

Čia cituojame taiklius H. Pavilonio baigiamuosius žodžius:

"Kas galėjo tikėti, kad neskaitlinga ir finansiniai silpna organizacija pajėgs sukurti tvirtą darbuotojų kolektyvą, ir savo religinę spaudą, įsigyti nuosavą bažnyčios pastatą ir rimtą prestižą pasaulio Bažnyčių arenoje?" Tikrai, kaip pasakyta Biblijos Išminties Knygose -

TIKĖJIMAS GALI KALNUS NUVERSTI!

Rev. Darrell W. Johnson

KOKIOS TIKYBOS RŪŠIES ESU?

Laisvai vertė Jonas Gylys

Dažnai, kuomet asmenys svarsto narystę mūsų bendruomenėje, manęs klausia: "Koks tu esi?" Jie neieško paprasto atsakymo, kad atsakyčiau, kad esu "krikščionis" arba "presbiterionas ", arba "reformatas". Jie nori patikrinti kokios pažiūros esu.

Man tokie skirstymai nepatinka. Kategorizuojant daiktus arba žmones gal tai padeda pasaulio tvarkai, bet tai suprastina tą mūsų pasaulį, ir mus apgauna, leidžiant mums galvoti, kad galime tą pasaulį kontroliuoti.

Tačiau tas klausimas apie mano tikybinę poziciją turi naudos, kadangi šiandien yra daugybė teologinių pažiūrų. tai pasistengsiu atsakyti.

Ar aš esu "fundamentalistas?"

Jei "fundamentalistas" jūsų supratimu reiškia tikintis, kuris yra siauros minties, griežtas ir visuomet kritikuojantis, tai mano atsakymas yra "ne!"

Bet jei "fundamentalistas" jums reiškia tikintis, kuris ieško pagrindines gyvenimo tiesas, kad tikintis ant to pagrindo stovės nežiūrint į aplinkybes, tai mano atsakymas yra, "Kiek tik yra galima, noriu būti ištikimas "fundamentalistas".

Džiaugsmingai patvirtinu šituos tikėjimo pagrindus: Dievas yra sutvėrėjas; Jėzus iš Nazareto yra Išganytojas ir Viešpats, Dvassios įkūnytas, iš Merginos gimęs, nukryžiuotas, bet prisikėlęs iš numirusių, gyvas ir valdantis, kuris vėl sugrįš atnaujinti visa; patvirtinu, taip pat, Šventosios Dvasios artybę ir jėgą, ir Biblijos įkvėpimą ir autoritetą.

Ar esu liberalas?

Jei "liberalas" jums reiškia asmuo, kuris nepripažįsta nė jokio autoriteto gyvenime, kuris tvirtina, kad nėra galutinos tiesos, mano atsakymas yra "ne!".

Bet jei liberalas jums reiškia asmuo, kuris yra gailestingas, kuris tiki, kad Dievas ypatingai rūpinasi vargstančiais pasaulio gyventojais, kad būti Kristaus sekėju reiškia veikti vargstančių žmonių naudai, apsaugoti mūsų žemę nuo apteršimo, turi evangelišką tikslą, tai mano atsakymas yra, "noriu būti ištikimas liberalas".

Ar esu konservatyvus krikščionis?

Jei "konservatyvus" jums reiškia asmuo, kuris tik palaiko senąją tvarką, kuris yra priešingas visokioms naujovėms ir nesupranta, kad laikai ir žmonės keičiasi, tai mano atsakymas yra "ne!".

Bet jei konservatyvus jums reiškia - asmuo, kuris nori sergėti iš senų laikų vertinamas dorybes; asmuo, kuris tiki, kad nors pasaulis keičiasi, yra dalykų kurie nesikeičia (pav., Jėzaus Kristaus viešpatavimas) - tai mano atsakymas turi būti "kiek tik yra galima, noriu ištikimai būti konservatyvus."

Ar esu evangelikas?

Jei tas žodis "evangelikas" jums reiškia - asmuo, kuris yra girdėjęs tą Gerąją Naujieną (atsiminkime, kad žodžio kilmė yra "evangelija"), kuris tiki, kad ta Geroji Naujiena yra laimingiausia žinia, kurią galima girdėti ir pranešti pasauliui; asmuo kuris nebijo pakviesti žmones priimti tą Gerąją Naujieną - Jėzų - kuris yra mūsų Išganytojas ir Viešpats - tai mano atsakymas yra "taip, esu evangelikas, ir noriu būti ištikimas Evangelijai".

Ar esu ekumeninis krikščionis?

Jei žodis "ekumeninis" jums įvaizdina kokia viena didelė institucija, kurioje visos pasaulio religijos būtų lygios, kad visos reiliginės pažiūros veda mus į Gyvąjį Dievą, tai turiu atsakyti "ne!". Negaliu neigti Jėzaus Kristaus unikumą, kad jis yra vienintelis. Nė vienas kitas nekalbėjo kaip jis kalbėjo. Nė vienas kitas neveikė čia žemėje, kaip jis veikė ir dirbo.

Bet jei ekumenizmas jums reiškia, kad mūsų Viešpats yra garbina-

mas ir jam tarnaujama įvairiais būdais, kad pasikalbant ir pasitariant su kitomis konfesijomis matome, kad daugiau mus jungia negu mus skiria, kad bendradarbiaujant su kitais tikinčiaisiais atliksime Dievo mums paskirtą uždavinį, tai atsakysiu "aš noriu, kiek galiu, būti ekumenistu!".

Ar esu charizmatikas?

Jei žodis "charizmatikas" jums reiškia - asmuo, kuris tiki, kad visi tikintieji turi vienodai patirti Šventosios Dvasios artybę ir, kad ta Dvasia išsireiškia tik ženklais, tai mano atsakymas yra "ne!".

Bet jei charizmatikas jums reiškia - asmuo, kuris tiki ir džiaugiasi Šventosios Dvasios artybe; kuris tiki, kad Kristus atsiuntė savo Dvasią ne tiktai gyventi su mumis, bet gyventi mumyse; kuris tiki, kad tiktai Viešpats mums teikia tam tikras dovanas per savo malonę, t.y. charizmą (graikų žodis charis reiškia malonę); ir kuris nuoširdžiai priima Dvasios jėgą, kad labiau garbintų ir tarnautų Gyvajam Viešpačiui - tai mano atsakymas yra, "taip, aš noriu su džiaugsmu ir ištikimybe būti charizmatiku."

Ar esu radikalas?

Jei žodis "radikalas" jums reiškia - asmuo, kuris nori tik sukelti nerimą vien už tai, kad dabartinis statusas jam nepatinka, tai mano atsakymas yra "ne!".

Bet jeigu suprantate, kad žodis "radikalas" lotynų kalboje yra radix ir reiškia šaknis, tai suprasite, kad tikras radikalas nebijo ieškoti bet kokio klausimo pagrindų, nepaisant išvadų, nors tas ir grėstų dabartiniam statusui. Taip suprasdamas, mano atsakymas yra, "noriu ištikimai būti radikalu."

Taigi, koks iš tikrųjų aš esu? Pripažįstu, kad dar nesu tas ar toks, kokiu noriu būti. Mano noras yra būti pilnai ištikimu Viešpačiui, pripildytas su Dievo malone ir jo Dvasia, kad būčiau pats malonus asmuo, dėkingas ir džiaugsmingas. Aš noriu, kad Jėzus Kristus užimtų centrinę vietą mano gyvenime, kad geriau patarnaučiau Dievui - Trejybei.

Aš trokštu pasisavinti visas tris Dievo esmes visam mano gyvenimui: Dievo Tėvo, Dievo Sūnaus, ir Dievo Dvasios. Mano supratimu, tai yra reformatų tradicija bei palikimas.

Kun. Darrell W. Johnson yra Fremont Presbyterionų Bažnyčios pastorius, Sacramento, Kalifornijoje. Jo straipsnis pasirodė Liepos I Rugpiūčio 1991 Presbyterian Survey laidoje, ir buvo išverstas su autoriaus leidimu.

Hypatia Y. Petkus

PSALMIŲ KNYGA

Viena iš Senojo Testamento puošmenų yra Psalmių Knyga, įterpta tarp vadinamų Kronikų ir Pranašų Knygų (kuom ir užsibaigia S. Testamentas). Psalmės yra giesmės arba himnai. Izraeilitai jas giedodavo palydint styginiu muzikos instrumentu, panašiu į šių dienų arfą. Graikiškai tas instrumentas vadinosi "psalterion", iš kur tos giesmės ir įgyjo savo vardą. Psalmės siekia gilios senovės - yra manoma, kad jos tokios pat senos, kaip ir pati tauta. Jomis išreiškiama dėkingumas Visagaliui Viešpačiui, maldos, pamokymai gyvenimui, nusiskundimai dėl žemiškų kentėjimų. Viešpats Jėzus Kristus, kaip matyti Evangelijose, dažnai citavo psalmių žodžius. Taigi verta ir mums su jomis susipažinti.

Iš senovės giesmių buvo atrinkta 150 ir sudaryta knyga, patekusi į žydų Šventraštį ir vėliau į krikščioniškąjį Šventą Raštą. Izraelitai jas giedodavo per pamaldas ar tai visu choru, ar tai pavienių ar kelių žmonių balsais. Prie psalmių yra nurodymų - paaiškinimų muzikantams ir chorvedžiams. Paminėjus psalmes, daug kas pagalvoja apie didį giesmininką - Izraeliaus Karalių Dovydą. Jam priskiriama apie 70, o likusias psalmes rašė kiti. Apie 40-ties psalmių autoriai lieka nežinomi. Kelias yra parašę Asafas ir vad. Koro Sūnūs, taip pat Karalius Saliamonas. Jau Mozės Knygose (Senojo Testamento pradžioje) yra psalmių, ir manoma, kad gal ir pats Mozė yra jų parašęs.

Kiek mes esama patyrę, iš visų Psalmių vertimų į lietuvių kalbą, vienas iš geriausių ir aiškiausių yra metodistų kunigo K. Burbulio. Čia remiamės iš dalies jo išleista "Psalmių Knyga", (telpančią jo daugelio tomų leidinyje ŠVENTAS RAŠTAS. Komentarai-Aiškinimai, Čikaga, 1988). Tai plataus užsimojimo veikalas, pateikiantis bibliško teksto vertimus drauge su paaiškinimais apie istorines, geografines ir kitokias apystovas. Kalbamoje "Psalmių Knygoje" paduota įdomių smulkmenų apie psalmių autorius, jų kūrinius ir tuos laikus, kuriais jie buvo rašyti.

Psalmės sudaro dalį senovinės Artimųjų Rytų pasaulio literatūrinės kūrybos. Jos turi panašumo į ankstyvesnių civilizacijų poeziją, sukurtą Sumerijoje, Babilone ir ypač Kanaano žemėje (tai Dievo nurodyta žemė, kur apsigyveno izraelitai). Minėtos tautos garbino daug dievų, o izraelitų Psalmės išreiškia jų tikėjimą Vienu Vieninteliu Dievu (kurs supranta žmogaus silpnybes ir maloningai dovanoja atgailaujantiems jų kaltes ir nusidėjimus). "Viešpats yra mano Ganytojas, aš nieko nestokosiu", sako

23-ji Psalmė. "Jis veda mane į žaliuojančias pievas ir leidžia ilsėtis prie vandenų". Dievas yra visur: žmogus, kad ir norėdamas, negali nuo Jo pasislėpti. Psalmė 139 tvirtina: "Viešpatie, Tu ištyrei ir pažįsti mane. Žinai, ką galvoju, kada vaikštau ir kada keliuosi . . . Kur man slėptis nuo Tavo Dvasios, kur pabėgti nuo Tavo veido?... Jei pakilčiau aušros sparnais ir nusileisčiau į jūrų bedugnę, ir ten Tavo ranka vestų mane... Tavo akys mato viską, Tavo knygoje yra viskas surašyta". "Dangus skelbia Dievo garbę, erdvės byloja apie Jo rankų darbus" , sako Psalmė 19. "Tų žodžių garsas eina po visą žemę ligi pasaulio galo".

Visur ir visada reikia garbinti Viešpatį. Palaiminti yra tie, kurie eina Dievo nurodytais keliais. Pati pirmoji psalmė sako, kad tas, kurs myli Dievo įsakymus "yra kaip medis, prie upelio pasodintas, kurs duoda gerų vaisių... jo lapai nevysta, visi jo darbai yra sekmingi... Viešpats žiūri maloningai į teisiųjų gyvenimo kelią, o bedievių kelias į pražūtį veda." Psalmė 103-čioji galingais žodžiais ragina "Garbink, mano siela, Viešpatį... Jis gailestingas ir malonus... Jis amžinai nerūstauja ir ne pagal mūsų nuodėmes Jis atlygina mums. Žmogaus dienos panašios į lauko žolės dienas. Papūtė vėjas - ir jų nebėra, bet Viešpaties malonė lieka per amžius".

Psalmės yra kaip lyrinė poezija, išreiškianti žmogaus sielos būseną ir jo santykiavimą su Dievu. Dvasinio pakilimo momentais kartais išsprūsta ir niekšiški jausmai - savimeilė, gobšumas, kerštо troškimas, neapykanta priešams. Psalmių tekstas nėra nuoseklus ir literatūriniu atžvilgiu stokoja tvarkos. Būna įterptos nesirišančios mintys ir pasitaiko kartojimų. Tačiau tai nesumažina didingo įspūdžio. Psalmių mintys yra tiek universalios, kad jos lieka aktualios nuo biblišku laikų ligi dabar.

Jeruzalė buvo ne vieną, o kelis kartus priešų sunaikinta, didelė dalis tautos buvo išvežta į nelaisvę. Prieš daugiau, kaip 2,000 metų štai kaip izraelitai apraudojo savo likimą 137-je psalmėje: "Prie Babelio upės vandenų mes sėdėjome ir verkėme, atmindami Sijoną, žilvičių šakose savo arfas pakabinę. Mums sakė: 'Giedokite mums giesmę apie Sijoną!' O kaipgi mes galėtume giedoti Dievo giesmę svetimoje šalyje? Jei užmiršėiau Tave, o Jeruzale, tegu prilimpa man liežuvis prie gomurio - tebūnie man nukirsta dešinioji ranka."

Šventame Rašte pabrėžiama, kad Izraelio tauta už savo nusikaltimus sulaukė pakartotinų Dievo bausmių ir turėjo pergyventi baisias nelaimes.Tauta šaukėsi pagalbos 79-toje psalmėje: "Dieve, pagonys įsiveržė į Tavo tėvonystę, suteršė šventovę, pavertė Jeruzalę griuvėsiais! Jie atidavė Tavo tarnų lavonus lesti padangių paukščiams, jie išliejo jų

kraują, kaip vandenį... ar ilgai taip bus, Viešpatie? Ar Tu rūstausi amžinai? Išliek savo rūstybę ant pagonių, kurie Tavęs nenori pažinti, ir ant karalysčių, kurios negerbia Tavojo vardo... Išgelbėk mus ir atleisk mūsų nuodėmes. Savo galinga ranka išvaduok mirtin pasmerktuosius..."

Dažnai Psalmistai nesigaili žiaurių žodžių savo priešams. Maldauja Dievą, kad piktadarius spaustų didžiulės nelaimės: "Tegu jiems ant galvų lyja žarijomis, lai jų piktybė juos pačius užgriūva... Sužerk juos į duobę, kad nebeatsikeltų," kaip pasakyta 140-toje Psalmėje.

Ankstyvųjų amžių krikščionys, sekdami izraelitų apeigų pavyzdžiu, kreipė daug dėmesio į Psalmes. Vėliau išsivysčiusi Romos katalikų Bažnyčia irgi laikė Psalmes didelėje pagarboje. Per kone visą viduramžių laikotarpį kandidatai į kunigystę - vad. klierikai - privalėjo Psalmių tekstus mokytis mintinai (kartais ir visų 150 Psalmių tekstus!). Ypatingai iškėlė Psalmių svarbą ir Didieji Reformatoriai, kaip M. Liuteris ir J. Kalvinas. Sakoma, kad M. Liuteris, kentėdamas nelaisvę Wartburgo pilyje, sėmėsi stiprybės iš Psalmių didingų žodžių. Reformatoriai mokė, kad reikia kuo dažniau skaityti Šventą Raštą. Jų manymu, prie kasdieninių Evangelijų skaitymo reikia pridėti ir pritaikytą Psalmę. Tokiems, kurie Biblijos nepažįsta, Psalmės būtų geras įvadas į Švento Rašto poezijos ir filozofines išminties platybes. Anot M. Mažvydo žodžių 1547 m. išleistame evangelikų Katekizme: IMKITE MANE IR SKAITYKITE!

BENAMIAI

ŠIRVĖNAS

Tu be nieko, aš be nieko. O gyvenimo tiek daug.
Tu namų ir aš pastogės neturiu.
Taip gyvenimas benamis, taip nepriglaustas nuplauks,
Ir nei vienas iš praeivių nesustos ir nepalauks,
Ir nekels nakties glūdybėj žiburių.

Anei tėvo, anei brolio, nei sesers, nei giminių,
Ir nei vienas iš keleivių nepaklaus...
— Mes praeisim prakeliausim pro dainuojančias minias,
Mūsų vardo niekas, niekur, niekados nepaminės,
Tik gyvenime gyvenimo bus daug.

NAUJĄ KUNIGĄ BESIRENKANT

Kun. E. Gerulis, Th. D.

Parapijai pasirinkti naują kunigą - nėra lengvas dalykas. Prisimenu, kaip jautriai kunigų paskirstymo klausimą svarstydavo prieškariniai sinodai Biržuose.

Vienoje šalyje viena parapija ypač pasižymėjo savo dideliu kritiškumu naujiems kandidatams kunigo postui užimti.

Minėtai kritikai nesibaigiant, kartą į parapijos susirinkimą atėjo vienas parapijietis ir atsinešė naujo kunigo kandidato autobiografinį laišką - prašymą. Tas laiškas skambėjo sekančiai:

"Girdėjau, ka jūsų parapijai yra reikalingas kunigas, todėl šiuo laiku bandau pasiūlyti jums savo kandidatūrą. Pamokslauju gana sėkmingai, o mano teologiniai raštai irgi gerai vertinami. Esu virš 50 metų amžiaus. Mano sveikata nėra taip jau gera, tačiau pastoracija dėl to nenukenčia. Niekur nekunigavau ilgiau, kaip tris metus. Kaikuriose vietovėse mano pamokslai sukeldavo riaušes, neramumus. Turiu prisipažinti, kad kalėjiman buvau uždarytas tris ar keturis kartus, nors ir nebuvau prasižengęs. Darbavausi didelių miestų mažose parapijose. Tiesą sakant, ten su vietiniais religiniais vadovais darnaus sutarimo rasti negalėjau. Ne kartą buvau jų žiauriai grąsomas, ir net fiziniai užpuolamas. Nepaisant viso to, esu pasiryžęs tarnauti jums. Nuolankiai laukiu jūsų pakvietimo".

Parapijiečiai, beklausydami skaitomą laišką, savo širdyse jau buvo apsisprendę, kad tokio asmens, kuris visur kelia riaušes, kuris ne kartą buvo kalintas, kuris neranda darnos su parapijų vadovais, kuris nuolat keičia savo darbovietes, kuris negaluoja su sveikata, samdyti kunigo pareigoms jokiu būdu negalima!

Bet, prieš išreiškiant oficialų susirinkimo sprendimą, kažkas iš minios užklausė:

- O kas gi drįso kreiptis į mus su tokia biauria biografija?!

Laiško skaitytojas atsakė:

- Po laišku pasirašė APAŠTALAS POVILAS.

JACKAUS SONDOS – SONDECKIO ATSIMINIMAI

Iš 1918 – 1924 metų

(Tęsinys)

RAŠTININKAUJU REVKOME

Žemaičių pulkas ir raudonosios kariuomenės internacionalinės divizijos 39 pulko dalinys Telšius užėmė 1919 m.sausio 25 d., o iš jų pasitraukė vasario 23 d. Su kariuomene atėjo ir revoliucinis komitetas, pasivadinęs Žemaitijos kariniai revoliuciniu komitetu, kurio nariai buvo Jonas Čypas, Aloyzas Federavičius, Antanas Vytolis ir pirmininkas Domininkas Budinas iš Kuršėnų, gimęs 1892 m. Jis būdamas karys Petrograde, aktyviai dalyvavo revoliucijoje, net du kartu, kaip pats sako, kalbėjęsis su Leninu, ta linkme veikė, kaip matome ir grįžęs į Lietuvą, buvo suimtas, keičiantis politiniais kaliniais 1920 m. išvyko į Rusiją, į Lietuvą tegrįžo su raudonaja armija. 1959 m. parašė atsiminimus "Vėtros Žemaičiuose".

Domininkas Budinas
Žemaitijos revoliucinio komiteto pirmininkas

Komitetas nedelsdamas (sausio 27 d.) išleido manifestą, kuriuo paskelbė visus parapijų ir apskričių komitetus "nuverstais"; kvietė kuo

greičiausiai visuose valsčiuose tverti darbininkų, bežemių ir mažažemių komitetus; dvaruose sudaryti darbininkų komitetus, kurie perimtų visus dvarų turtus; dvarų turtų nesidalinti; javų nepūstyti be reikalo; palikti grūdų laukams apsėti ir žiūrėti, kad pavasarį visi laukai būtų apdirbti ir apsėti; teikti pagalbą praeinantiems Rusijos kareiviams; nenaikinti girių; pilti atliekamus grūdus į sandėlius raudonajai armijai aprūpinti, "kuri negailėdama savo gyvasties, kovoja už išliuosavimą darbininkų".

Kaip matome, manifeste yra ir gana "gaspadoriškų" minčių.

Dabar sunku pasakyti, kiek tas manifestas buvo paveikus. Jis teveikė kelias savaites. Nebuvo ir tinkamų savų kadrų. Man prisimena, kad jei veikė iki to laiko mokykla, ligoninė, ji tęsė savo darbą, tik gal grumdamasi su didesniais sunkumais. Žemdirbiai triūsė savo ūkiuose, kas vogė mišką seniau, tas ir tą žiemą namie nesėdėjo, tik visus vargino klausimas, kas bus toliau. Budino komitetai plūduriavo kaip taukai virš vandens.

Atsidūrus Telšiuose, reikėjo ką nors dirbti - veltui duonos duodama tik elgetoms. Darbo pasirinkimo nebuvo. Sutikau priimti Budino pasiūlymą užimti jo komiteto technikinio sekretoriaus vietą. Sprendimuose negalėjau dalyvauti. Mano pareiga buvo juos apšlifuoti, juodraščius tinkamai apipavidalinti. Todėl tiek mano "nuopelnų" tėra ir šiam vasario 19 dienos potvarkiui išleisti su Budino ir mano parašais (iš seno tada dar galiojo įprotis raštus pasirašinėti keliems):

"Kadangi mokykla turi būti gryno mokslo židinys ir kadangi tikyba yra privatus kiekvieno žmogaus sąžinės dalykas, todėl nuo šio įsako paskelbimo dienos draudžiama mokinti tikybos visose pradedamosiose, vidurinėse ir kitose žemaitiškose mokyklose, 2. Visur panaikinami titulai "grafas", "kunigaikštis" ir t.t., o taip pat ir titulavimai "ponas", "jo šviesybė" ir panašiai. Jų vietoje vartoti žodžius "pilietis" arba "draugas".

Vargu tas įsakas ką paveikė, jei "ponas" ir šiandien Lietuvoje nėra išguitas iš apyvartos.

Raudonosios valdžios padėtis Telšiuose blogėjo. Vasario 23 d. ji turėjo juos apleisti. Ką man daryti? Negi pasiliksi Telšiuose. Šiauliuose buvo mano sužadėtinė. Komitetas traukėsi į Tryškius, taigi arčiau Šiaulių. Ten patraukiau ir aš, iš ten į Kuršėnus ir pagaliau buvau Šiauliuose.

Į JONIŠKĖLĮ IR ATGAL

Apsigyvenau pas įžymų veikėją adv. Stasį Lukauską. Jis beesąs Ap-

skrities tarybos žemės ūkio skyriaus vedėjas, tuoj priėmė mane dirbti jo raštinėje, bet neilgai ten išbuvau. Kovo 10 d. raudonųjų valdžia pasitraukė į Joniškėlį. Man tikrai nebuvo jokio reikalo trauktis su jais, bet tada, matyti, tas dalykas kitaip atrodė, ir aš, kartu su Ramanausku siauruoju traukinėliu išvažiavome į Joniškėlį. Apsigyvenome kartu su visais Ropo dvaro rūmuose. Nespėjome kojų sušildyti, kai raudonieji pradėjo savo tarpe kalbėti, kad reikės dar toliau trauktis.

Kas daryti mudviem? Negi ir mudu trauksimės ten, iš kur neseniai sugrįžome? Mudu ne komunistai. Ir čia mudu esame kaip varnos vištų būryje. Ne, mūsų kelias ne Daugpilio, bet Šiaulių link.

Taip apsisprendę, vieną gražų kovo antros pusės rytą slapta palikome Joniškėlį. Sniego nebebuvo, žemė sušalusi, tai gali eiti nepaisydamas kelio. Turėjome gerą žemėlapį, į jį pasižiūrėdami, apgyventas vietoves aplenkdami, ir kulniavome tiesiai į Kriukus, arti kurių gyveno gerų draugų šeima - Ona ir Feliksas Daugėlos. Čia tikėjomės gauti informacijų, kas dedasi Šiauliuose.

Tuo metu dienos dar trumpos, todėl tenukrypavome iki Lauksodžio. Reikėjo ieškoti nakvynės. Čia kaip tik arti buvo stambaus ūkininko Igno Lapinsko sodyba. Lapinskas - šviesus vyras, liaudininkų pakraipos, kuris karo metu buvo pasitraukęs į Petrapilį, kur jį ir pažinau. Nakvynė pas jį tikra. Deja, nuėjus į jo sodybą, pasitiko moteris, kuri pasakė, kad šeimininko nėra namuose. Jis nakvosiąs svetur, ne bijąs vokiečių, kurie apsistoję gretimame kaime. Bet ryto metą jis grįšiąs. Pasijutome nejaukiai. Visą dieną ėjome bijodami susitikti vokietį, o jų čia gal visa kuopa pašonėj. Lapinsko popieriai pas vokiečius taipogi ne kokie. Jie gali naktį ateiti šeimininko ieškoti. Bet kur dabar dėsies naktį? Nutarėme čia pernakvoti.

Sunaikinome turėtus "raudonuosius" dokumentus, o Ramanauskas išmetė iki šiol nešiotą granatą. Miegas buvo kaip kiškio.

Ryto metą grįžo šeimininkas. Malonu buvo jį pasveikinti, nesimačius nuo Petrapilio laikų. Iš jo gavome daug nežinotos informacijos. Gardžiai pavaišinti išėjome pas Daugėlas, į Medvilionių vienkiemį prie Kriukų.

Čia buvome sutikti išskėstomis rankomis, sužinojome, kad Šiauliuose ramu, galime drąsiai ten grįžti. Porą dienų paviešėję, išvykome į Šiaulius. Ką jauniems, o mudu tokie buvome, reiškia nužygiuoti kelias dešimtis kilometrų!

Sakykite, ar nekilo klausimas iš kur tie vokiečiai, kai karas jau pasibaigęs, Lietuva, Latvija ir Estija jau pasiskelbusios nepriklausomomis

valstybėmis (pirmoji 1918. 2. 16, antroji 1918. 2. 18, trečioji 1918. 2. 24).

Po taikos Brastoje, Vokietija pradėjo ištraukti savo kariuomenę iš užimtų Rusijos plotų. Į vokiečių apleistas vietas ėjo raudonoji kariuomenė. Taip ji darė, kai vokiečiai traukėsi iš Lietuvos. Jie labai norėjo pasiekti Vokietijos ribas, nes tikėjosi, kad tada kils revoliucija Vokietijoje ir po to visoj Europoj. Revoliucija Vokietijoje jau buvo įvykusi, bet ne tokia, kokios bolševikai tikėjosi. Bolševikų svajones išblaškė stipri Vokietijos socialdemokratų partija. Jei ne ji, gal Lenino kompamijos lūkesčiai būtų išsipildę.

Leninas skelbė tautoms laisvę, o ištikrųjų stengėsi jas pagrobti, įvesti ten savo tvarką. Taip jis elgėsi ir Lietuvoj. Jau 1919 m. pradžioj buvo suorganizuota Pskovo divizija ir paruoštas smulkus planas Lietuvą užimti. Tos divizijos daliniai ir lipo pasitraukiančiai vokiečių kariuomenei ant kulnų. Vokiečiai juo prilaikydavo. Tai buvo ir pagalba Lietuvai, nes šios karo pajėgos tebuvo silpnos. O ir vokiečiai nebuvo suinteresuoti, kad jų kaimynai būtų bolševikai.

VALDINĖJ TARNYBOJ

Šiauliuose verčiaus pamokomis, bet labai trumpą laiką. Tuo metu ministrų kabinetui pirmininkavo Mykolas Šleževičius, mano geras pažįstamas, o darbo ir socialinės apsaugos ministras buvo Juozas Paknys, socialdemokratas. Jis pakvietė mane dirbti jo žinioje ir paskyrė darbo departamento sekretorium. Prasidėjo tikro nedarbo dienos. Departamento galvos nebuvo, tai negalėjo būti ir rimtesnio darbo. Daug laiko praleisdavau slampinėdamas įstaigos koridoriuje. Nusibodo tokia tarnyba ir kai pradėjo skirti darbo inspektorius, kurių pareiga buvo sekti, kad būtų vykdomi darbo srities įstatymai, prašiau paskirti mane Šiaulių apygardos darbo inspektorium. Ministras mano prašymą patenkino, ir tuo būdu aš nuo 1919 m. liepos 1 d. pradėjau tas pareigas eiti.

Susirūpinau darbininkų organizavimu. Paruošiau įstatus ir padėjau įsteigti Šiaulių geležinkelio dirbtuvių darbininkų ir Šiaulių apskrities žemės ūkio darbininkų sąjungas. Tarpininkavau vieno dvaro darbininkų streikui likviduoti. Lankiau darbovietes. Vadinasi šį tą dirbau.

Kai šiandien prisimenu anuos laikus, stebies tuo, kokie jie buvo nenormalūs. Štai kad ir toks pavyzdys.

Jau minėtą vasarą sumaniau nuvažiuoti į savo tėviškę prie pat Žem. Kalvarijos, 8 km nuo Sedos. Nuėjau į geležinkelio stotį. Ten sutikau kažkokiais reikalais atvykusį ministrų pirm. M. Šleževičių. "Kur važiuoji?" paklausė. Pasakiau ir, kaip manote, kokį gavau atsakymą? "Nepatariu". Jis žinojo apie mano santykius su Plechavičium. Aš paklau-

siau. Taigi valdžios pareigūnui pavojinga lankytis kai kuriose vietovėse, kurios įeina į jo darbo sritį (Šiaulių darbo inspektoriaus žinioje buvo ir Mažeikių - Sedos apsk., kur komendanto pareigas ėjo Plechavičius) ir pats ministrų pirmininkas nesiėmė garantuoti jo saugumo.

Arba kitas pavyzdys:

Karas tarp didžiųjų valstybių jau buvo pasibaigęs, Lietuvos kariuomenė 1919 m. rugpiūčio mėnesį raudonąją armiją buvo išstūmusi iš Zarasų, o Šiauliuose ir apylinkėse siautė svetima kariuomenė, avantiūristo Bermonto vadovaujama, kurią sudarė rusai - vokiečiai. Jos vadovybė skelbė kovojanti už senosios Rusijos atstatymą, taigi nepripažino Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių nepriklausomybės. Tai buvo ne reguliari kariuomenė, bet stačiai plėšikų gauja. Visi laukė Lietuvos kariuomenės, bet tesulaukė lapkričio gale ir tik gruodžio 8 d. bermontininkai buvo priversti apleisti Šiaulius, o gruodžio 15 d. Lietuvos kariai pasiekė senąjį Vokietijos rubežių.

Lietuvos kariuomenei daug padėjo Šiaulių partizanai, kurių štabas buvo miesto centre adv. S. Lukausko bute Vilniaus gatvėj. Jį sudarė adv. Vladas Požėla, Kipras Bielinis ir 19-tė Sofija Lukauskaitė. Turėdamas gerus ryšius su apylinke, štabas galėjo teikti mūsų kariuomenei tikslių žinių apie priešą. Provincijos partizanai nemažai padėjo gyventojams apsisaugoti nuo plėšikaujančių bermontininkų, jie išgelbėjo ir Gubernijos stotį nuo susprogdinimo.

Lietuvos kariuomenei atėjus į Šiaulius, man malonu buvo susitikti su gimnazijos meto draugu, dabar jau, rodos, pulkininku Kaziu Ladiga, su kuriuo nesimatėme nuo 1915 m. Petrapily, kada jį, žaizdoms užgijus, išlydėjome į frontą. Šiuo metu jis vadovavo lietuvių daliniams.

1919 m. spalio 7 d. M. Šleževičiaus kabinetas atsistatydino. Jį pakeitė Ernesto Galvanausko vadovaujamas. Darbo ir socialinės apsaugos ministerija panaikinta ir įjungta į vidaus reikalų ministeriją, kuriai vadovauti paskirtas uolus krikščionis demokratas dr. Eliziejus Draugelis. Jis tapo mano tiesioginis viršininkas, man "ne prie širdies", todėl parašiau raštą, kad pasitraukiu iš pareigų. Rašto teksto neatsimenu, bet spėju, kad jis nebuvo pakankamai mandagus. Vėliau paaiškėjo, kad ir aš ministrui nebuvau visai "košernas", nes, pasirodo, jis raštą mane atleisti pasirašė tą pačią dieną, kada aš jam parašiau pasitraukiąs iš tarnybos.

Taip baigėsi mano trumpa valdinė tarnyba. Ją greitai baigti, dabar galvoju, paskatino ir P. Bugailiškio pakvietimas į jo redaguosimą žurnalą "Sietynas".

"SIETYNO" REDAKCIJOJE

Šiaulių apskrities vartotojų sąjungos valdyboj buvo tokie šviesūs vyrai, kaip Jonas Fledžinskis, Kazimieras Venclauskis ir kiti, kurie negalėjo pasitenkinti vien sėkminga prekyba. Jiems rūpėjo ir kultūriniai reikalai, todėl nutarė leisti žurnalą "Sietynas", skirtą nagrinėti kooperacijos ir savivaldybių reikalus. Tai buvo pirmas toks žurnalas Lietuvoje. Jį redaguoti pakvietė P. Bugailiškį, o aš turėjau jam padėti.

Spaustuvės tuo metu Šiauliuse nebuvo. Buvau pasiųstas į Raseinius, kur buvo maža Kadušino spaustuvėlė, kuri apsiėmė mūsų žurnalą išspausdinti.

Atsimenu tą pirmąją kelionę. Važiavau prekiniame vagone su pasitraukiančiais vokiečių kariais. Vagoną taip lingavo, kad rodėsi tuoj virs ant šonų. Lyduvėnų stoty reikėjo išlipti. Iki Raseinių dar 15 km., o tik prasidėjusi to meto jau gana ilga naktis.Kur dėtis? Laimė, stoties budėtojas leido jo kambary naktį praleisti. Sėdėjau ant kėdės, žinoma, nebūtų jis draudęs ir ant grindų atsigulti. Ryto metą jam padėkojęs kulniavau į Raseinius.

Medžiaga jau buvo beveik paruošta, todėl netrukus vėl išvažiavau į Raseinius "Sietyno" spausdinti. Reikėjo ten pasilikti, nes spaustuvė raidžių teturėjo vienam antram puslapiui, todėl buvo būtina, juos surinkus, tuojau spausdinti, raides išbarstyti ir vėl rinkti toliau. Taigi vietoje reikėjo daryti korektūrą, tuoj spręsti iškilusius klausimus.

Apsigyvenau pas savo draugą Juozą Žiugždą, kuris tada buvo Raseinių apygardos darbo inspektorius, priklausė socialdemokratų partijai, vėliau nuėjęs pas komunistus ir kaip istorikas jiems be saiko padlaižavęs, todėl net akademiko vardą užtarnavęs.

Tuo metu bene porą mėnesių valdininkams nemokėjo algų (tokia "turtinga" buvo valstybė!). Tai ir Žiugždos padėtis buvo sunki. Reikėjo pačiam maitintis ir šeimą maitinti. Ką daryti? Jis kas savaitę ėjo į Piliečių klubą kortų lošti. Jam sekėsi. Išlošęs jis nepasiduodavo azartui, bet "nusiimdavo", ir linksmas grįždavo namo. Gali savaitę būti sotus! Aš jam sakydavau, kad tu gausi į kailį taip elgdamasi, bet jis darė kaip daręs, jo kailis, bent kol aš ten buvau, paliko sveikas. Matyti, jis mokėjo iš lošimų laiku pasitraukti, ir jo partneriai neįtarė jo nedžentelmeniškai elgiantis.

Turėjau Raseiniuose ir daugiau pažįstamų. Ten gyveno buvusi petrapilietė dantų gydytoja Elzbergienė, žemės ūkio mokyklos direktorius agr. Klemensas Skabeika, senas draugas teismo tardytojas Antanas Sugintas, komendantas Vincas Vitkauskas, paskutinis nepriklausomos Lie-

tuvos karo vadas, didelę karjerą padaręs pas komunistus, ir jo adjutantas Adolfas (?) Kondrotas, iš kurio sužinojau, kad čia gyvena ir medicinos studentas Karolis Požėla, taip pat pažįstamas. Jis jau tada buvo žinomas komunistas, čia gyveno kita pavarde ir slaptai, bet be baimės, nes pavojaus atveju Kondratas būtų įspėjęs.

Man ir dabar atrodo, kad K. Požėla buvo padorus vyras, idėjinis komunistas ir tikriausiai būtų Stalino nugalabytas, jei būtų gyvenęs Sovietijoje.

Susipažinau ir su kitu slapuku. Tai buvęs Voronežo lietuvių gimnazijos mokinys, nesėkmingai su lešmanta, Binkiu kūręs Biržų ar kokią kitą "respubliką", kilęs iš Eržvilko parapijos padangės Kovalskis, čia gyvenęs ir mokytojavęs gimnazijoj, žinoma, kita pavarde. Jis buvo užsiauginęs barzdą, per kelerius metus Voroneže suvyriškėjęs, todėl ilgą laiką net kaimynai jo negalėjo atpažinti. Taip jis ramiai ir mokė jų vaikus.

Bet, kaip jis pasakojo, buvę ir "karštų" momentų. Kartą gatvėje geras draugas iš Voronežo laikų išskėtomis rankomis pribėgęs šaukdamas "Sveikas, Kovalski", o aš jam ramiausiai pasakiau, kad apsirikai, aš ne Kovalskis ir tokio nepažįstu. Tas patikėjo ir atsiprašydamas nuėjo savo keliu. Panašių susitikimų būta ir daugiau, bet laimė jam padėdavo. Matyti, mokėjo ir vaidinti. Pagaliau vieną kartą nepavyko - jį išaiškino ir suėmė, pasodino į kalėjimą, bet netrukus paskelbtoji 1926 m. amnestija jam atidarė kalėjimo vartus. Gyveno Šiauliuose, vedė, vėliau kažkodėl sumanė išvažiuoti į Vilnių, kur aš jį sutikau, kai 1939 m. gale buvau komandiruotas sutvarkyti Vilniaus apygardos ligonių kasą. Tada jis dirbo miesto valdyboj, atrodė sumenkęs.

Taigi, Raseiniuose man neteko nuobodžiauti. Dieną spaustuvėj, vakarais kur nors svečiuose. Spaustuvėje reikėjo ne tik korektūras skaityti (jos buvo labai didelės), bet taip pat padėti rinkėjai Kadušinaitei rankraščius skaityti, nes jie buvo ranka rašyti. Kai kurie jų buvo tikrai parašyti kaip gydytojų receptai. Sunkiai skaitomi buvo ir paties redaktoriaus raštai. Be to, norint darbą pagreitinti, prisiėjo ir presą pasukti. Mat, spaustuvė teturėjo ranka sukamą presą. Nebuvo sunku jį sukti, bet ilgiau pasukęs, pavargdavo nuolatinis darbininks. Tada aš jį pakeisdavau. Tokia buvo tada Raseiniuose spaudos technika. Beveik kaip Gutenbergo laikais!

Neatsimenu, kiek laiko užtruko pirmojo numerio spausdinimas, neatsimenu nei kiek puslapių. Spėju apie 30, dydis gal 30 x 20 cm.

Šiauliuose dar siautėjo bermontininkai, todėl vežti žurnalą tiesiai ten buvo pavojinga. Pasitaikė gera proga. Būsimas Šaulių sąjungos gal-

va Vladas Putvinskis kaip tik tuo metu atvažiavo į Raseinius, čia savo vežimą palikęs, vyko į Kauną. Taigi galėjau pasinaudoti Putvinskio arkliais ir žurnalą parvežti į Putvinskio dvarą prie Šaukėnų, jau daug arčiau Šiaulių. Pas Putvinskį tuo metu buvo prisiglaudęs ir "Sietyno" redaktorius Bugailiškis, nes Šiauliuose jam buvo pavojus pakliūti į bermontininkų nagus.

Kitą dieną kartu su Bugailiškiu išvažiavau į Šiaulius. Nepalikome nė žurnalo. Netoli Kurtuvėnų iš pakelės mažažemio sužinojome, kad netoli plėšikauja bermontininkai. Nutarėme žurnalą palikti pas tą žemaitį, o patys keliauti zuikio keliais į Šiaulius. Kurtuvėnuose užsukome pas dvarininką Plioterį - norėjome gauti žinių kas dedasi Šiauliuose. Bet ir grafas, vengdamas susitikti su bermontininkais, buvo kažin kur pasislėpęs. Mudu Šiaulius pasiekėme laimingai.

Atsimenu dar kitą susijusią su "Sietynu" kelionę. Tai turėjo būti apie 1919 m. Kalėdas. Pasamdžiau jauną stiprų žydą į Šiaulius nuvežti mane su didele išspausdinto žurnalo dėže. Vos spėjome išvažiuoti, pradėjo snigti ir toliau vis daugiau. Pakilo ir vėjas, tikra pūga. Netrukus nei vežėjas, nei arklys nebematė kelio, dažnai įklimpdavo pakelės griovin. Sunki dėžė išvirsdavo į pusnį, bet stiprios vežėjo rankos vėl ją įkeldavo į roges. Aš, jau nebeturėjau vilties pasiekti Kelmę, beveik maldavau vežėją sustoti privažiavus pirmąją sodybą. Deja, aplinkui nė gyvos dvasios. Nori ar ne, judėti pirmyn reikia, nes sustoti atvirame lauke dar blogiau. Galų gale žingine pasiekėme Kelmę. Čia pernakvoję ir audrai nutilus, patraukėme į Šiaulius.

Sugrįžęs netrukus sužinojau "malonią" naujieną: policija mane ruošiasi suimti. Vadinasi, būk atsargus. Tas mano geras pažįstamas policininkas žadėjo mane informuoti.

Gyvenau pas adv. Lukauską. Dieną buvau savo kambary, o nakvodavau pas Bugailiškį, kuris nuomvo vieną Lukausko namo galą. Iš Lukauskų miegamojo į Bugailiškio butą buvo durys, pro jas patogiausiai nueidavau ramiai naktį praleisti. Bugailiškis tada buvo teisėjas. Kam ateis į galvą ten manęs ieškoti?

Tęsiau darbą redakcijoje, verčiau Cheisino brošiūrą "Laiškai vartotojams" ir prof.Tugan Baranovskio "Visuomeninė ir medžiaginė kooperacijos prigimtis", kurias Šiaulių srities vartotojų bendrovių sąjunga išleido 1921 ir 1922 metais.

Po Naujųjų metų vėl išvažiavau į Raseinius "Sietyno" spausdinti. Tada bermontininkų Šiauliuose nebebuvo, kitaip veikė ir Šiaulių - Tilžės geležinkelis, jau ir "Sietyną" nebereikėjo arkliais vežti.

Šį kartą, žurnalą išspausdinus ir prieš grįžtant į Šiaulius, buvau įspėtas, išlipus iš vagono, neiti į stotį, nes būsiu policijos suimtas. Taip ir padariau: išlipau į antrą pusę ir nuėjau pas čia už geležinkelio bėgių Kauno gatvėj gyvenančią gerą pažįstamą. Tiktai taip išvengiau suėmimo, nes stotyje manęs laukęs policijos vadas Baleišis su padėjėjais.

Susižinojau su Lukausku. Tariamės. Ką daryti? Slapstytis? Kaip ilgai? Jau ne vienas draugas išvažiavo į Vokietiją studijų tęsti ar pradėti. Vilioja ta mintis ir mane juo labiau, kad ten išvyko ir mano sužadėtinė. Bet kaip policijos ieškomam gauti užsienio pasą? Pamėginsime, sako Lukauskas. Jis parašė savo draugui, kuris ėjo aukštas pareigas užsienio reikalų ministerijoje, prašydamas man padėti. Ar jis parašė, kodėl aš noriu išvažiuoti, nežinau, bet pasą tuoj gavau ir net "diplomatinį", veltui buvo pridėtas ir geležinkelio bilietas iki Berlyno. Mat, nuvežiau Lietuvos pasiuntinybei kažkokius raštus.

Be rūpesčių buvo ir pati kelionė, nes važiavo ten jau buvęs poetas Kazys Binkis, bičiulis iš Vilniaus laikų.

Berlyne jau studijavo poetas Butkų Juzė, geras žemaitis, beveik kaimynas, taip pat senas draugas. Pas jį ir apsigyvenau didelėj Kanto gatvėj.

(Bus daugiau)

NAUJAUSI ANEKDOTAI IŠ LIETUVOS

*

Stalinas, norėdamas patekti į dangų, renka rekomendacijas iš savo pirmtakų.

Ivanas VI: Neduosiu; aš savo priešus nužudydavau greitai, o tu juos metų metais kankindavai".

Petras I: "Neduosiu; aš atidariau langą į Europą, o tu jį uždarei".

Aleksandras II: "Neduosiu; aš panaikinau baudžiavą, o tu ją vėl įvedei".

Jekaterina II davė, nes apskritai retai kam ji neduodavo.

*

Kitą dieną po Stalino mirties į dangaus vartus ėmė laužtis velniai.

Kur lendate, nelabieji?! - klausia jų šv. Petras.

Vakar pas mus atvyko Stalinas! Mes pirmieji pabėgėliai.

Dr. Gražina Slavėnienė

LIETUVOS PROTESTANTAI *)

Įvadas

Kai Lietuva atgavo nepriklausomybę 1918 m., protestantai joje sudarė mažiau nei 5% krašto gyventojų, o didžiuma buvo Romos katalikai. Tuo metu beveik visi protestantai priklausė dviem pagrindinėm šakom, išlikusiom nuo reformacijos laikų: Evangelikų Reformatų (arba kalvinistų) Bažnyčiai, kuri sekė helvetine Jono Kalvino tradicija, ir Evangelikų Liuteronų Bažnyčiai, kuri sekė Augsburgo išpažinimu, paremtu Martyno Liuterio mokymu. XIX a. pabaigoje pasirodė kelios kitos protestantų šakos - baptistai, metodistai ir adventistai, jų narių skaičius siekė keletą tūkstančių, bet jie paliks už šio straipsnio ribų.

Reformatų skaičius tada prašoko 10 000, bet nesiekė 20 000. Jie gyveno daugiausia Vilniuje bei apylinkėse, šiaurinėje Lietuvoje ir Kėdainių, Biržų miestuose bei jų apylinkėse.

Kėdainiai ir Biržai (apie 6000 narių parapijoje) buvo istorinės protestantiškos kunigaikščių Radvilų šakos, dabar jau išnykusios, gyvenvietės; pastarieji nuo reformacijos laikų uoliai rėmė reformatų tikėjimą, palaikydami jį net ir sunkiausiais kontrreformacijos laikais. Kai 1920 m. lenkai okupavo Vilnių, tradicinį jų Bažnyčios centrą nuo pat įkūrimo 1555 m., Biržai tapo reorganizuotu lietuvių reformatų centru ir ligi šių dienų išliko šiaurine lietuvių protestantizmo užtvara. Kadangi reformatai nuo seno pripažino švietimo svarbą ir turėjo nemažai inteligentijos Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo metu, tad užėmė vadovaujančias pozicijas vyriausybėje, švietimo ir įvairiose kitose profesijose. Per visą nepriklausomybės laikotarpį jie aktyviai ir be pertraukos dalyvavo Lietuvos kultūriniame bei viešajame gyvenime.

Liuteronai daugiausia gyveno Žemaitijoje ir Rytprūsių pasienio apylinkėse. Bažnyčia turėjo arti 70 000 narių. Remiantis lietuvių šaltiniais, 27 000 iš jų buvo vokiečiai, 25 000 - lietuviai ir 12 000 - latviai. Vokiečių šaltiniai rodo žymiai didesnį vokiečių skaičių. Didžiausia Lietuvos liuteronų parapija buvo Tauragėje - apie 4000 lietuvių ir 3000

*) *Autorei sutikus spausdiname jos istorinį straipsnį "Lietuvos Protestantai" tilpusį "Mokslas ir Gyvenimas" Vilnius, 1991 m. Nr. 1 - 4.*

vokiečių. Šių dviejų tautybių mišinys buvo pavojingas. Lietuvių liuteronų santykiai su latviais liuteronais visą laiką buvo draugiški, bet kova dėl vadovavimo tarp lietuvių ir vokiečių iš pat pradžių apkartino liuteronų parapijiečių santykius ir nusitęsė per visą nepriklausomybės laikotarpį. Tuos santykius dar labiau komplikavo tai, kad dauguma lietuvių kilmės liuteronų gyveno Klaipėdos krašte , kuris 1923 m. buvo sujunktas su Lietuvos respublika. Prisijungus Klaipėdos kraštui, liuteronų Lieuvos respublikoje padaugėjo 125 000 naujų narių (mažlietuvių ir vokiečių), o tai buvo beveik 10% visų Lietuvos protestantų. Tačiau Klaipėdos krašto prijungimas prie Lietuvos sukėlė ir daug nenumatytų problemų. Mažlietuvių ir vokiečių sankirtis darėsi vis aštresnis Klaipėdos krašte, kuris lengvai pasidavė nacių įtakai. Kita problema kilo dėl to, kad Lietuvos liuteronų Bažnyčios jurisdikcija neapėmė Klaipėdos krašto bažnyčios, kuri ir liko pavaldi Vokietijai. Šioje kovoje Trečiasis Reichas tapo vokiečių teisių ir Klaipedos krašto autonomijos gynėju, kai tik Lietuvos vyriausybė atrodė tas teises pažeidžianti. Demokratinė autonomijos forma, kurią Reichas taip atkakliai gynė, pasirodė ypač naudinga naciams įsigalėti Klaipėdos krašto institucijose ir 1939 m. netikėtu ultimatumu prisijungti jį prie Vokietijos.

Religinių mažumų būklė visuomet esti kebli, ir lietuviai protestantai negalėjo išvengti psichologinių bei socialinių traumų, kurios būdingos visoms mažumoms. Kontrreformacijos ir ypač lietuvių ir lenkų bendros valstybės laikotarpiu lietuviai tapo aršiais Romos katalikais ir ištisus šimtmečius į protestantus žiūrėjo kaip į eretikus, ar, geriausiu atveju, kaip į religinius atskilėlius. Abiejose pusėse kaupėsi įtampa. Protestantai didžiavosi savo reikšme lietuviškojo rašto kultūrai, ko, jų manymu, lietuviai katalikai tinkamai nevertino. Dar daugiau, jie suvokė esą nustumti į prašalaičių ar tiesiog svetimtaučių tarpą. Tai ryškiai atsispindėjo žodyje "prūsas", kuris turi geografinę, religinę ir tautinę prasmę. Iš pradžių jis buvo taikomas tik Prūsijos gyventojams - liutenams, bet dažnai buvo vartojamas visų protestantų adresu, mažai kreipiant dėmesio į skirtumus tarp reformatų ir liuteronų ir vėlgi tarp lietuvių liuteronų ir liuteronų Mažojoje Lietuvoje. Tai visus protestantus pykino ir visiškai netiko lietuvių reformatų atžvilgiu. Savo ruožtu, reformatai buvo linkę katalikų Bažnyčią sieti su lenkiškąja, nors nuo pat lietuvių tautinio atgimimo pradžios katalikų Bažnyčia Lietuvoje tapo tautiškumo tvirtove ir tokia tebėra. Protestantų Bažnyčioje tuo tarpu vyravo nesikišimo tradicija. Tad Lietuvos 1918 m. situacijoje protestantų pozicija buvo komplikuota, nes jie turėjo apsispręsti pagal savo tradicijas ir pagal naujas politines aplinkybes.

Nors visi lietuviai protestantai savo kilmę sieja su pačia reformacijos pradžia, jie buvo įtakoti istorinių veiksnių bei sąlygų, kurios per kelis šimtmečius kiekvienai grupei suteikė skirtingų ir unikalių bruožų.

Mažosios Lietuvos Liuteronų Kelias

Lietuviai Mažojoje Lietuvoje buvo atskirti nuo tautos kamieno apie 1422 m. ir nuo to laiko išliko vokiečių valdžioje. 1525 m. jie buvo atversti į liuteronų tikėjimą. M. Mažvydo 1547 m. katekizmas atliko savo tuometinę paskirtį: platinti Evangeliją ir raštingumą. Mažojoje Lietuvoje prasidėjo ir lietuviškų spaudinių tradicija, kuri prašoko religinės literatūros ribas. Kun. Danielius Kleinas iš Tilžės 1653 m. išspausdino pirmąją lietuvių kalbos gramatiką. Kitas liuteronų kunigas - Kristijonas Donelaitis (Donalitius, (1714-1780) parašė epinę poemą "Metai", kurioje pavaizdavo mažlietuvių kaimiečių vargingus ir skausmingus XVIII a. Prūsų monarchijos aplinkoje; Šis veikalas dabar yra laikomas klasikiniu ir išverstas į didžiųjų tautų kalbas. Lietuviškai periodinei spaudai pradžią davė 1832 m. pamokslininkas Fridrikas Kelkis, ėmęs leisti pirmą periodinį laikraštį lietuvių kalba, kuris buvo pietistinės krypties. Po to pasirodė "Keleivis" (1849-1880), redaguotas filologijos prof. Frydricho Kuršaičio. Jis buvo populiarus ir ilgai leistas. Mažojoje Lietuvoje religiniai spaudiniai, kaip ir pati religija, buvo vokiečių imperijos autoritetų remiami; tuo būdu valdžia stengėsi manipuliuoti gyventojais ir ugdyti progermaniškas tendencijas. Tačiau 1878 m. "Lietuviszka Ceitunga", spausdinta Martyno Šerniaus, ir įkandin jos ėjusi "Naujoji Lietuviszka Ceitunga", redaguota Mikelio Košio, buvo jau tautinės krypties. O labiausiai tautiškumu pasižymėjo 1918 m. "Prūsų lietuvių balsas", leistas Jokūbo Stiklioriaus. Būdami Prūsų kunigaikštijos ir karalijos pavaldiniai, mažlietuviai išvengė kontrreformacijos ir liko saugūs savo tikėjime. Grėsmė iškilo jų tautiškumui. Nors geopolitine siena ištisus šimtmečius atskirti nuo didlietuvių, mažlietuviai palaikė su jais artimus ryšius ir paliko svarbų įnašą XIX a. pabaigos tautiniame atgimimo judėjime, įkūrę pogrindžio literatūros spausdinimo centrą.

Naujasis tautinio sąmoningumo kilimas mažlietuviuose sutapo su Vokietijos imperijos įkūrimu.1870-1871 m. prasidėjo nauja, smarki Bismarko vokietinimo politika. Specialus jos tikslas - lietuvius paversti vokiečiais. Tai buvo drastiškas posūkis, nes anksčiau lietuvių kalba buvo toleruojama bažnyčioje ir mokykloje; ja buvo skelbiami net karališki įsakai ir rašomi oficialūs dokumentai. Tuo pačiu metu kitoje sienos pusėje lietuviai kentėjo carinės valdžios spaudos draudimą. Nuo

1864 m. iki 1904 m. visi lietuviški spaudiniai lotyniškomis raidėmis buvo uždrausti. Tai 1883 m. sukėlė pogrindžio "Aušros" pasirodymą Mažojoje Lietuvoje. Ten jauni mažlietuviai entuziastai Martynas Jankus, Jurgis Mikšas, Enzys Jagomastas ir kiti rėmė "Aušros" spausdinimą ir buvo įsitraukę į nelegalią, pavojingą ir nepelningą knygų bei laikraščių leidybą ir gabenimą per valstybinę sieną. Tuo pačiu jie tapo ryšio su lietuvių tautinio atgimimo sąjūdžiu reikšminga jungtimi.

1885 m. mažlietuvių tapatybei bei sąmonei stiprinti buvo įkurta religinė-kultūrinė organizacija "Birutė", o 1904 m. įsteigta rašytojo ir filosofo Vydūno vadovaujamas choras "Lietuvių giedotojų draugija". Apie 1890 m. vokiečių šaltiniai skelbia ryškiai padidėjusį lietuvių konfirmantų skaičių, 1890–1905 m. lietuvių sumažėjo nuo 114 367 liki 95 849, t.y. vos ne 20 000. Lietuvių visai nesumažėjo Tilžės ir Klaipėdos miestuose bei apylinkėse. Tai buvo ryški tautinio atgimimo ir naujo etninės tapatybės sąmoningumo pasekmė.

Reformacija Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje

Liuteronų reformacija, besišaknijanti Prūsijoje ir Skandinavijoje, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje plito lėtai - apylinkėse prie Prūsijos sienos ir tarp smulkiųjų bajorų, miestiečių ir vokiečių tautybės gyventojų. Lietuvos didikai, kurie dominavo Lietuvos viešajame ir visuomeniniame gyvenime, pasirodė labiau paveikti antrojo reformacijos sąjūdžio, kuris atėjo iš Šveicarijos ir savo pradžią kildino nuo Jono Kalvino doktrinų.

Lietuvos Didžioji Kunigaikštija skirtingų tautybių bei religijų atžvilgiu buvo tolerantiška. Kaip Rytų ir Vakarų susidūrimo arena, LDK buvo atvira visoms krikščionybės šakoms, tačiau stiprėjantys ryšiai su Lenkija kreipė ją į Romos katalikybę. Ir kalvinizmas atėjo į Lietuvą per Lenkiją. Kalvino tikėjimas buvo greitai priimtas dėka dviejų įtakingų Radvilų šeimos narių - Lietuvos kanclerio ir Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos Juodojo ir didžiojo Lietuvos etmono Mikalojaus Radvilos Rudojo. Lietuvių reformatų Bažnyčia buvo įkurta kunigaiščio Radvilos Juodojo Vilniuje 1555 m. Kalvino mokymo pagrindu.

M. Radvila Juodasis buvo Lietuvos savarankiškumo gynėjas ir simpatizavo Prūsijos hercogo Albrechto politinėms ambicijoms sukurti galingą protestantų bloką Šiaurės rytų Europoje. Nors aristokratų kalba buvo lenkiška, Radvilos, prieštaraudami artėjančiai unijai su Lenkija, ypač stengėsi naują reformatų Bažnyčią atskirti nuo lenkiškosios. Tad ji buvo pavadinta "Unitas Lituaniae" ir atkakliai kovojo už savo nepriklausomybę nuo lenkų Bažnyčios. Taip "Unitas" tapo nedaloma lietuvių

tautos kamieno dalimi tolesnėje kultūrinėje, socialinėje ir politinėje krašto raidoje. Tautiškumo atžvilgiu lietuvių reformatų istorija yra lygiagreti lietuvių katalikų istorijai.

Radvila Juodasis, pasitaręs su Jonu Kalvinu, pritaikė Ženevos tipo teokratiją savo laiko ir vietos politiniams poreikiams. Jis išplėtojo ją į tvirtą presbiterinio tipo sąrangą, kuri iš esmės išliko nepakeista iki šių dienų. Vienas iš šios naujos Bažnyčios rūpesčių buvo išlaikyti jos suverenumą, nesusaistytą pasaulietiniais interesais, ir išsaugoti ją nepriklausomą nuo karalių ir valdžių kišimosi.

Kontrreformacija Bendroje Lietuvos-Lenkijos Valstybėje

Kova siekiant užkirsti kelią protestantizmo plitimui ir tikinčiuosius grąžinti į katalikybę prasidėjo Žemaičių vysk. Merkeliui Giedraičiui ir Vilniaus vysk. Valerijonui Protasevičiui vadovaujant ir sutapo su jėzuitų ordino atvykimu į Vilnių 1569 m. Radvila Juodasis mirė 1565 m., praėjus dešimčiai metų nuo "Unitas Lituaniae" įkūrimo. Bažnyčia liko be galingo vadovo ir gynėjo, ir niekas negalėjo taip pajėgiai jį pavaduoti. Vis dėlto dar reikėjo daugiau nei šimtmečio sutelktinių pastangų, kol protestantai dydžiu ir įtaka sumenkėjo. Griežti įstatymai, nukreipti prieš juos XVIII a., kai jų jau buvo sumažėję ligi nereikšmingos mažumos, siūlo daryti išvadas, jog jie vis vien tebebuvo suvokiami kaip grėsmė. Po Lietuvos-Lenkijos valstybės galutinio padalinimo jie, kaip ir visi lietuviai katalikai, pateko caro valdžion ir išbuvo joje ligi 1918 m. Caras buvo visų Bažnyčių summus episcopus, o tai reiškė, jog ir nestačiatikių Bažnyčios privalėjo būti pavaldžios rusų vyriausybei. Santykiai tarp bažnyčių ir valstybės buvo apibrėžti 1832 m. teisyno - "Svod Zakonov Rossiiskoi Imperii". Senoji "Unitas Lituaniae" buvo pavadinta "Vilniaus sinodu" ir tvarkoma pagal minėto teisyno XI tomo 984-986 skirsnius. Tačiau šie skirsniai buvo taip palaidai formuluoti, kad sinodas savo savo Bažnyčios praktiškuose administraciniuose reikaluose buvo, galima sakyti, visiškai autonomiškas.

Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčia Nepriklausomoje Lietuvoje

Žiūrint iš laiko perspektyvos, tenka pasakyti, kad reformatų protestantų likimas Lietuvoje buvo daug lengvesnis nei liuteronų. Čia daug reiškė jų negausumas ir tai, kad nebuvo tautinės nesantarvės bei užsienio kišimosi. Nors pirmykštė Radvilos sinodo sistema buvo šiek tiek pa-

keista, kad atitiktų naujas sąlygas, Bažnyčia liko gerai organizuota, ir tai reiškė daug nestabilioje 1918 m. Lietuvos aplinkoje. Vadovų vaidmenys buvo aiškiai apibrėžti ir tradicijos nustatyti. Bažnytiniai 1832 m. rusų įstatymai tebegaliojo, bet praktiškai ši Bažnyčia turėjo laisvę nevaržomai reikštis. O nepriklausomybės metu Bažnyčia suklestėjo taip, kad tas laikotarpis dabar yra laikomas jos renesansu.

Liuteronų Bažnyčioje apskritai dominavo vidurinysis luomas ir vokiečių kilmės aristokratija, o reformatų Bažnyčią, priešingai, kontroliavo vidurinysis luomas ir kilmingieji, kurie beveik visi be išimties buvo lietuvių kilmės. Kalvinų, kaip ir katalikų, kilmingieji pasidavė lenkų įtakai, bet jų palikuonys buvo pasiruošę jos atsisakyti ir jungtis prie bendrų tautinių reikalų; tą darė ir dalis katalikų kilmingųjų. Atleidus politinius varžtus po 1905 m. neramumų, reformatų vadovai išreiškė visuotinį rūpestį sugrąžinti lietuvių kalbą į Bažnyčią ir 1908 m. sinode pareikalavo, kad pamaldos Vilniuje būtų laikomos taip pat ir lietuviškai. Tuo laiku, apeidamas 1822 m. nuostatus, vidurinysis refomatų luomas jau buvo perėmęs Bažnyčios vadovybę iš kilmingųjų rankų. 1918 m. reformatai turėjo išteklių ir patirties, kurių liuteronai stokojo.

Reformatai tradiciškai pabrėžė aukštojo mokslo svarbą. 1908 m. kun. Povilas Jakubėnas, jaunas ir energingas klebono pavaduotojas Biržuose, vėliau tapęs Bažnyčios vyriausiuoju dvasiškiu, remiamas artimo bendradarbio katalikų kun. Kazimiero Rimkevičiaus ir aušrininko poeto Stanislovo Dagilio, stengėsi įtakoti vietinius caro pareigūnus, norėdamas išgauti caro leidimą keturmetei vidurinei mokyklai Biržuose įsteigti, kas anuo metu buvo didžiulis laimėjimas. Dar iki 1918 m. Slucko vidurinėje mokykloje sinodas išlaikė grupę moksleivių iš Lietuvos; tai buvo viena pirmųjų mokyklų, įkurtų Radvilų, ir vienintelė išlikusi po kontrreformacijos. Pirmojo pasaulinio karo metu Martynas Yčas, Rusijos Laikinosios vyriausybės narys, Voroneže įsteigė berniukų ir mergaičių gimnazijas su bendrabučiais, kurios parengė gausų būrį sąmoningos inteligentijos, reikalingos Lietuvos valstybei atstatyti ir kultūrai kelti. Tad apie 1918 m. reformatai turėjo intelektualų ir profesionalų lietuvių visuomenės priešakyje, ir šių įtaka buvo daug didesnė nei galima buvo matyti iš mažo jų narių skaičiaus. Iš tikrųjų lietuviai reformatai aiškiai pastebimi jau nepriklausomybės kovų metu. Gen. Silvestras Žukauskas buvo pirmasis kariuomenės vadas naujai sukurtose lietuvių ginkluotose pajėgose. Stasys Nastopka tarnavo brigados generolu, o Jonas Nastopka buvo vienas pirmųjų kovoje žuvusių karininkų. Jonas Variakojis, būsimasis tarnsporto ministerijos direktorius ir krašto apsaugos mini-

stras, tarnavo pulkininku leitenantu ir buvo apdovanotos Vyčio kryžiaus su kardais ordinu. Tuo pat metu mažlietuviai organizavo "Žemaičių" pulką Tauragėje, o kapitonas Albinas Gailius buvo artilerijos pulko vadas lietuvių kariuomenėje.

Lietuvos nepriklausomybės pradžioje reformatų Bažnyčiai vadovavo veiklūs kunigai ir pasauliečiai: dvasininkų - Povilas Jakubėnas, Adomas Šernas ir Konstantinas Kurnatauskas; kiek vėliau pasižymėjo sen. Jonas Šepetys, sugrįžęs iš Vilniaus, ir kun. Fridrikas Barnėlis - iš Archangelsko. Pasauliečių tarpe ypatingai aktyvūs ir įtakingi Bažnyčios veikėjai buvo broliai Yčai, to laiko vadovaujančios asmenybės. Martynas Yčas (1886-1941), jaunas advokatas, kurį rėmė krikščionys demokratai, buvo vienas iš keturių lietuvių, išrinktų į rusų dūmą 1912 m. konstituciniams demokratams atstovauti. Jis buvo veiklus mažame lietuvių inteligentų rately, kuris spietėsi prie periodinio leidinio "Viltis", redaguoto Antano Smetonos. 1913 m. Martynas Yčas ir Jonas Basanavičius aplankė Jungtines Amerikos Valstijas, kur rinko lėšas Lietuvių Mokslo Draugijai, kuriamai Vilniuje. Po pirmosios 1917 m. rusų revoliucijos kurį laiką Laikinojoje vyriausybėje jis ėjo Rusijos švietimo komisaro pareigas, o nepriklausomoje Lietuvoje buvo finansų ministras. Jo brolis Jonas, istorikas, buvo švietimo ministru, vėliau - universiteto profesorius Kaune. Jis taip pat buvo pirmojo sinodo nepriklausomoje Lietuvoje direktorius. Abu broliai dėjo pastangas įsteigti protestantų teologijos fakultetą Kauno universitete. Iš kitos politinio spektro pusės delegatas į steigiamąjį Lietuvos seimą buvo ekonomistas Petras Kregždė, atstovavęs valstiečiams liaudininkams; vėliau jis tapo žemės reformos komisijos vicepirmininku ir Žemės banko direktorium. Taip pat liaudininkams I ir II Lietuvos seime atstovavo jo brolis Kostas, mokytojas. Bažnyčios patarėjai - kuratoriai reiškėsi ir švietimo srityje. Gimnazijų direktoriais buvo Vilius Grybė, Baltramiejus Grybė ir Vladas Klusis. Aukštosiose mokyklose, be Yčų, dėstė dr. Juozas Žemaitis, Petras Nastopka, matematikas Petras Šernas ir vėliau Vladas Jakubėnas, jaunas kompozitorius.

Kilus Lietuvos konfliktui su Lenkija, kai 1920 m. gen. Lucianas Želigovskis okupavo Vilnių ir abiejų kraštų diplomatiniai santykiai nutrūko, reformatų bendruomenė didžiai nukentėjo. Vilnius buvo tradicinis Bažnyčios centras nuo jos įkūrimo 1555 m. Kai viena Bažnyčios pusė atsidūrė Lenkijoje, reikėjo nedelsiant persiorganizuoti pagal naujas Lietuvos Respublikos ribas. Tada Bažnyčios centras buvo perkeltas į Biržus, istorinę Radvilų šeimos gyvenvietę ir didžiausią reformatų pa-

rapiją Lietuvoje. Praradus Vilnių, Bažnyčia neteko daug savo nekilnojamo turto ir neįkainuojamo archyvinio rinkinio.

Bažnyčia Vilniuje išliko Vilniaus Evangelikų Reformatų Bažnyčios (Wilenski Kosciol Ewangelicko-Reformowany) vardu, griežtai pasipriešinusi jungtis su lenkų reformatų Bažnyčia, kurios vyriausioji būstinė buvo Varšuvoje. Vadovaudamasi kanonų teise, Bažnyčia niekad nepripažino politiškai sąlygoto Bažnyčios padalinimo, ir nuo 1920 m. ligi 1939 m. abi šakos pabrėžė savo vienybę. Kai 1939 m. Tarybų Sąjunga Vilnių sugrąžino Lietuvai, sinodas posėdžiavo 1940 m. sausio 6 d. ir dvi šakos susijungė į vieną.

Nors Vilniaus netektis buvo skaudus įvykis, ilgainiui tas atskyrimas turėjo teigiamų pasekmių Lietuvos reformatų bendruomenei. Vilniuje reformatai didžiąja dalimi buvo lenkai ar sulenkėję lietuviai, kaip ir pats miestas, tačiau Biržams pavaldžios parapijos su mažomis išimtimis (Seirijuose ir Kelmėje) buvo lietuviškos, ir visos pamaldos buvo laikomos gimtąja kalba. Bažnyčios vientisumas įgalino ją gyvuoti be didesnių problemų, kurias patyrė mišrių parapijų liuteronai.

Lietuvos nepriklausomybės metais visi sinodai rinkdavosi Biržuose birželio 24 d. - per Jonines. Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios struktūra su mažais pasikeitimais iš esmės sekė "Unitas Lituaniae" tradicija. Vyriausias Bažnyčios organas buvo sinodas, kuriame parapijoms atstovavo rinkti asmenys. Sinodo nutarimus vykdė kolegija, į kurią įėjo keturi pasauliečiai ir keturi dvasininkai. Kaip ir liuteronų konsistorija, reformatų kolegija turėjo ir ištuokų teismo paskirtį, tad iš dalies buvo valdžios įstaiga, susijusi su švietimo ministerija. Ilgalaikis jos prezidentas (1923-1940) buvo medicinos daktaras Jokūbas Mikelėnas - pasaulietis. Bažnyčios šulais išliko Bažnyčios patarėjai - kuratoriai. Jie laidavo Bažnyčios tęstinumą ir lankstumą, prisitaikydami prie besikeičiančių sąlygų. Nutarimas rinkti moteris į kuratores buvo vienas iš pagrindinių pakitimų. Pirmoji kuratorė buvo Amerikos lietuvė Hypatija Šliūpaitė-Yčienė. Iki Lietuvos nepriklausomybės pabaigos Bažnyčia turėjo apie 114 abiejų lyčių kuratorių.

Per visą nepriklausomybės laikotarpį Bažnyčiai vadovavo ir jai atstovavo kun. prof. Povilas Jakubėnas (1871-1953). Mirus Viliui Meškauskui, Jakubėnas buvo išrinktas ir ordinuotas generaliniu superintendentu - tai prilygsta vyskupo rangui. Evangelikams reformatams reiškė tą patį, ką V. Gaigalaitis - evangelikams liuteronams. Abu jie priklausė tai pačiai kartai. P. Jakubėnas studijavo teologiją Tartu ir Erlangeno universitetuose ir garbės doktoratą įsigijo Jano Huso universite-

te Prahoje. Drauge su V. Gaigalaičiu jis dėstė Kauno universitete, protestantų teologijos fakultete, kur ėjo ir dekano pareigas. Kadangi jo paties teologinis išsimokslinimas buvo labiau liuteroniškas, tai skatino artimiau bendradarbiauti reformatus ir liuteronus. Nors dažnai P. Jakubėnui tekdavo būti priešiškoje aplinkumoje kai kurių katalikų rateliuose, jis privalėjo ginti protestantų pusę, nors buvo kritiškas abiejų pusių religiniams kraštutinumams ir pats vengė kraštutinių pozicijų. Mirė Šveicarijoj dar prieš Antrąją Vatikano santarybą, nespėjęs pamatyti didžių Romos Katalikų Bažnyčios laikysenos pasikeitimų. Galima spėti, kad jis būtų pritaręs naujai ekumeniškajai linkmei.

P. Jakubėnas dvasininko karjerą pradėjo Biržuose 1903 m. Spaudos draudimo metu jisai mokė savo parapijiečius nebendradarbiauti su caro pareigūnais, kurie sekė ir gaudė knygnešius; už tai jis buvo didžiai gerbiamas vietinių katalikų, kurie prisidėjo prie draudžiamų knygų platinimo. 1904 m. atgavus spaudos draudimą, vienas pirmųjų jo rūpesčių buvo parengti skaitinius lietuvių kalba. Drauge su M. Yču ir aušrininku poetu S. Dagiliu P. Jakubėnas Biržuose įkūrė spaudos leidyklą ir ėmė spausdinti Biržų kalendorius. Nuo 1922 m. pasirodė savaitinės "Biržų žinios" ir kultūros žurnalas "Mūsų Žodis", kuris buvo leidžiamas per visą nepriklausomybės laikotarpį. Nuo 1926 m. ligi 1940 m. P. Jakubėnas redagavo populiarų dvisavaitinį religijos laikraštį "Sėjėjas'. Ambicingas, bet trupalaikis spaudinys pasirodė Klaipėdoje - "Tiesos Žodis". S. Dagilio nuodugniai perdirbtas giesmynas su maldomis buvo išspausdintas Vilniuje 1910 m.

P. Jakubėno pastangomis maža Lietuvos Reformatų Bažnyčia buvo pristatyta tarptautinėje plotmėje, kur Lietuva lig to laiko buvo ištikrųjų nežinoma, ir ėmė bendrauti su užsienio Bažnyčių vadovais. Jo globojama Bažnyčia tapo Pasaulinės Reformtaų ir Presbiterijonų Bažnyčių Sąjungos nare. Kaip vienas iš organizatorių, jis dalyvavo kuriant Pasaulinę Bažnyčių Tarybą, kuri galiausiai buvo įsteigta 1948 m. Amsterdame; tuo metu Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčia buvo priimta pilnateise jos nare. Nuo 1920 m. Bažnyčios atstovai reguliariai dalyvaudavo tarptautinėse konferencijose ir jungėsi į tarptautines Bažnyčių sąjungas. Užsienio ir mažlietuvių atstovai buvo kviečiami lankytis metiniuose Biržų sinoduose. Lietuvių Bažnyčia turėjo ypatingai draugiškus ryšius su Danijos ir Škotijos reformatų Bažnyčiomis.

Kadangi labai trūko reformatų dvasininkų, 1920 m. sinodas nutarė pasiųsti du studentus į Edinburgą Škotijoje ir Aberdyną Anglijoje.Nepriklausomybės metais įsitvirtino tradicija, skatinti teologijos studentus po studijų Kauno universitete jas gilinti užsieny. Sinodas paip pat parūpin-

davo stipendijas Biržų gimnazijos abiturientams.

Protestantų ir kitų religinių mažumų pasitenkinimui, Lietuvos valstybė iškilo kaip viena tų, kurios užtikrino religinę toleranciją. Tuo būdu susiklostė kebli situacija. Pagal Lietuvos konstituciją Lietuvos protestantai įstatymiškai buvo lygūs su katalikais. Tuo pat metu, t.y. prieš Antrąją Vatikano santarybą protestantizmas buv suvokiamas kaip erezija ir į protestantus buvo žvelgiama jei ne kaip į eretikus, tai bent kaip į "netikius", kurie negalėjo būti laidojami katalikų kapinėse. Šnekamosios kalbos žodis "bambizas" (kilęs iš senų eilių apie velnio "ryzą"), užgaulus protestantams, buvo tiek paplitęs, kad, net nenorėdami pažeminti, jį vartojo išsimokslinę katalikai. Pagal įstatymus katalikas galėjo susituokti su nekataliku bažnyčioje ar pereiti į kitą tikėjimą. Bet katalikų Bažnyčia nepripažino sutuoktuvių tarp katalikų ir protestantų protestantų Bažnyčiose ir neleido ištuokų. Kadangi visos Bažnyčios turėjo teisę tvarkytis pagal savo kanonus, protestantai galėjo susituokti ir vėl išsituokti, jeigu tai buvo aprobuota bažnytinio tribunolo. Neretai dėl to katalikai pereidavo į kitą tikėjimą, kad gautų ištuoką, kurios neteikė katalikų kanonai. Tokie atvejai negalėjo pagerinti santykių tarp abiejų Bažnyčių. Pasak kun. Stasio Neimano (kuris yra generalinis superintendentas tremtyje - išeivijoje), santykiai tarp katalikų ir protestantų buvo daug sklandesni nepriklausomybės paskelbimo metu, nei 1930 m., kai jauni katalikų kunigai atsisakydavo bendrai su protestantais dvasininkais dalyvauti viešose iškilmėse net šventinant paminklą ar mokyklą. Protestantų nuomone, antrajame nepriklausomybės dešimtmetyje jie buvo diskriminuojami tarnybose keliant į aukštesnes pareigas ir skiriant mokytojus į mokslavietes: Švietimo ministerija protestantus mokytojus skyrusi į katalikų dominuojamas gimnazijas ir atvirkščiai. Tuo metu, savaime suprantama, jau buvo atėjusi nauja katalikų profesionalų karta, o tai turėjo paveikti tarnybinių paaukštinimų politiką. Lietuvos vyriausybės laikysena iš pat pradžios ir visą laiką buvo neutrali, nešališka. Protestantų teologinio fakulteto įsteigimas Kauno universitete 1925 m., krikščionims demokratams valdant, rodė valdžios ir didžiumos palankumą mažumų poreikiams.

Evangelikai Liuteronai

Evangelikų Liuteronų Bažnyčios kelias buvo daug sunkesnis už reformatų. Lietuviai liuteronai neturėjo nei tokios autonomijos, nei stiprios savo inteligentijos. Nepriklausomybės išvakarėse jie buvo suskaldyti ir išsklaidyti.

Po Lenkijos-Lietuvos valstybės padalinimo 1795 m. liuteronų parapijos buvo priskirtos naujoms konsistorijoms pagal teritorines ribas ir neatsižvelgiant į tautybes. Dešiniosios Nemuno pusės kraštai, Kauno gubernija, buvo priskirti Kuršo konsistorijai Jelguvoj. Pastaroji buvo pavaldi generalinei konsistorijai Petrograde. Ją savo ruožtu kontroliavo Pabaltijo vokiečiai, ir čia lietuviai liuteronai neturėjo nei savo atstovo. Kairiosios Nemuno pusės tikinčiuosius, Vilniaus ir Suvalkų sritis valdė Augsburgo konsistorija Varšuvoje, pasižynėjusi stipria lenkinimo politika. Abi konsistorijos veikė pagal skirtingus teisynus. Kuršo konsistorija, kaip ir kitos carinėje imperijoje, vadovavosi potvarkiais, nustatytais anksčiau minėto "Svod zakonov" XI tomo. Varšuvos konsistorija rėmėsi senais lenkų įstatymais.

1918 m. žlugus carinei Rusijai, kraštai, buvę jų valdžioje, pradėjo skelbti nepriklausomybę ir žymėti naujas sienas. Taip Kuršo konsistorija atsidūrė naujoje Latvijos respublikoje, o Varšuva - Lenkijoje.

Atsikuriančioje Lietuvoje buvo 55 liuteronų parapijos ir filijos, aptarnaujamos devynių kunigų. Iš jų tik keturi sugebėjo laikyti pamaldas lietuviškai. Todėl pamaldos lietuvių kalba buvo itin retos. Kadangi labai trūko dvasininkų, Berlyno ir Pareinės misijos draugijos vokiečių karinės okupacijos metu atsiuntė kunigų misionierių, tarp kurių buvo ir vienas kitas iš Rytprūsių ir mokantis lietuviškai. Jie visi buvo paruošti platinti evangeliją Trečiojo pasaulio kraštuose, todėl jiems buvo svetimas ir nesuprantamas lietuvių tautiškumas, pradėjęs reikštis atgimstančiose lietuvių liuteronų parapijose. Be to, į Lietuvą per karą atsikraustė ir tikri vokiečiai iš Latvijos ir iš pačios Vokietijos. Jie buvo dar indeferentiškesni ar tiesiog priešiški Lietuvai. Kai kurie naujakuriai tapo aktyvūs vokiečių parapijose ir įsitraukė į antilietuvišką veiklą.

Carinėje Rusijoje gyventojai buvo surašomi pagal tautybę ir religiją, nors ištikrųjų religija dažnai nulemdavo tautybę. Karo metu liuteronai buvo laikomi vokiečiais, nesvarbu jų tautybė ar politinės pažiūros. Ši tendencija liko ir nepriklausomoje Lietuvoje. Į lietuvius liuteronus vėl buvo žiūrima kaip į vokiečius. Tad jie turėjo dvigubą naštą: išlaikyti savo tautybę vokiečių tarpe ir savo tikėjimą tarp lietuvių katalikų.

Pirmas lietuvių liuteronų uždavinys buvo įkurti savo Bažnyčią su nauja konsistorija, kuri jungtų liuteronų parapijas nepriklausomos Lietuvos ribose. Kaip minėta, parapijos buvo tautiškai mišrios. Kita užduotis ir buvo išspręsti tautybių klasimą parapijose, jungiančiose lietuvius, latvius ir vokiečius. Trečia - parengti lietuviškus dvasininkus.

Latviai sudarė mažumą ir santykiai su jais buvo draugiški. Bet su

vokiečiais nesklandumai prasidėjo iš pat pradžių ir tęsėsi beveik per visą nepriklausomybės laikotarpį. Vokiečiai suvokė grėsmę savo hegemonijai. O liuteronų Bažnyčia jiems buvo toji institucija, kuri perteikė jų kultūrą ir kalbą iškartų į kartas. Parapijose, kur buvo vokiečių didžiuma, šie buvo iš seno užėmę strategines vadovaujamas pozicijas ir nenorėjo jų atsisakyti. Lietuviai savo ruožtu netrukus ėmė reikalauti bent jau lygių teisių savo Bažnyčioje ir savame krašte. Ši kova paaštrėjo ir tapo politine, atgavus Klaipėdos kraštą ir pradėjus reikštis Trečiojo Reicho propagandai.

Nesusipratimai tarp vokiečių ir lietuvių vyko ir dėl to, kad Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčia ėmė veikti be Lietuvos vyriausybės ratifikuotos konstitucijos. Lietuvos vyriausybė pasirašė konkordatą su katalikų Bažnyčia. O liuteronų Bažnyčiai ji tik pratęsė buvusių rusiškų bažnyčios įstatymų jurisdikciją. Nors ši buvo pasenusi ir netiko pakitusiai aplinkai, ji valdžiai suteikė teisę įsikišti į Lietuvos Liuteronų Bažnyčios reikalus.

Pirmas bandymas 1919 m. įkurti Lietuvos liuteronų Bažnyčią buvo sunkus. Iš pat pradžių išryškėjo skirtingi tautinių grupių siekiai. Net buvo sunku rasti bendrą kalbą posėdžiams. Vokiečių grupė siūlė rusų kalbą, kas labai užgavo lietuvius ir latvius. Galiausiai buvo sutarta įsteigti atskirus lietuvių, latvių ir vokiečių sinodus, kuriuos jungtų viena bendra konsistorija – aukščiausias administracinis organas. Kiekvienas sinodas galėjo vartoti savo kalbą ir jam vadovavo pačių išrinktas senjoras (vyskupas). Konstitucijos projektą paruošė ilgametis vokiečių senjoras Paulius Titelbachas. Pagal šį projektą konsistorijos pirmininkas turėjo būti renkamas kas treji metai. Pačią konsistoriją sudarė trys senjorai ir trys pasauliečiai. Jos buveinė įsikūrė Kaune (Trakų g. 5), o oficiali kalba buvo lietuvių. Tautinių sinodų senjorai turėjo eiti konsistorijos pirmininkų pareigas pagal eilę, kasmet pasikeisdami ir Lietuvos vyriausybės aprobuojami.

Vokiečių sinodas priėmė Titelbacho konstituciją ir laikėsi jos nuostatų. Lietuvos vyriausybė šios konstitucijos nepatvirtino. Vokiečiai į kiekvieną nukrypimą žiūrėjo kaip į nekonstitucinį savivaliavimą ir valstybės kišimąsi į Bažnyčios autonomiją. Ginčai ypač paaštrėjo, kai į konsistorijos prezidento vietą buvo išrinktas ir pakartotinai patvirtintas Klaipėdos krašto veikėjas prof. kun. Vilius Gaigalaitis.

Pirmas ryškus nesutarimas kilo senjoro Kibelkos konsistorijos metu. Lietuviai ypač pasipiktino, kad Tauragės parapijoje iš klebono pareigų buvo neteisingai atleistas daugiametis tolerantiškas kunigas Augustas

Vymeris (Wymer). Į jo vietą buvo paskirti misionieriai Karlas Ekartas (Carl Eckart) ir Samuelis Veirauchas (Samuel Weihrauch), kurie vos kalbėjo lietuviškai ir buvo įsivėlę į antilietuvišką veiklą. Tauragė buvo nuo seno žinomas humanistinio auklėjimo ir liuteronų dvasinio gyvenimo centras su didele parapija, kur 4000 lietuvių sudarė daugumą. Kunigas Vymeris, nors ir vokiečių kilmės, skrupulingai stengėsi apsaugoti ir lietuvių teises. 1921 m. jis įsteigė mokytojų mokyklą, vėliau tapusia mokytojų seminarija, kuri rūpinosi ir mažlietuvių studentais. Be to, būdamas Kibelkos konsistorijoje viceprezidentu, Vymeris protestavo prieš antilietuvišką veiklą ir atsisakė dalyvauti slaptuose pasitarimuose. Vymerio situacija rodo, kad buvo sunku likti neutraliam ir tolerantiškam, kai politinė temperatūra vis kilo.

Lietuviai liuteronai tuo metu jau buvo geriau susiklausę. Jų skundus ir pageidavimus formulavo nauja organizacija "Pagalba". Sudargo sinode 1924 m. "Pagalba" pageidavo, kad dvasininkai išmoktų lietuvių kalbą ir kad Lietuvos valdžia padėtų protestantams parengti savų lietuvių kunigų. Tam reikėjo įgaliojimo įsteigti Vytauto Didžiojo universitete Kaune protestantų teologijos fakultetą. "Pagalba" įsisteigė 1923 m. ir veikė daugiau kaip dešimt metų. Ją įkūrė Tauragėje jaunų, patriotiškai nusiteikusių liuteronų inteligentų būrelis: Mikas Preikšaitis, Mikas Jonušaitis, Andrius Gintautas ir Kristupas Gudaitis. Vienas naujos sąjungos uždavinių buvo pagyvinti parapijų veiklą puoselėjant švietimą ir tautinį susipratimą. Antras uždavinys buvo skatinti parapijiečius aktyviai veikti, kad atsvertų vokiečių įtaką. Trečia - apskritai stiprinti lietuvių protestantų vardą bei prestižą lietuvių visuomenėje. "Pagalba" pagrindiniu tikslu laikė kovą prieš religinę diskriminaciją. Kaip jau minėta, lietuvių katalikai nuo seno į protestantus žiūrėjo kaip į netikrus krikščionis ir netikrus lietuvius, taip juos praktiškai išstumdami iš bendruomenės. Panašiai atsitiko ir Mikui Preikšaičiui. Jį dėl tikėjimo pažeminamai vadino "prūsu", nepaisydami, kad jis buvo Kaune baigęs Jono Jablonskio kalbos mokyklą.

Dar vienas "Pagalbos" tikslas buvo bendravimas su Klaipėdos kraštu, 1923 m. prijungtu prie Lietuvos Respublikos. Buvo gana aišku, kad atėjo laikas lietuviams turėti aiškaus ir tvirto lietuviško nusistatymo kandidatą, norint sutvirtinti naują ryšį su Klaipėdos kraštu. Dėl to buvo nutarta kreiptis į tuometinį Klaipėdos krašto mokyklų decernentą ir pasižymėjusį mažlietuvių veikėją dr. kun. Vilių Gaigalaitį. Gaigalaitis kandidatavo 1924 m. Sudargo sinode ir 1925 m. buvo išrinktas ir Lietuvos vyriausybės patvirtintas konsistorijos prezidentu. Vokiškai frakci-

jai jis buvo nepriimtinas dėl savo prolietuviškos veiklos Klaipėdos krašte, ypač po ką tik įvykusio "bažnyčios konflikto". Vokiečių frakcija per rinkimus protestavo. Nepaisant to, Gaigalaičio kadencija tęsėsi beveik dešimt metų.

Kun. dr. Vilius Gaigalaitis (1870–1949) priklausė tai žymiai mažlietuvių politinių ir kultūrinių veikėjų kartai, kurie visas savo jėgas skyrė lietuviškiems reikalams, ir po Pirmojo pasaulinio karo jų pastangas apvainikavo Klaipėdos krašto sujungimas su Lietuvos Respublika. Tuo metu Gaigalaitis vadovavo Klaipėdos krašto lietuviams dvasininkams ir jo prolietuviška veikla vystėsi daugiausia bažnytinėje plotmėje. Tuo jis buvo rakštis Vokietijos bažnytinei ir politinei hierarchijai. Tarybų Sąjungai okupavus Lietuvą, Gaigalaitis pasitraukė į Vokietiją, bet ten buvo konfiskuotas jo turtas, ir jis pats su žmona ištremtas į mažą miestelį pietų Vokietijoje. Ten jis karui pasibaigus ir mirė.

V. Gaigalaitis buvo išsimokslinęs žmogus, studijavęs teologiją ir filosofiją Karaliaučiaus ir Berlyno universitetuose ir ten gavęs daktaro laipsnį. Disertaciją rašė lietuviška tema: "Die Wolfenbuettel litauische Postillenhandschrift aus dem Jahre 1573". (1573 m. Volfenbiutelio postilės lietuviškas rankraštis"). Rygos universitete jam buvo suteiktas ir garbės doktoratas.

Savo lietuvišką veiklą jis pradėjo dar būdamas gimnazistu Tilžėje, kur įkūrė slaptą organicaciją "Baltija". 1903–1918 m. jis buvo mažlietuvių išrinktas atstovas Prūsijos seime. Ten jo pozicija buvo nepopuliari, nes gynė lietuvių teises mokytis religijos gimtąja kalba. Be to, jis protestuodavo prieš lietuvių mokytojų paskyrimus į vokiškas vietoves ir atvirkščiai.

Prieš Pirmojo pasaulinio karo pabaigą jis ruošė peticijas, kad Klaipėdos kraštas būtų atskirtas nuo Vokietijos. Už šią veiklą vos išvengė arešto.

Nuo 1904 m. V. Gaigalaitis pirmininkavo mažlietuvių religinėje bei kultūrinėje organizacijoje "Sandora". "Sandorą" labdaros tikslais įkūrė Kristupas Lokis, nors didesnė jos paskirtis buvo žadinti ir puoselėti tautinį sąmoningumą. Nepriklausomoje Lietuvoje "Sandora" išsiplėtė į moterų ir jaunimo skyrius, turėjo slaugymo namus bei našlaityną. Savo spaustuvėje leido periodinį leidinį "Pagalba", kurį V. Gaigalaitis pats redagavo.

V. Gaigalaitis ypač puoselėjo mokslą ir švietimą. Jis ypač rūpinosi, kad mažlietuviai išsimokslintų ir galėtų užimti vadovaujančias vietas krašto administracijoje. Todėl tuoj po Klaipėdos krašto prijungimo prie

Lietuvos jis įkūrė daug lietuviškų mokyklų ir lietuvišką suaugusių gimnaziją Klaipėdoje. Jis pats perėmė švietimo decernento pareigas. Gaigalaitis buvo puikus oratorius. Jo bendraamžiai sako, kad savo iškalba bei plačia balta barzda jis palikdavęs neužmirštamą įspūdį.

1923–1924 m. V. Gaigalaitis su kun. Valentinu Gailium ėmė rūpintis, kad Klaipėdos krašto bažnyčios išsilaisvintų nuo pavaldumo Vokietijai ir prisijungtų prie Lietuvos liuteronų Bažnyčios. Šis nesėkmingas bandymas tapo žinomas kaip "bažnytinis konfliktas". Berlyno bažnyčios taryba, kuriai Klaipėdos bažnyčia buvo pavaldi, atėmė iš jo teises klebonauti krašto parapijose ir į jį žiūrėjo kaip į išdaviką. Suprantama, vokiečiams jo kandidatūra į lietuviško senjoro vietą buvo nepriimtina. Dar nepriimtinesnė buvo jo konsistorija – ji simbolizavo glaudesnį bendradarbiavimą, interesus ir dvasinį ryšį tarp Lietuvos ir Klaipėdos krašto Bažnyčių ir gyventojų.

Nepaisydamas vokiškos opozicijos, Gaigalaitis 1925 m. perėmė konsistorijos prezidento pareigas ir jose išbuvo beveik visą dešimtmetį. Nuo 1925 m. jis dėstė naujai įsteigtame protestantų teologijos fakultete Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Kaip reformatas Povilas Jakubėnas, taip liuteronas V. Gaigalaitis pasiekė aukščiausią bažnyčios pakopą. Bet jam tai buvo tik naujos kovos laukas.

Lietuvos vyriausybė Gaigalaičio prezidentūrą rėmė. Vokiškoji opozicija iš pat pradžių rinkimus atmetė, kaip nelegalius. Prasidėjo arši "bažnyčios kova" (Kirchenstreit). Gaigalaitis rašo, kad jis norėjęs atsistatydinti, bet, Smetonos prikalbėtas, pasiliko. Galiausiai jis atsistatydino, bet ne dėl vokiečių opozicijos. Konsistorija tuo metu pateko į jaunųjų srovininkų – jo buvusių rėmėjų, dvisavaitinį laikraštį "Srovė", rankas. Gaigalaitis buvo principingas, bet jo ir srovininkų nuomonė ir įsitikinimai skyrėsi. Būdami aršūs nacionalistai, srovininkai reikalavo griežtų priemonių prieš vokiečių kalbos vartojimą. V. Gaigalaitis, pusę amžiaus gynęs lietuvių kalbos teises Prūsų Lietuvoje, negalėjo pritarti taktikai, kokią naudojo vokiečiai prieš lietuvių mažumą. Srovininkai savo ruožtu jį kaltino nuolaidumu vokiečiams. Kadangi konsistorija buvo srovininkų rankose, vienintelė išeitis Gaigalaičiui liko pasitraukti iš konsistorijos pirmininko pareigų. Tą jis padarė dar nepasibaigus kadencijai 1933 m. Srovininkų šovinizmas nuosaikiai lietuvių liuteronų daugumai buvo nepriimtinas. Vienas tokio perdėto patriotiškumo pavyzdys, kaip atsimena kun. Gelžinis, buvo dalyvavimas pamaldose su vėliavomis ir uniformomis.

Srovininkai, radikalus "Pagalbos" draugijos sparnas, buvo artimi

tautininkams pagal pažiūras. Iš esmės srovininkai pritarė pagalbiečių linijai, tik jų linija buvo aštresnės formos. 1934 m. "Srovės" kalendorius išryškina senus rūpesčius, bet ir naują politinę orientaciją: "Mus kartu su visais riša tėvynės meilė, bet kaip savo atskirą dalyką mes turime mūsų evangeliškąjį tikėjimą. Tuo pasinaudodami svetimieji yra padarę daug žalos, jie buvo beišplėšią mūsų tautiškumą. Buvo tautos smukimo laikai, kai manyta: kas katalikas, tai lenkas, kas evangelikas - vokietis... Po didžiojo karo tautai atbudus dalykai ėmė taisytis. Katalikai ėmė kratytis lenkystės, evangelikai - vokiškumo. Konfliktas su Lenkija daug palengvino katalikams sulietuvėti. Stengimasis palaikyti glaudžius santykius su Vokietija sunkino evangelikams karą su vokiškumu - germanizacija". Toliau straipsniuose iškeliama hitlerizmo pavojus ir būtinybė prieš jį kovoti.

Žvelgiant iš laiko perspektyvos, vadinamoji "bažnyčios kova", kuri prasidėjo su Gaigalaičio rinkimais, pasidalino į dvi dalis. Ji prasidėjo kaip kova už įtaką lokalinėje plotmėje, sukelta tikro vokiečių susirūpinimo dėl vadovavimo parapijose ir bažnyčioje. Vėliau ši kova išsiplėtė į politinį sankirtį, kuris apėmė abiejų kraštų valdžias. Hitleriui paėmus valdžią, Trečiasis Reichas ėmė kraštutinio nacionalizmo politiką, propaguoti visų vokiečių vienybę, siūlydamas specialią globą vokiečių tautiečiams užsienyje, kurstydamas jų tautinį pasididžiavimą. Srovininkai pasiryžo demaskuoti nacių veikimą, kuris slėpėsi po religinių ir kultūrinių organizacijų, vadinamųjų kultūrinių draugijų (Kulturverbande) skraiste.Toji veikla buvo itin ryški vokiškose parapijose Lietuvoje, bet ypač - Klaipėdos krašte. Toks aiškus srovininkų kišimasis į politinę veiklą sukėlė stiprią Trečiojo Reicho reakciją, ir 1953 m. prezidento Smetonos vyriausybė "Srovės" leidimą suspendavo. Taip pat buvo uždaryta visa "Pagalbos" draugija. A. Smetonos nutarimas sušvelninti antivokiškas tendencijas lietuvių liuteronų Bažnyčioje buvo padarytas politiniais sumetimais. Dr. Kristupo Gudaičio paskyrimas naujuoju paskutinėskonsistorijos nepriklausomoje Lietuvoje prezidntu ženklino nuolaidų politiką.

Dviejų Bažnyčių Bendradarbiavimas

Abi protestantų bažnyčios turėjo gyvybinį rūpestį ugdyti naują dvasininkų kartą. Iki nepriklausomybės laikotarpio visi protestantų kunigai mokėsi užsieny. Tokios studijos galėjo praplėsti perspektyvas, bet jos brangiai kainavo, ir reikėjo gerai išmokti kitą kalbą. Tad liuteronai ir reformatai sutarė, kad reikia dvasininkus ruošti Lietuvoje. Taip pat

buvo sutarta, kad labiausiai tiktų kurti ne atskirą teologinę seminariją, o protestantų teologijos fakultetą Kauno universitete, kur studentai neliktų izoliuoti seminariškoje aplinkumoje, bet galėtų plačiau lavintis.

Kai buvo pateikti pirmieji pasiūlymai, Lietuvos vokiečiai liuteronai, nujausdami naują grėsmę, jiems pasipriešino, bandydami sumanymą sabotuoti. Kadangi į universitetinius postus buvo numatyti kun. dr. Konstantinas Kurnatauskas ir kun. dr. Povilas Jakubėnas, vokiečiai liuteronai nuogąstaudami pareiškė, kad katedra bus lietuvių reformatų kontroliuojama.Kitą kartą buvo papriekaištauta, kad reformatų "kaimo klebonai", neminint jų vardų, gali stokoti reikalingų kvalifikacijų. O iš tikrųjų K. Kurnatauskas turėjo doktoratą iš vokiečių universiteto ir puikiai išmanė teologiją ir bažnyčios istoriją; galiausiai jis tapo Vilniaus Evangelikų Reformatų Bažnyčios superintendentu. Kitas tariamas nesutarimas kilo dėl reikalavimo kursus dėstyti vokiškai, t. y. reformacijos kalba. O liuteronų arkivyskupas Švedijoje, gal atsimindamas, kad Radvilos skatino ryšius tarp Lietuvos ir Švedijos, kaip geriausią alternatyvą siūlė dvasininkus rengti Švedijoje. Galiausiai teologijos katedra atvėrė duris 1925 m., jos mokslinį branduolį sudarė K. Kurnatauskas, P. Jakubėnas ir V. Gaigalaitis; kitų sričių žinovai buvo pakviesti iš Čekoslovakijos. Katedroje daugiausia buvo dėstoma lietuviškai. Per visą veikimo laiką katedra išleido 32 absolventus - 23 liuteronus ir 9 reformatus. Liuteronų buvo 13 lietuvių, 7 vokiečiai ir 3 latviai. Visi baigusieji gerai mokėjo lietuvškai. Lietuviai tuoj pat buvo įšventinti kunigais ir paskirti į jų laukiančias parapijas ir mokyklas. 1936 m. dėl finansinių ir politinių priežasčių teologijos katedra buvo suspenduota, bet Lietuvos vyriausybė parūpino stipendijas teologiją studijuojantiems užsieny. Fakulteto akademinis lygis buvo aukštas ir diplomai užsienyje buvo pripažinti.

Įvairios Lietuvos vyriausybės, rėmusios teologijos fakultetą, be abejonės, turėjo politinių motyvų, bendrų ir lietuviams protestantams: katedra privalėjo ugdyti savus dvasininkus Klaipėdos kraštui ir būti jų šaltiniu. Tačiau Klaipėdos krašto bažnyčia atmetė visų Kaune ugdytų dvasininkų paskyrimus į savo pavaldumo ribas, ir visus laisvus postus užėmė dvasininkai iš Vokietijos. Tarp pasižymėjusių mažlietuvių, baigusių teologijos fakultetą, minėtini Martynas Gelžinius, Jonas Pauperas ir Ansas Trakis. Ansas Trakis galiausiai tapo Lietuvos Evangelikų Liuteronų Bažnyčios tremtyje vyskupu. J. Pauperas, Kaune baigęs teologijos studijas, licencijatą įsigijo Bazelyje, Šveicarijoje, ir sugrįžęs, pats ėmė dėstyti toje pačioje katedroje. Jis taip pat buvo paskirtas valdžios patarėju religijos reikalams. Paskutiniuose rinkimuose (prieš Antrąjį pasau-

linį karą) M. Gelžinius buvo išrinktas lietuvių sinodo senjoru ir paskutinės nepriklausomos Lietuvos konsistorijos vicepirmininku. Vadovaujant Kristupui Gudaičiui, ši konsistorija, kurioje dalyvavo ir Jonas Pauperas, nekėlė jokių nesusipratimų. Jonas Kalvanas, kuris nepasitraukė į Vakarus, yra dabartinis liuteronų vyskupas Lietuvoje iki šiol.

Naujas protestantų bendruomenės gyvastingumas bei pajėgumas išryškėjo apie 1930 m. ir atsispindėjo augančiu moterų, jaunimo ir kitų labdaros ir kultūrinių organizacijų narių skaičiumi. Labai populiari buvo jaunimo draugija "Radvila", 1932 m. įkurta reformatų kun. Aleksandro Balčiausko, jauno ir veiklaus naujojo Biržų klebono. Nepraėjus nė dešimtmečiui, radviliečių jau buvo apie 1000 narių - 20 skyrių visoje Lietuvoje; draugija artimai bendravo su Klaipėdos jaunimo organizacijomis. Ten jos atitikmuo buvo "Jaunoji sandora", vadovaujama Martyno Gelžiniaus, kuri taip pat turėjo 20 skyrių. V. Gaigalaičio iniciatyva buvo įkurtos dvi naujos moterų organizacijos. Nuo 1928 m. ligi 1930 m. protestantai įsteigė keturias studentų korporacijas. Viena jų buvo mažlietuvių korporacija "Mažoji Lietuva", veikusi kultūrinėje ir tautinėje plotmėje, kur jos nariai - Jonas Pauperas, Jonas Stikliorius, Martynas Gelžinius, Purvinas, Tumosas, Bumbulis ir kiti - stengėsi artimiau bendradarbiauti su didlietuviais.

Išvados

Į ketvirtojo dešimtmečio pabaigą didelė protestantų dvasininkų paklausa parapijose ir mokyklose buvo patenkinta. Liuteronų parapijas aptarnavo 33 kunigai - pažymėtinas pagerėjimas nuo 1918 m. Reformatų parapijos turėjo iš viso 16 dvasininkų.

Pabrėžtina reikšminga lietuvių protestantų bendruomenės raida paskutinį nepriklausomybės laikotarpį. Abi bažnyčios troško tarpusavyje artimiau bendradarbiauti ir stipriau organizuotis, kad galėtų būti pajėgiau atstovaujamos sandūroje su valdžia ir krašto didžiuma. Kitais žodžiais tariant, jos siekė sukurti vieningą frontą. Šis istorinės reikšmės posūkis buvo Povilo Jakubėno suformuluotas 1936 m. pareiškime Kaune. Kristupas Gudaitis, konsistorijos pirmininkas nepriklausomoje Lietuvoje, tą vienybę entuziastingai parėmė. Jam vadovaujant, 1936 m. buvo įkurta "Lietuvių protestantų draugija", apimanti reformatus ir liuteronus lietuvius Didžioje Lietuvoje ir Klaipėdos krašte. Draugija turėjo apie 4000 narių ir 42 skyrius ir šiek tiek moterų ir jaunimo padalinių. Ji pabrėžė panašumus labiau nei skirtybes. K. Gudaitis buvo pasiruošęs žengti dar toliau ir įkurti jungtinę protestantų bažnyčią Lietuvoje. Ir Lietuvos vyriausybė to norėjo. 1936 m. docentas lic. Jonas Pauperas, valdžios

patarėjas religiniams reikalams, buvo įpareigotas sudaryti religinę komisiją, kuri paruoštų plačios apimties konstitucijos projektą, įgalinantį administracinį liuteronų ir reformatų bažnyčių, įskaitant ir Klaipėdos bažnyčią, sujungimą. Komisijos darbas buvo sutrukdytas užsienio politikos raidos - kilusio Antrojo pasaulinio karo ir po jo sekusios sovietinės okupacijos.

Apžvelgiant protestantų patirtį naujoje Lietuvos istorijoje, pastebime aktyvią lietuvių protestantų politinę veiklą, vedančią į nepriklausomybės paskelbimą 1918 m. Martyno Jankaus ir jo bendradarbių įnašas spausdinant "Aušrą" vargiai gali būti pervertintas, juo labiau, kad ši sąsaja su tautiniu Lietuvos atgimimo sąjūdžiu pakurstė ir mažlietuvių tautinį sąmoningumą, kuris peržengė tradicines religinės veiklos ribas. Šalia Jankaus, Gaigalaičio ir Vidūno buvo išties daug mažlietuvių, kurie XX a. pradžioje tapo draugijų kūrėjais bei vadovais ir redaktoriais bei leidėjais. Čia minėtini Dovas Zaunius (vyresnysis), Martynas Šernius, Jurgis Lapinas, Enzys Jagomastas, Jokūbas Stikliorius, Jonas Vanagaitis, Ansas Bruožis, Marta Zauniūtė, Ona Vilmantienė, Marta Raišukytė ir kiti. Vienas iš nepriklausomybės paskelbimo signatarų buvo reformatas - kuratorius teisininkas Jokūbas Šernas. Vėliau jis tapo ketvirtajame ministrų kabinete ministru, o dar vėliau - prekybos ir pramonės banko direktoriumi. Kaip minėta, reformatai užėmė vadovaujančias vietas nepriklausomybės karų metais ir atstatant Lietuvos respubliką, nes jie turėjo daug inteligentijos. Mažlietuviai, kurie buvo įsijungę į lietuvišką veiklą, tokios stiprios savo inteligentijos stokojo. Be to, jie buvo atkakliai vokietinami ir gyveno vokiečių imperijoje.Net pasirašantys po peticijom labai rizikuodavo. Vis dėl to nors ir nedidelė, bet reikšminga mažlietuvių grupė, susijusi su "Birutės" draugija Tilžėje, aktyviai atsiliepė į nepriklausomybės paskelbimą. Susiformavo Tautinė Mažosios Lietuvos taryba, kuri 1918 m. lapkričio mėn. išleido manifestą - Tilžės aktą, pasirašytą daugiau nei 20 asmenų. Jame reikalauta mažlietuviams tautinio apsisprendimo teisių, taip pat ir prisijungimo prie Lietuvos respublikos. Kitas panašus manifestas buvo priimtas 120 atstovų susirinkime ir paskelbtas 1923 m. sausio 9 d. Klaipėdos sukilimo išvakarėse. Manifestą pasirašė aktyviai susijungimo sąjūdyje dalyvavę Martynas Jankus, Jonas Vanagaitis, Viktoras Gailius, Kristupas Lekšas, Jurgis Strėkys, Jurgis Lėbartas, Vilius Šaulinskis, Jurgis Bruvelaitis, Mikas Palavikas, Erdmonas Simonaitis, Albinas Gailius ir kiti. Po susijungimo didžioji jų dalis užėmė krašto vyriausybės tarnybas. Keletas kitų - dr. Dovas Zaunius ir dr. Martynas Anysas - įsijungė į Lietuvos atstovybių diplomatinę

tarnybą užsieny. D. Zaunius greit tapo užsienio reikalų ministru, M. Anysas – Klaipėdos krašto gubernatūros patarėju. Nepriklausomybės metais žymiai padaugėjo jaunosios mažlietuvių kartos universiteto absolventų.

Didžioji mažlietuvių dauguma neįsitraukė į politiką. Tačiau abejotina, ar 1923 m. sukilimas būtų galėjęs įvykti, jei gyventojai būtų griežtai jam pasipriešinę. Po ištisų šimtmečių atskiro gyvenimo sankirtos politikoje, ekonomikoje ir kultūroje buvo neišvengiamos, tačiau nebūtinai nenugalimos. Jei nacių kišimasis nebūtų sukėlęs politinės įtampos, priešiškumai tarp vokiečių ir lietuvių nebūtų buvę tokie intensyvūs. Galima pagrįstai tikėti, kad trintis Lietuvos liuteronų bažnyčioje tarp vokiečių ir lietuvių ilgainiui būtų savaime išsilyginusi. Lietuvos vokiečiai gyveno lietuvių tarpe karta po kartos ir apskritai buvo patenkinti. Įdomu, kad ir po Antrojo pasaulinio karo daug etninių vokiečių iš Lietuvos, atsidūrusių Šiaurės Amerikoje, pasirinko lietuvių liuteronų parapijas, kadangi jose jautėsi jaukiau; Vakarų Vokietijoje laikraščiai "Heimatgruss" ir "Die Raute" seka dabartinius įvykius ir atsimena gyvenimą Lietuvoje palankiai ir su nostalgija.

Kalbant apie lietuvių protestantus reikia turėti omenyje, kad jie buvo negausi mažuma, bet atspari ir atkakli, išlaikiusi savo tikėjimą bei tradicijas ištisus šimtmečius. Daugelis jų pasižymi stipriu savarankiškumu ir pasikliovimu savimi. Abi protestantų bendruomenės rūpinosi savaisiais skurdžiais ir turėjo našlaitynus ir senelių namus Biržuose, Tauragėje, Plikiuose ir Laugaliuose. Minėtomis savybėmis pasižymėjo ir ūkininkai, jų ūkiai buvo pavyzdingi. Liuteronai ūkininkai buvo ir asketiški, kas susiję su mažlietuvių pietistinio surinkimų sąjūdžio paveldu. Lietuviai protestantai buvo gerbiama mažuma, ir jų įnašas į nepriklausomos Lietuvos įkūrimo ir atstatymo veiklą buvo reikšmingas, o reformatų netgi neproporcingai didelis. Per visą Nepriklausomybės laikotarpį reformatai buvo gražiai įsijungę į katalikų dominuojamą lietuvių visuomenę ir kaip grupė išliko integrali jos dalis, neprarasdama savo tapatybės. Bet asmeninėje plotmėje protestantams nebuvo lengva šiame katalikiškame krašte suderinti tautiškumą su tikėjimu. Tai ypač pasakytina apie mišrioms parapijoms priklausančius liuteronus. Kaip buvo anksčiau nagrinėta, kai kurie net jautėsi esą priversti įrodinėti savo lietuviškumą, kas tam tikrais atvejais kreipė juos į kraštutinumus. Kiti visiškai pasitraukė iš lietuviškų reikalų ir nuėjo į vokiečių pusę, kur buvo noriai priimti. Tai didžiai apgailėtinas ir nesugrąžinamas lietuvių tautos nuostolis. Žinoma, didžiuma dažnai nenori pripažinti ar suprasti

mažumos skundų. Bet apskritai Lietuva buvo paslaugi religinėms mažumoms ir tuo ji pasižymėjo labiau nei kiti kraštai su panašia religinių mažumų sklaida. Tokios pažiūros atsispindėjo Lietuvos respublikos konstitucijoje, kuri suteikė lygias teises visų tikėjimų piliečiams. O didysis iššūkis buvo dar prieš akis: sukurti abipusės pagarbos ir pakantos atmosferą religiniuose reikaluose ir skirti juos nuo tautinių.

Arvydas Šliogeris

KULTŪROS IR ASMENS LAISVĖ

Liberali visuomenė – tai asmens asociacija, grindžiama istorine bendro gyvenimo tradicija, moralės normomis ir įstatymais, kurie suponuoja laisvą kiekvieno asmens apsisprendimą būti tos asociacijos nariu. Laisvės apsisprendimas visada racionalu, t.y. pagrįstas aiškiu savo polinkių, poreikių ir interesų supratimu. Tariant kitais žodžiais, laisvės apsisprendimas reikalauja aukštos intelektualinės, dorovinės ir estetinės kultūros. Be asmens aukšto kultūrinio lygio neįmanoma nei pagarba įstatymui nei sugebėjimas derinti egoistinį interesą su visuotiniu, nei kompetentingas orientavimasis tarp politinio gyvenimo aktualijų, žodžiu, neįmanoma tai, ką priimta vadinti politine kultūra. Štai kodėl liberalams kultūra nėra tik priedas prie ekonominės ir politinės veiklos ar tik periferinė visuomenės gyvenimo puošmena. Aukšta vidinė asmens kultūra – būtina jo pilietinės egzistencijos įgyvendinimo sąlyga, vadinasi, jo laisvės realizavimo ir savisklaidos būdas. Privati nuosavybė, teisė, įstatymas sukuria išorines sąlygas atsirasti ir egzistuoti laisvam asmeniui, o kultūra, asmens laisvei duoda konkrečią formą, vadinasi, perkelia ją į veiklos sritį. Laisvė be kultūros – akla: tai tik barbariška savivalė. Kultūra be laisvės – bejėgiška: tai tik elito hedonizmo pavidalas. Liberalizmo požiūriu kultūra ir asmens laisvė – ne tik susiję, bet ir vienas kitą lemiantys, stiprinantys, net tapatūs dalykai.

Jei kultūra yra asmens laisvės saviraiška, asmuo ir yra tikrasis kultūrinio veiksmo subjektas. Šiuo požiūriu asmuo pats pasirenka kultūrinio veiksmo formas bei kryptis – pasaulėžiūras, ideologijas, kūrybinės veiklos sritis bei turinį. Niekas, nei valstybė, nei asociacijos, neturi teisės primesti asmeniui vienokio ar kitokio kultūros modelio. Libera-

lizmo požiūriu kultūra ir prievarta – nesuderinami dalykai. Prievartinis, visiems privalomas kultūros modelis iškreipia pačią kultūros esmę ir paverčia ją autoritarizmo ar totalitarizmo įrankiu. Pilietinė visuomenė, kaip laisvų asmenų asociaciacija, nesuteikia nei valdžiai, nei kokiai kitai politinei grupei teisės reglamentuoti, ideologizuoti ir politizuoti kultūrą. Bet koks valstybinis (platesne prasme – kolektyvinis) kultūros reglamentavimas ir diegimas neteisėtas. Jei valstybė ar asocijacijastengiasi primesti asmeniui tą ar kitą kultūros modelį (nesvarbu kokį – tautinį, socialistinį, katalikišką, kosmopolitinį ar liberalinį), vadinasi, ji paneigia asmens laisvę ir sunaikina jo privačios egzistencijos sritį. Todėl asmens priešinimasis valstybiniam kultūros reglamentavimui ir monopolizavimui visada teisėtas. Įstatymas ginantis asmens laisvę, kartu gina ir jo kultūrinę autonomiją. Pažeisdami šią autonomiją, valstybė ar asociacija pažeidžia įstatymą.Vadinasi, jos neturi teisės apibrėžti ir nustatyti visiems privalomo kultūrinės saviraiškos modelio. Kultūros turinys – privatus asmens reikalas.

Tada kyla klausimas: ar kultūra turi būti palikta savieigai, tik asmeninės egzistencijos sričiai, ar valstybė turi rūpintis kultūra, taigi vykdyti tam tikrą kultūrinę politiką? Jeigu remiamės liberaline valstybės samprata, atsakymas akivaizdus. Nes jei valstybė nėra tik pilietinės visuomenės, t.y. laisvų asmenų asociacijos, interesų bei asmens teisių gynėja ir sugotoja, pati pilietinė visuomenė reikalauja, kad valstybė rūpintųsi kultūra. Juk jei kultūra yra vienas svarbiausių liberalios visuomenės atsiradimo, išlikimo ir normalaus egzistavimo sąlygų (tamsuomenė – ideali terpė autoritarinei ir totalitarinei valdžiai klestėti), toji visuomenė suinteresuota kuo aukštesniu asmens kultūros lygiu. Kitaip sakant, valstybė, įgaliota pilietinės visuomenės, privalo rūpintis asmens kultūros ugdymo objektyviomis sąlygomis ir vykdyti tam tikrą kultūros politiką jau vien todėl, kad be jos neįmanoma aukšta politinė kultūra, vadinasi ir pats demokratinės valstybės egzistavimas.

Valstybės vykdomos liberalios kultūrinės politikos gairės gali būti tokios:

– asmeniui netrukdoma pasirinkti kultūros ir švietimo veiklos kryptį, atitinkančią jo pasaulėžiūrą ir įsitikinimus.

– Asmuo gali viešai skelbti ir propaguoti savo idėjas ir pažiūras, net jeigu tos idėjos prieštarauja politinei ar ideologinei konjunktūrai; bet kokia cenzūra liberalioje visuomenėje negali būti toleruojama.

– Visi asmenys turi teisę burtis į kultūrines asociacijas, draugijas ir bendrijas, kurių veikla visiškai autonomiška tiek idėjiniu, tiek finansiniu požiūriu; valstybė neįsipareigoja remti jokių asociacijų, bet kartu

neturi teisės kištis į jų vidinį gyvenimą bei veiklą; valstybės finansinė parama tokioms bendrijoms grindžiama abipusiu susitarimu.

– Tautinėms mažumoms užtikrinama teisė nevaržomai ugdyti savo tradicijas ir kultūrą, laisvai vartoti savo gimtąją kalbą; tautinei mažumai priklausančio asmens teisės niekuo nesiskiria nuo bendrų teisių, vienodai taikomų visiems piliečiams; jokios diskriminacijos ir jokių privilegijų – toks pamatinis kultūrinės politikos principas, taikomas tautinėmas mažumoms.

– Konfesinės mažumos gali netrukdomai išpažinti savo religinius įsitikinimus, juos viešai propaguoti, steigti maldos namus, mokyklas, draugijas; valstybė privalo vienodai toleruoti visas konfesijas, nei vienai iš jų neteikdami išskirtinų privilegijų; konfesijos pasirinkimas – privatus asmens reikalas.

– Aukštosios mokyklos turi visišką autonomiją, akademinę ir studijų laisvę; jos gali būti visiškai arba iš dalies išlaikomos valstybės, tačiau gali savo veiklą finansuoti privačių asmenų lėšomis, t.y. įvesti mokamas studijas; santykis tarp privataus ir valstybinio finansavimo nustatomas abipusiais susitarimais tarp aukštųjų mokyklų ir atatinkamų valdžios institucijų.

– Valstybė netrukdo kūrybinei asmenų ar tokių asmenų asociacijų veiklai, gali šią veiklą remti finansiškai ir morališkai, tačiau nei paskiri asmenys, nei asociacijos neturi teisės iš valdžios reikalauti reguliarios finansinės paramos; kūryba – visų pirma privatus asmens reikalas, kurio atžvilgiu nei valdžia, nei visuomenė neturi jokių įsipareigojimų; ideologinė bei politinė kūrybinės veiklos reglamentacija liberalioje visuomenėje netoleruotina.

– Knygų, žurnalų, laikraščių leidyba – privačių asmenų ir asociacijų reikalas, nepavaldus valstybinei reglamentacijai; įvairių leidinių, parodų, koncertų ir pan. valstybinis finansavimas grindžiamas dvišaliu susitarimu ir abipusišku suinteresuotumu; galimos įvairios valstybinės šalpos, labdaros, premijavimo, stipendijų ir pan. formos.

– Saugoti, prižiūrėti, atnaujinti tautos kultūros bei istorijos paminklus – atitinkamų valstybės įstaigų pareiga; paminklų priežiūrai skiriamos nuolatinės dotacijos iš valstybės biudžeto; medžiaginę ir baudžiamąją atsakomybę už kultūros paminklų naikinimą ar gadinimą reglamentuoja įstatymas.

– Pradinių ir vidurinių mokyklų veiklą finansuoja valstybė, nenustaydama tos veiklos turinio; asmenys ir asociacijos turi teisę steigti privačias mokyklas, gimnazijas, koledžus, amatų mokyklas; privačių

mokymo įstaigų veiklos turinį ir kryptį nustato steigėjai ir kiti suinteresuoti asmenys.

- Valstybinė ar kokia nors kitokia kelektyvinė prievarta kultūros bei švietimo srityje netoleruotina.

"Atgimimas"
1991. X. 31 - XI. 7

*

* *

HEIDEBERGO LITUANISTIKA

Kone tris šimtmečius lietuviškos knygos buvo leidžiamos lietuvių etnografinės teritorijos centruose - Vilniuje ir Karaliaučiuje. Keičiantis ekonominiams santykiams ir plečiantis kultūriniams ryšiams, XIX a. pirmojoje pusėje lietuviškoji spauda pradėjo rodytis įvairiuose Europos miestuose. Religinę literatūrą lietuviams tiekė Berlyno, Halės ir Hamburgo, praktinę - Rudolfštato, filologinę - Heidelbergo leidėjai. Jie lietuvių mokslininkų dar netyrinėti ir kultūros istorijai beveik nežinomi.

Tarp leidėjų darbų mastu ir reikšme ypač išsiskiria Heidelbergo universiteto Karlo Vinterio knygynas, įkurtas 1822 m. ir iki šiol tebesąs tos pačios giminės rankose.

Karlo Vinterio knygynas XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje palaikė ryšius su svarbiausiu to meto Lituanistikos centru - Lietuvių literatūros draugija Tilžėje, leido jos narių rengiamus veikalus, susirašinėjo su lituanistinio darbo organizatoriais bei knygų autoriais. Dėl to ypač vertingas įstaigos archyvas. Laiškų ir dokumentų, siųstų partneriams ir klientams, išliko nemažai. Jie teikia vertingų duomenų apie lietuviškų ir lituanistinių knygų pasirodymo aplinkybes, jų autorius, leidimo ir platinimo savitumus, lietuvių kalbos būklę kaizerinės Vokietijos universitetuose. Prie publikuotų šaltinių skirtini šeši Karlo Vinterio knygyno katalogai, išėję 1881-1989 m. Iš jų galima nustatyti spaudinių asortimentą, paklausos ir kainodaros tendencijas per visą praėjusį šimtmetį. Šių katalogų, kaip kultūros istorijos šaltinio, nepanaudojo nė vienas lietuvių knygotyrininkas.

Karlo Vinterio knygynas išleido per 20 lietuviškų ir lituanistinių knygų. Pirmoji buvo Tilžės mokytojo M. Felkelio tyrinėjimas "Latvių kalbos liekanos Kuršių nerijoje" (1879), paskutinė - monumentalus autorių kolektyvo penkių tomų veikalas "Lietuvių rašomosios kalbos žodynas" (1932-1968). Turėdamas gerus komercinius ryšius, knygynas lietuviškuosius ir lituanistinius leidinius platino kone visoje Europoje. Lietuvių spaudos draudimo metais jie, kaip moksliniai, patekdavo net į carinę Rusiją. Tokie leidiniai stimuliavo lituanistikos mokslo plėtrą, kreipė

pasaulio intelektualų dėmesį į lietuvių kalbą. Kita vertus, tai skatino pačius lietuvius ugdyti savo kultūrą ir tautinę savimonę.

Karlo Vinterio knygyn o saugyklose dar laikomos keliolikos lietuviškų ir lituanistinių leidinių tiražų liekanos. Kai kurios knygos - labai retos ir vertingos. Suprantama, nemaža ir jų kaina. Jenos universiteto sanskritologijos profesoriaus K. Kapelerio etnografinė apybraiža "Kaip senieji lietuvininkai gyveno" (1904) kainuoja 25, Tilžės vyskupo V. Hofheinco sudarytas giesmių meliodijų rinkinys "Giesmių balsai" (1894) - 38, Šilutės kraštotyrininko H. Šojaus žemaičių pasakų užrašymai "Pasakos apie paukščius" (1912) - 85, Lietuvių literatūros draugijos tęstiniai mokslodarbai "Mitteilungen der Litauischen literarisschen Gesellschaft"(1897-1912, sąs. 23-31) - 160 markių. Iš tikro knygos vertos gerokai daugiau, nes jų niekur kitur nebegalima įsigyti. Tie kurie norėtų papildyti savo biblioteką, gali kreiptis adresu: Carl Winter Universiteatsverlag, D-6900 Heidelberg, Lutherstrasse 59, Postfach 106140 (tel. 06221 /41- 4920).

Donas Kaunas

GIMTASIS KRAŠTAS, 1991. VII. 11-17

Kun. K. Burbulys

APLANKIUS LIETUVĄ

Aš myliu Lietuvą - savo gimtinę, kaip kiekvienas taurus lietuvis. Jaunystėje maniau gyventi ir dirbti Lietuvai. Deja, gyvenimo aplinkybės susidėjo taip, kad didesniąją dalį gyvenimo praleidau užsienyje; visgi rašiau knygas lietuviškai ir maišiausi lietuvių tarpe. Senatvėje dar norėjau pamatyti Lietuvą, bet vidinis jausmas sakė: "Jei nuvyksi į Lietuvą, tavęs komunistai nebeišleis". Kai Lietuvoje prasidėjo "laisvėjimas", prieš dvejus metus, apsisprendžiau vykti į Lietuvą. Bet susirgau ir negalėjau keliauti - laikiau Dievo įspėjimu nesilankyti Lietuvoje.

1991 m. rugpiūčio 19 dieną, su sūnumi išvykau į Lietuvą per Rygą. Tą dieną komunistai buvo suplanavę perversmą, bet Dievas viską sutvarkė kitaip. Nuvykus į Rygą, komumistas, rusas karininkas tikrino dokumentus. Jis ilgai žiūrėjo į komputerį, jame buvo surinktos žinios apie mane. Jis net kelis kartus pasikrapštė galvą. Aiškiai matėsi, kad galvoja, ką daryti su manimi. Pagaliau, uždėjęs antspaudą ant vizos, grąžino man dokumentus. Man nuvykus į Lietuvą sužinojau, kad mums (šeimai), pasitraukus į Vakarus, mūsų buvusiame bute apsigyveno šeima, kuri

skundė mane komunistams, kaip didžiausią komunistų priešą, tautos išdaviką, paskutinį niekšą. Jie tai darė, norėdami pasilaikyti mūsų butą, pasiavinti ir parduoti vargonėlius, partapijoną, bufetą, spintą, ir visa kita. Komunistai tokius skundus priėmė mielai ir laikė juos pagrįstais.

Man grįžtant iš Lietuvos į JAV, Rygoje, vėl rusas karininkas prisikabino, kad aš turėjęs išvykti anksčiau, taip išvažiavimo vizoje parašyta. Jis pasikvietė dar keturis karininkus. Aš jiems rodžiau orlaivio bilietą, aiškinau, kad vizą parašė konsulas, ne aš: aš išvykstu ir niekas to vizos nebetikrins. Jie nekreipė dėmesio į mano pasiaiškimus, paėmė mano pasą ir paliko vieną leitenantą saugoti mane. Galvojau ką daryti. Jie pridarys man daug nemalonumų? Atėjo mintis duoti kyšį. Padaviau tam karininkui $ 10.- . Jis, paėmęs pinigus, grąžino man pasą ir išvedęs per kitas duris paleido prie lėktuvo laukiančių keleivių.

Rašytoja Žematė, paviešėjus kelis metus JAV, grįžus į Lietuvą pasakė: "Grįžau į Lietuvą, bet Lietuvos neberadau". Nuo 1944 metų Lietuvoje įvyko tokie dideli pasikeitimai, kad nebegalėjau atpažinti miestų, gatvių, namų...! Daug kas yra pasikeitę į gerąją pusę. Man gyvenant Lietuvoje, pievoje žolė žėlė menka, dabar ji visur, net pakelėse yra vešli; seniau keliai-vieškeliai buvo dulkėti, dabar asfaltuoti. Namai pirmiau buvo kaimuose, vienkiemiuose, miesteliuose mediniai - dabar mūriniai. Niekur nepastebėjau įtrūkusių sienų. Laukuose javai yra vešlesni negu seniau kad būdavo.

Blogosios pusės. Komunistiniais laikais cheminės (dirbtinos) trąšos buvo barstomos iš lėktuvų; jos krito visur, tad užteršė vandenis. Pastebėjus tai, nebebuvo leidžiama barstyti trąšų iš lėktuvų, bet padaryta žala lieka.Laukuose javai daug kur išgulę nuo trąšų. Komunistai nesugeba išvystyti javų sėklų, kad javai neišgultų. Juos pjaunant kombainais, daugelis lieka nenupjautų. Žmonės pasakojo, kad apie vienas trečdalis javų sėklų žūna laukuose. Atėmus žmonių nuosavybę, padarius juos vergais, žmonės nustojo noro dirbti: įprato tinginiauti ir vogti - kombinuoti. Visgi Lietuvoje žmonės rūpinasi apie save: yra darbštūs, prisigamina žiemai įvairaus maisto. Lietuvoje negresia badas nei kaimuose, nei miestuose.

Lietuvoje kiek ilgiau pabuvojau Biržuose, Šiauliuose ir Klaipėdoje. Trumpai aplankiau: Šilutę, Kretingą, Palangą, Kuršėnus, Panevėžį, Rokiškį, Juodupę, Kauną, Vilnių; Vilniuje dar kaikurios gatvės buvo užblokuotos. Pravažiavau Kelmę, Tauragę, Raseinius, Kybartus, Kudirkos Naumiestį, Jurbarką... Taipgi buvau nuvykęs į Tolminkiemį - Rytprūsius, - kur Donelaitis dirbo, skelbė Evangeliją ir parašė "Metus". Bažny-

čia yra gražiai atremontuota. Rytprūsiai yra paversti beveik dykuma. Labai liūdnas vaizdas. Lietuvoje buvo galima keliauti visai laisvai.

Šiuo metu netrukdoma skelbti Evangelijos. Mano jaunystės laikais, Lietuvoje bažnyčios buvo bepradedančios bendradarbiauti. Dabar ta linkme einama toliau. Biržuose pasakiau pamokslą reformatų bažnyčioje. Jaunimas pasitiko mane su gėlėmis. Po to nuvykau į sekmininkų pamaldas. Reformatų kunigas atvyko irgi į sekmininkų pamaldas ir trumpai pakalbėjo. Panevėžyje liuteronų bažnyčioje pamaldas laiko liuteronai, reformatai ir sekmininkai. Rugsėjo 12 dieną Kaune buvo evangelikų ir katalikų posėdis. Jame dalyvavau ir aš. Buvo tartasi Naujojo Testamanto trečiosios laidos klausimais. Katalikai sutiko išimti tuos komentarus, kurie evangelikams nepriimtini. Katalikai buvo prašę evangelikus padaryti sąrašą tų komentarų, kurie yra keistini. Evangelikų darbuotojai yra perkrauti darbais. Reformatai ir liuteronai tokių komentarų sąrašo nepadarė; jie posėdyje nedalyvavo. Posėdyje buvo: katalikai, baptistai, sekmininkai ir adventistai. Katalikai sutiko išimti visus komentarus trečioje laidoje Naujojo Testamento, kuriuos evangelikai pasiūlė. Posėdis vyko labai malonioje nuotaikoje.

Man teko susitikti su visų bažnyčių vadovaujančiais ir eiliniais žmonėmis. Visi man buvo malonūs ir nuoširdūs. Visose bažnyčiose yra daugybė nesutarimų; tas labai kenkia Evangelijos skelbimui. Čia žmogus nieko negali padėti. Reikia melsti Dievą, kad jis savo Šventąja Dvasia gelbėtų. Mes visi žmonės esame netobuli; mums reikia lenktis po galingąja Viešpaties ranka.

Malonu buvo pamatyti Lietuvą, bet liūdna dėl žmonių nesutarimų.

*

* *

Dr. Milan Opochensky
President of the World Alliance
of Reformed Churches

VOYAGE TO LITHUANIA

(Condensed)

We reached the border on the Polish side without great difficulties, but my presence became a problem. In principle, that small checkpoint could only be used by Poles and Soviet citizens, not by other nationalities. We spoke to a Soviet officer, who in turn consulted his commander, but he also refused. We tried again to convince them, but to no avail. We

then were obliged to return and try another checkpoint. Brest was very far away, so we were told to try Grodno. We left Warsaw around 23:00h. and drove in the early morning hours to Bialystok.In Kuzmica a customs officer was expecting us. We were directed to the commanding officer of the border guard. This man had to call his colleague to ask for help. However, he could not give us any guarantee. There was a party of German business people who were waiting to cross the border as well. The Soviets needed Polish cooperation because this second checkpoint was also limited to Polish and Soviet citizens. Again we saw the endless lines of people - driving or walking - waiting to cross over to buy and sell. This traffic is the fruit of perestroika and a more liberal situation. The end effect, however, is a deep feeling of humiliation, disrespect for human dignity and overall dehumanization. The Soviet guards and custom's officers would be absent for two-and-a-half hours while they had their meal, which meant another long wait. The immobility and inefficiency of all this operation nearly drove us crazy because we could not change anything. And yet, we were more fortunate because we were the first in the long queue. I was very embarassed about causing my Polish friends so much trouble. We had decided that I would not show my Soviet visa (which was a special paper attached to the passport), so when we finally were admitted to the central point I played the part of man living in Prague who was accompanying humanitarian aid to Lithuania. Our car was put aside, our passports were thoroughly examined. We waited and waited while the officers ran around and did very little. There was no computer, no equipment, everything depended on human energy and disposition.

Again I was a problem. The guards did not know what a Synod was and tried to tell us that the checkpoint was only for Poles and Soviet citizens... After another hour of senseless waiting we were alloved to proceed to Grodno. Counting the number of hours, we could almost have flown to Australia in that time.

It took us nearly 18 hours to cover 250 kilometers and to enter the Soviet Union. And this is the era of Gorbaschev!

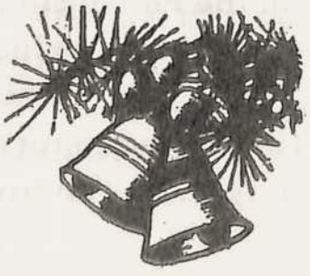

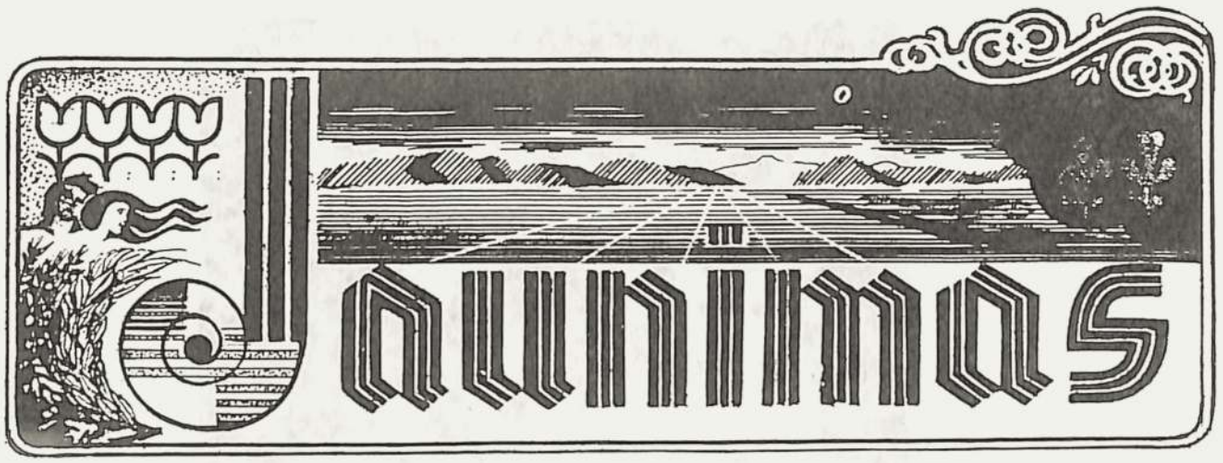

BUVO SUMAINYTI ŽIEDAI

1990 m. lapkričio mėn. 17 d. buvo sutuokti Alvina Uznytė, duktė Vyto ir krt. Adelės Uznių, ir Donaldas Petkus.

Indrė Jurkšaitytė, duktė Jono ir Ninos Jurkšaičių ir Robertas H. Sedaitis, sūnus inž. Andriaus ir Martos Sedaičių buvo sutuokti vyskupo H. Dumpio "Tėviškės" parapijos bažnyčioje 1990 m. rugsėjo mėn. 25 d.

Indrė yra įsigijusi bakalaureatės laipsnį terapijos srityje Illinois universitete, Robertas H. yra įsigijęs B.S. laipsnį matematikoje, Illinois uversitete ir Purdue universitete, Indianoje, studijavo chemijos inžinerija, įsigydamas magistro ir chemijos mokslų daktarato laipsnius. Abu dirba savo profesijose.

Myk. Zablockas

PIRMOS SNAIGĖS

Už lango pirmos snaigės krinta,
Pavargę nuo baleto šokio –
Vejelis pradeda aprimti
Grakščiai snieguoles šokt išmokęs...

Ir bus šis vakaras toks šviesus
Kai ruošis poilsiui snieguolės,
Kai baltas drobes bus patiesę
Ilgai lauktam žieminiam guoliui...

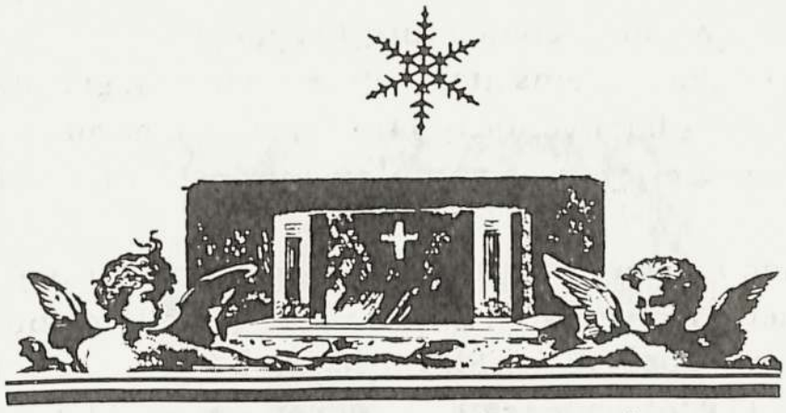

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

Martynas Yčas
1922 – 1991

Martynas Yčas, prof. Jono Yčo sūnus, mirė 1991 m. rugpiūčio mėnesį, Toronte, Kanadoje.

Paliko nuliūdusią žmoną Onutę (Liubinskaitę), dukrą Loretą, sūnų Martyną, anūkus Viliją ir Tomą. Liko brolis dr. Jonas Yčas ir seserys: Danutė Y. Kregždienė, Cincinatti, JAV, Birutė Y. Barnelienė, Frankfurte, Vokietijoje ir Ona Y. Beresnevičienė, Kanadoje. Velionis aktyviai dirbo su evangelikų jaunimu, ir su skautais Toronte.

Laidotuvių apeigas atliko kun. P. Dilys.

Reiškiame užuojautą jo artimiesiems.

Lietuviai Reformatai

*
* *

Solistei Aldonai BUNTINAITEI, dažnai savo giesmėmis pagražinusiai mūsų pamaldas, mirus jos tėveliui Viliui Buntinui, jai ir artimiesiems reiškiame nuoširdžią užuojautą.

Čikagos Liet. Ev. Reformatų
parapijos valdyba

* * *

Kompozitoriaus Vlado Jakubėno Šviesus Atminimas

Šių 1991 m. gruodžio mėn. 13 dieną suėjo 15 metų, kaip Čikagoje atsiskyrėme su kilniu savo Tautos ir savo Bažnyčios sūnum Vladu Jakubėnu. Jo nuveikti darbai kiek muzikos, tiek žurnalistikos srityje neliks užmiršti nei čia, išeivijoje, nei senoje mūsų Tėvynėje.

Čikagoje toms sukaktuvėms atžymėti sekmadienį, gruodžio 15 dieną liet. liuteronų Tėviškės bažnyčioje (6641 S. Troy St.) pamaldų metu bus giedamos J.V. kompozicijos, o po pamaldų bus paskaita ir filmas iš jo gyvenimo.

Vilniuje, Vlado Jakubėno Draugijos rūpesčiu, mokslinėje konferencijoje bus paminėti jo nuopelnai. Biržuose gruodžio 15 d. bus platesnis minėjimas ir iškilmės prie namų Širvėnos ežero pakrantėje kur jis gyveno prieš išeinant į platesnį pasaulį. Tai reformatų klebonija kur jis gimė ir praleido savo jaunystę Bažnyčios vadovo kun. prof. Povilo Jakubėno šeimoje. Prie to istorinės reikšmės namo bus pritvirtinta paminklinė lenta. Štai Vlado Jakubėno gimtinės nuotrauka, kurią žemiau talpiname, rodo tą gimtinės namą, apsuptą alyvų krūmais didingų liepų pavėsyje. Antras langas iš kairės žiūri į salioną kur Vladas tiek kartų sėdėjo prie fortepijono ir skambino.

Čikagietis E. Šulaitis, Vlado Jakubėno Draugijos steigėjas ir pirmininkas, papildomai praneša, jog Lietuvoje nesenai įsisteigė tos Draugijos skyrius. Jau senokai ten buvo atspausdintas Ritos Nomicaitės diplomatinis darbas Vilniaus Valstybinėje Konservatorijoje apie V. Jakubėną. Draugijos pirmininkas primena, kad Lietuvos sostinės Teatro ir Meno Muziejus renka medžiagą apie V. J. asmenį ir jo muzikinį palikimą, prie ko kviečiami prisidėti ir mūsų skaitytojai. M.S. koresp.

Dr. Petras Pamataitis – Evangelikų Veikėjas
1900 – 1990

1990 m. vidurvasaryje savo žemišką kelionę baigė dr. P. Pamataitis, taurus tėvynės sūnus ir savo Bažnyčios veikėjas. Apie jo visuomeninę ir valstybinę veiklą apsčiai rašo Bostono Liet. Enciklopedia (tomas XXI). Be to, jūsų korespondentei teko žinių pasisemti ir iš jo našlės p. Elvyros (Balbieriūtės) Pamataitienės. Likimas taip lėmė, kad Pamataičiai apsigyveno Albuquerque, New Mexico, kur dr. Petras ir praleido savo paskutiniuosius metus.Taibuvo ilgas gyvenimo kelias, prasidėjęs 1900 m. kai jis gimė liuteronų šeimoje Kidulių valsč. Šakių apskr.

Dar gimnazijos nebaigęs Petras išėjo tarnauti Nepr. Lietuvos naujagimėje kariuomenėje. Kaune baigęs suaugusių gimnaziją, P. nuo 1925 m. tarnavo kriminalinėje policijoje. 1932 m. gavo teisių mokslo diplomą VD universitete. Ėjo aukštas pareigas Kriminalinės Policijos žinyboje.

Per visą laiką jis bendravo su savo Bažnyčios žmonėmis ir užėmė įvairius postus Lietuvių Evangelikų Taryboje. Rašė mokslinius straipsnius, nuolat tobulinosi savo srityje ir ruošė į darbą kitus. Išėjęs iš bolševikinio kalėjimo nasrų, jis 1944 m. pasitraukė Vokietijon. Po kelių metų (1949 m.) įsigijo Heidelbergo universitetę teisių daktaratą. 1949 m. įsikūrė Los Angeles, Kalifornijoje ir netrukus įsijungė į eilę lietuviškų organizacijų. Čia jis rūpinosi suburti ir bedradarbiauti su vietos liet. liuteronais it kt. evangelikais (jų buvo nedaug, bet iš viso tada maža čia lietuvių buvo). Čia paduosime ištraukų iš jo paliktų atsiminimų: "Senieji ateiviai evangelikai buvo padrikai įsijungę į amerikines parapijas ir nebuvo glaudesnio bendradarbiavimo. Čia radau kun. Petrą Dagį. Susitikę kalbėdavova lietuviškų pamaldų reikalu ... Bet jis 1951 m. iš L. A. išsikėlė. Buvo ir senesnės kartos kun. Kories, bet nepasisekė jo prikalbėti...Pagaliau kun. M. Preikšaitis, gerokai užtrukęs Čikagoje į čia persikėlė. Dr. Oven J. C. Norem, buvęs Amerikos ministeris Lietuvai, mums rodė didelį prielankumą. Jo bažnyčioje, St. Andrews Church, pradėjome rinktis pamaldoms".

Steigiamasis susirinkimas evangelikus vienijančios organizacijos įvyko Pamataičių namuose 1952 m. kovo 1 d. Dr. P. atidarė susirinkimą, trumpai paminėjęs protestantiškų idėjų nuopelnus žmonijai ir lietuviams. Naujasis "Lietuvių Ev. Liuteronų Sambūris" žadėjo rūpintis visų evangelikų religiniais, kultūriniais ir medžiaginės pagalbos reikalais. Valdybon išrinkti: pirmininku - dr. Pamataitis, vicepirmininku - Hermanas Tumas ir sekretorium - Povilas Jasiukonis.

Praslinkus dešimtmečiui, apylinkėje atsirado daugiau reformatų ir visi nebesutilpo vienos konfesijos organizacijoje. 1970 m. pavasarį buvo atkurta dr. Mykolo Devenio 1946 m. įsteigta "Liet. Protestantų Sąjunga", kuri nuo pat jos atkūrimo dienos turėjo dr. Pamataičio paramą. Aktyviai joje dalyvaudams, kaip narys, vėliau valdybos narys ir organizacijos pirmininkas (išrinktas 1983 m.) jis daug prisidėjo prie Liet. Protestantų S-gos pasisekimo. Jos tikslai panašūs, kaip ir viršminėto "Sambūrio".

Daugybę metų praleidę Kalifornijoje, Pamataičiai 1987 m. nutarė atsikelti į naują kraštą, kur gyveno jų vienintelė duktė Jina Pamataitytė - De Amusategui su savo šeima - į Albuquerque, New Mexico, kur ir pasimirė.

HYP

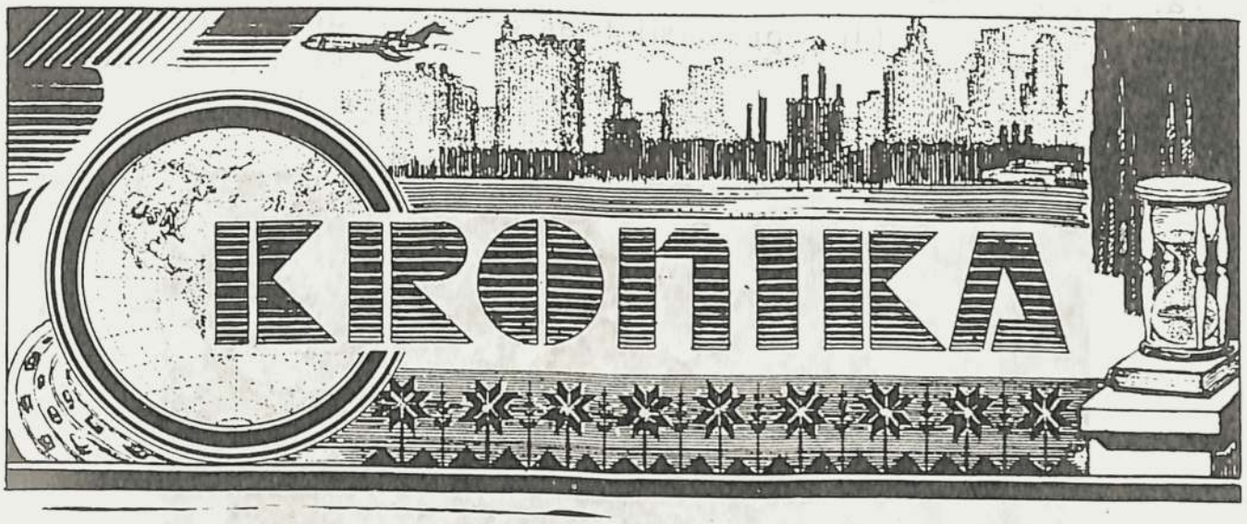

AGR. JUOZAS VALIŪNAS

(Gimtadienio proga)

Mūsų Bažnyčios kuratorius agr. Juozas Valiūnas sulaukė palyginamai retos ir garbingos 95 metų amžiaus sukakties. Gimęs 1896 metais Jodeišių km., Pabiržės valsč., Biržų apskr., aukštesnio mokslo siekti pradėjo Palangos progimnazijoje, paskui Kauno gimnazijoje. Baigęs 7 klases turėjo ją palikti. Prasidėjus pirmam pasauliniam karui, gimazija buvo uždaryta ir baigti gimnaziją jis išvyko į Vilnių, įstojo į 8-tą klasę ir ją baigęs įsigijo brandos atestatą.

Būdamas kaimo sūnus, paveiktas gamtos grožio vilionių, nusprendė nuo jos nesiskirti - pasirinko agronomo profesiją. 1915 m. įstojo į Maskvos Žemės Ūkio Akademiją. Prasidėjus Rusijoje 1917 m. revoliucijai, turėjo mokslą nutraukti ir grįžti į Lietuvą. Norėdamas greičiau studijas baigti, ir neturėdamas galimybės grįžti į Maskvą, jis išvyko į Berlyno Žemės Ūkio aukštąją mokyklą, kurią baigė diplomuotu agronomu.

1924-1934 m. agr. J. Valiūnas ėjo Biržų apskr. agronomo pareigas. Pasinaudodamas naujai pravedamos vyriausybės žemės reformos įstatymu (pavyzdingo ūkio organizavimo sąlygomis), nusprendė išsinuomoti 80 hektarų Naradavo dvaro centro, kuriame įsteigė Žiemos žemės ūkio mokyklą, ir joje mokytojavo. Šalia to, domėjosi kooperatine veikla ir, kaip plunksnos mėgėjas, plačiai bendradarbiavo spaudoje, daugiausia rašydamas savo profesijos temomis.

Antro pasaulinio karo metu, artėjant rusų frontui, pasitraukė su savo šeima į Vakarus, ir 1949 m. atvyko į JAV. Dirbdamas neįprastą fizinį darbą, nepamiršo ir savo pareigos Tėvynei. Dažnai rašydavo jos reikalais į išeivių spaudą, neaplenkdamas ir "Mūsų Sparnų".

Lietuvių Ev. Reformatų Bažnyčios Kolegija mielą kuratorių agr. J.

Valiūną nuoširdžiai sveikina šia reta 95 metų gimtadienio proga, linkėdama ateityje sutikti ir praleisti daug sveikų ir laimingų metų.

Lietuvių Ev. Reformatų Kolegija

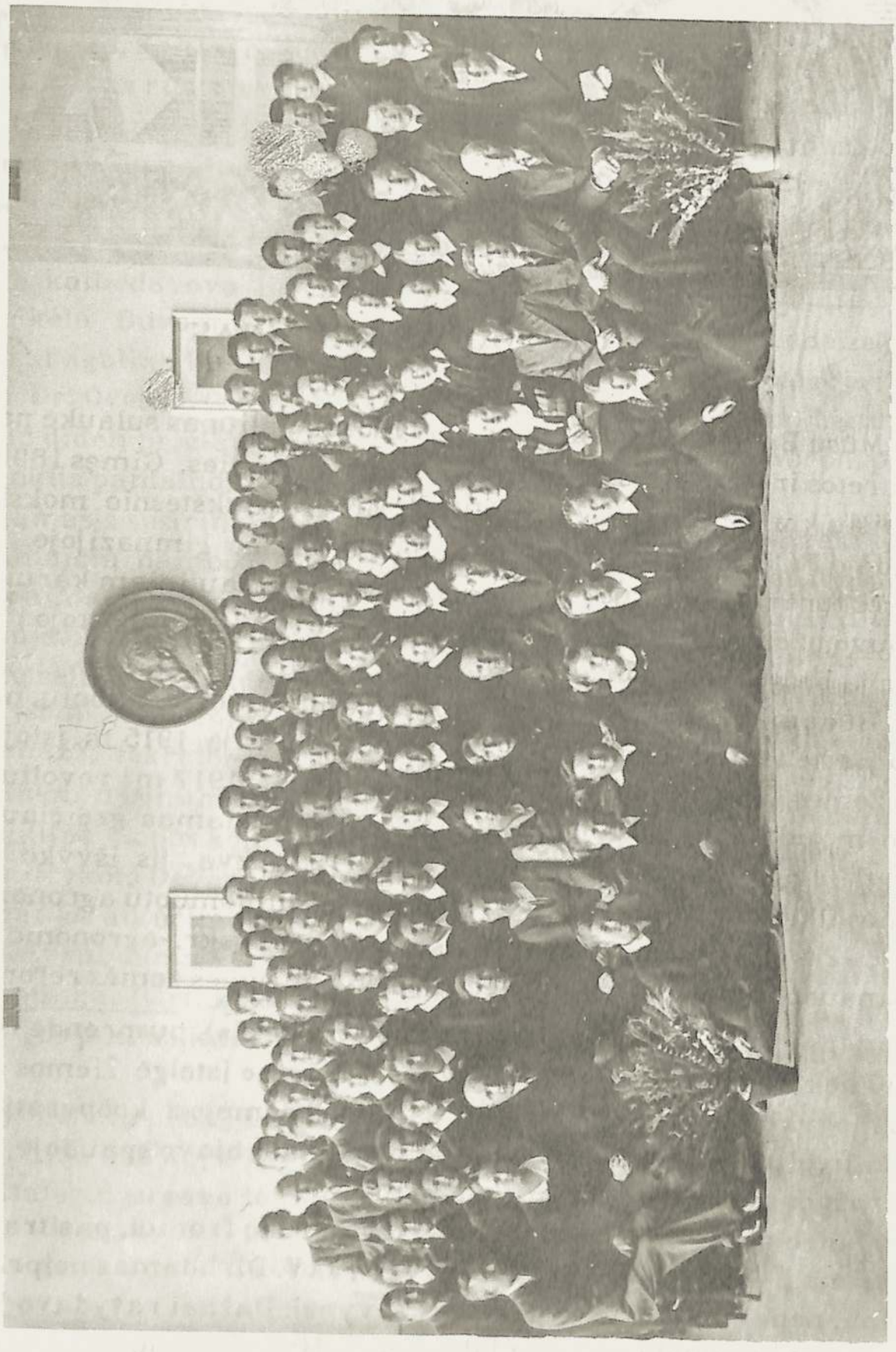

1940 m. Biržų gimnazijos absolventų 18-ji laida ir dalis 19-tosios

1991 m. birželio 22-23 d.d. Biržuose buvo suvažiavę Biržų gimnazijos absolventai atšvęsti 50 metų jubiliejų. Šį jubiliejų šventė 19-ji laida.

Dalis Biržų gimnazijos absolventų Čikagoje, inž. Stasio Onos Budiejų rezidencijoje, sutinkant viešnias iš Biržų - medicinos daktares Genę ir Valę Krisiukėnaites. Nuotraukoje iš kairės: dr. Palmyra Vaičaitienė, Ona Palionytė Puzinauskienė, kun. dr. Eugeninus Snarskis Gerulis, dr. Gabrielius Misevičius ir inž. Stasys Briedis.

*

* *

Valė Gerulienė lankėsi Lietuvoje 1991 m. liepos mėn. ir ta proga susitiko su Kauno ev. reformatų parapijos kunigu Julium Norvila.

Pasaulio Lietuvių Sporto Žaidynėse, kurios įvyko Lietuvoje 1991 m. liepos - rugpiūčio mėn., už tinklinio žaidimą buvo apdovanotas krt. Andrius Gerulis (mūsų kunigo sūnus), Čikagos "Neries" komanda, kurioje žaidžia Andrius, Lietuvoje užsienio lietuvių tarpe laimėjo pirmą vietą, tačiau vietinių lietuvių įveikti neįstengė.

*

* *

Ištisais šimtmečiais tęsėsi ginčai apie astronomo Mikalojaus Koperniko tautybę, vokiečiai ji savinosi, tą pat darė ir lenkai. Po II Pasaulinio karo pabaigos, lenkai ji padarė lenkų tautos patriotu. CICERO LIFE laikraštis paskelbė Edv. Šumano laišką, kuriame nurodoma, kad Kopernikas buvo prūsas, atseit lietuviams artima gentis, kas esą įrodyta dokumentais.

*

* *

Kaip Lietuvos spauda praneša, Lietuvos Aukščiausioji Taryba priėmė diplomatinio paso įstatymą. Pagal jį diplomatinius pasus Užsienio reikalų ministerija išduoda parlamentarams, Vyriausybės nariams, diplomatinius rangus turintiems užsienio reikalų ministerijos darbuoto-

jams. Teisę šiuos pasus gauti turi ir jų šeimų nariai. Taip pat diplomatiniai pasai bus išduodami ir Lietuvos religinių konfesijų aukščiausiems hierarchams - ne tik katalikų Bažnyčios kardinolams ir vyskupams, bet ir kitų konfesijų to paties lygio dvasininkams.

*

* *

1990 m. atgauta Vilniaus reformatų bažnyčia yra tarp Vilniaus architektūros paminklų. Tai vienas geriausių vėlyvojo klasicizmo laikotarpio architekto Karolio Podčašinskio (1790-1860) kūrinių. Bažnyčia statyta 1830-1835 m., veikė iki 1953 m. Po to buvo valdžios nusavinta ir jos patalpose iki atgavimo veikė kino teatras KRONIKA.

*

* *

Mykolas Mikolajūnas, naujos Liet. Enciklopedijos leidėjas, lankydamasis Čikagoje pateikė žinių apie projektuojamą 40-ties tomų veikalą, kuris išeis Vilniuje (data dar nenustatyta). Jis labai pageidavo, kad e-likai patiektų medžiagos apie savo istoriją, gyvenimą ir veikėjus. Rašyti adresu LITHUANIAN ARCHIVES, att. LITHUANIAN ENCYCKLOPEDIJA, 5620 So. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Tuo adresu galima užsisakyti ir minimą Enciklopediją.

*

* *

H. Yčaitė Petkus šį rudenį lankėsi Vakarų Europoje kur su reikalais buvo Ispanijoje, Šveicarijoje ir Vokietijoje. Šveicarijoje turėjo ilgą pasikalbėjimą su kun. Julium Norvila kurs tik ką pradėjo studijuoti Ecumenical Institute Bossey miestelyje netoli Ženevos, Pasaulio Reformatų Sąjunga jam išrūpino stipendiją pagilinti teologijos žinias. HYP matėsi ir su dr. M. Opochensky, tos Sąjungos Gen. Sekretorium, kurs atnaujino savo pažadus visokeriopai padėti reformatų teologijos studentams.

Frankfurte, Vokietijoje gyvena veiklios reformatės - kun. F. Barnėlio dukros Erika Surholt ir Renata Sanner. Jų rūpesčiu jaunuolis Kęstutis Daugirdas iš Kauno pradėjo studijuoti Frankfurte. Jis yra išlaikomas ir globojamas vokiečių reformatų parapijos ir dabar čia baigia daryti savo gimnazijos abiturą. Jis žada toliau studijuoti teologiją, ir nori būti reformatų kunigu.

*

* *

1992 m. kovo mėn. numatoma dr. Martyno Yčo (1885-1941) akademija ir pristatymas neseniai išėjusios jo knygos ATSIMINIMAI: Nepriklausomybės Keliais. II laida išėjo iš spaudos 1991 m. rudenį.

*

* *

1991 m. spalio mėn pradžioje Kėdainių reformatų bažnyčioje įvyko iškilmingos reformatų pamaldos su gausiu dalyvių skaičiumi.

Reformacijos puoselėtojų kunigaikščių Radvilų laikais, Kėdainiai buvo žymus kultūros centras. Ten veikė kunigaikščio Jonušo Radvilos ir kitų įsteigtos spaustuvės ir mokyklos, klestėjo reformatų religinis gyvenimas ypač XVII amžiuje. Iki šių laikų yra išlikusi didinga Radvilų reformatų bažnyčia, sovietų priespaudos laikais pversta į koncertų salę. Kas atsitiko su bažnyčios rusyje palaidotais Radvilų palaikais nėra visai aišku.

*

* *

Kaip Lietuvos spauda praneša, literatūros siunta iš JAV, su žurnalais KARYS, MŪSŲ SPARNAI ir kitų periodinių ledinių komplektais, Liet. Encyklopedijos tomais, taip pat knygomis lietuvių, anglų, vokiečių kalbomis pasiekė Biržų 2-ją vid. mokyklą ir ev. reformatų bendruomenę.

*

* *

Kun. Kostas Burbulys grįžo iš 6 savaičių kelionės į Lietuvą 1991 m. rugpiūčio - rugsėjo mėn. Jo maršrutas buvo Biržai - Šiauliai - Klaipėda - Kaunas - Tauragė - Tilžė ir galop Tolminkiemis Rytprūsiuose. Šioje senovinėje evangelikų gūžtoje vyko didžiulis kunigo - poeto Kr. Donelaičio minėjimas.

*

* *

Jonas Gylys, gyv. Austi, Texas, dalyvavo VII Mokslo ir Kūrybos Simpoziume Vilniuje 1991 m. gegužės mėn. 23-30 d.d.Jis ten skaitė paskaitą tema "Dvasiškis arba pasaulietis - kalbos ir tikėjimo problema."

Rašo Knygius

KNYGŲ PASAULIS

Yčas, Martynas, Dr. (1885-1941). ATSIMINIMAI: NEPRIKLAUSOMYBĖS KELIAIS. Antroji laida. Čikago. Martyno ir Jono Yčų Fondas, 1991 m. 240 p. Foto ilius. Trumpa biografija. Čia trys tomai (iš I laidos, Kaunas, 1935-36, perspausdinti vienoje knygoje). Kaina $ 20.- Gaunama MŪSŲ SPARNŲ redakcijoje.

Tai senai laukiama knyga išėjusi iš apyvartos, eilę metų uždrausta Okupuotoje Lietuvoje. Iš savo plačios patirties visuomeninėje veikloje ir valstybiniame darbe, iškilus reformatas čia gyvai ir įdomiai ateities kartoms nušviečia Lietuvai reikšmingą laiktarpį, deja nutrūksta dar 1918 m. Nepriklausomybės nepaskelbus. (Autorius planavo tolimesnius tomus bet rankraščiai žuvo jam 1940 m. pasitraukus iš Lietuvos).

*

Zablockas, Mykolas UŽ TĖVIŠKĖS DURŲ. Čikaga, 1991 m. Eilėraščių rinkinys, 56 psl., kaina $ 4.-. "Tai šauksmas už uždarų durų, svetur. Jis graudžiai tikras, paženklintas netekimo sielvarto. Kažin, ar kiekvienas šiapus durų - tėvynėje - šitai pajunta, ar neužgožė šito šventojo jausmo pilki kasdienybės rūpesčiai, o gal ir abejingumas?" (Petras Biržulis, Pa-Panevėžys). Gaunama MŪSŲ SPARNŲ redakcijoje.

Burbulys, Kostas. ŠVENTASIS RAŠTAS. Komentarai - aiškinimai. Paruošė metodistų kunigas Kostas Burbulys, Čikago, IL, 1980-1990. Viso 12 tomų. Senasis Testamentas - 7 tomai su eilės numeracija (nuo Mozės knygų ligi Pranšų). Naujasis Testamentas - 5 tomai, be eilės numeracijos (nuo Evangelijų ligi Šv. Jono Apreiškimo). Tai kruopštus virš 10-ties metų darbas, paduodant autoriaus sudarytą Biblijos tekstą ir komentuojant - aiškinant istorines, literatūrines, dvasines ir kt. apystovas atatinkančias kiekvienam tekstui. Paskirų tomų įžangos paduoda skaitytojui apšviečiančių minčių. Galima gauti pas autorių, gyv. IN 706 Park Blvd., Glen Ellyn, IL 60137, tel. (708) 858-7649. Autorius perspėja, kai kurie tomai jau išsekę, nes buvo didelis jų pareikalavimas, ypač Lietuvoje. Kaina - laisva auka.

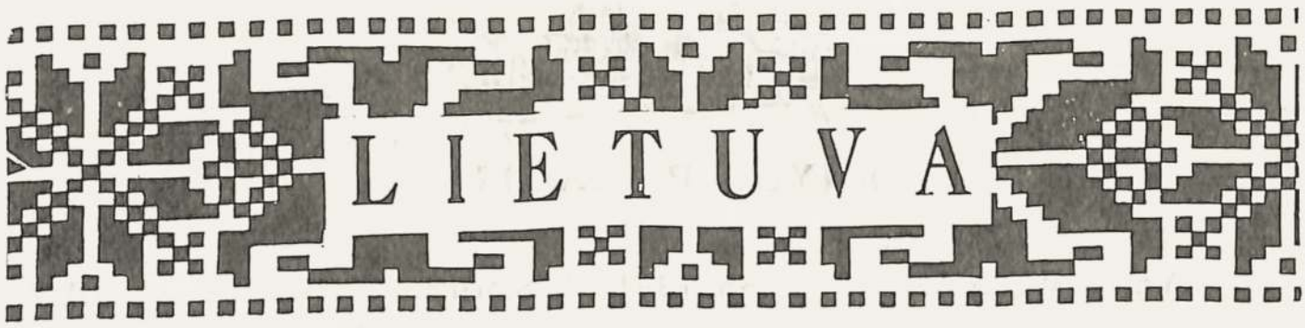

LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIOS 1991 METŲ SINODAS BIRŽUOSE

Rašo kun. R. Moras ir kun. J. Norvila

Į senąją Biržų reformatų bažnyčią 1991 m. birželio 22 dienos šeštadenio rytą susirinko Biržų krašto refomatai, saugoję bažnyčią per paskutinius jos niekinimo dešimtmečius; taip pat pakilusių parapijų Vilniuje, Kaune ir Panevėžyje atstovai į savo III-jį pokarinį sinodą. Sinodo svečiai - Pasaulio Reformatų Bažnyčių Sąjungos gen. sekretorius kun. dr. Milan Opočensky; Ev. Reformatų Bažnyčios Lenkijoje vysk. Zdzislaw Tranda, jį lydintys p. Krzystof Bandola, Lietuvos ev. liuteronų Bažnyčios vysk. pavaduotojas kun. Jonas Kalvanas, sinodo direktoius advokatas Jonas Kairevičius ir konsistorijos narys Jonas Klėmanas; Latvijos - Rygos reformatų Bažnyčios kun. Ivars Muravskis, parapijos p-kas Valdis Binkis ir p. Vitalijus N.

Prieš sinodą vyko uždaras kunigų, parapijų pirmininkų ir konsistorijos narių pasitarimas, kuriame apsvarstyti dienotvarkės punktai ir kiti klausimai.

Šeštadienį, birželio 22 d., 12 val. vyko sinodo atidarymas su bendra giesme ir kun. R. Moro malda. Sinodo pirmininku vienbalsiai buvo išrinktas kun. R. Moras, į sekretoriatą - E. Frankaitė ir V. Vadopalienė. Išrinkta 3 asmenų mandatų komisija ir priimta dienotvarkė.

Pradėdamas, pirmu dienotvarkės punktu, kun. R. Moras prašo pagerbti tylos malda mirusius kunigus, kuratorius ir žuvusius tremtyje bei kalėjimuose. Po to sekė sinodo sveikinimai. Žodžiu: Pasaulinės Reformatų S-jungos - gen. sekretorius kun. dr. M. Opočensky, Lenkijos Reformatų - vysk. Z. Tranda, Rygos reformatų Bažnyčios vardu - kun. Ivars Muravskis, parapijos p-kas Valdis Binkis, Lietuvos ev. liuteronų Bažnyčios vardu - konsistorijos pirmininko pavaduotojas kun. J. Kalvanas, Biržų baptistų bendruomenės vardu - presbiteris Jonas Viederis. Sekė sveiki-

nimai raštu - telegramomis. Kvietimas buvo išsiųstas ir prezidentui V. Landsbergiui, bet jis buvo išvykęs į užsienį, ir nebuvo gauta jokio atsakymo.

Kun. R. Moras painformavo apie 3-jų metų konsistorijos veiklą. Neatvykus iždininkui, jis trumpai supažindino ir su bažnyčios finansine padėtimi.

Po to sekė kun. R. Moro pranešimas tema "Bažnyčia ateities šviesoje". Keičiantis politinei situacijai, keičiasi ir Bažnyčios padėtis; iškyla nauji reikalavimai ir įsipareigojimai. Su dideliu dėmesiu buvo išklausytas kun. dr. Milan Opočensky pranešimas apie Sąjungos veiklą. Čia svarbu buvo tai, kad Milan'as yra čekas iš Prahos (nors šiuo metu dirba Ženevoje), ir gerai pažįsta post-komunistinius vidurio Europos kraštus. Taip pat jis paminėjo keletą atvejų, kai S-gos įsikišimas į valstybines politikas davė apčiuopiamų rezultatų.

Sinodo pietūs buvo surengti senojoje klebonijoje - toje jos dalyje, kuri jau sugrąžinta bažnyčiai.

Posėdžiai po pietų prasidėjo 16 val. Buvo svarstomas Bažnyčios Statutas. Kadangi naujai paruošto Vilniuje Statuto beveik niekas nebuvo matęs, ir nebuvo galima diskutuoti atskirų punktų, nuspręsta Statutą, turimą iš 1988 m. Sinodo, perskaityti ištisai, pataisant aiškiai nepriimtinus dalykus. Taip buvo atlikti nežymūs pakeitimai, ir Statutas priimtas kaip laikinas.

Renkant naują konsistoriją, pirmininkaujantis siūlo į ją įtraukti naujus asmenis iš visų parapijų, iš senojo sąstato paliekant tik aktyvesnius. Į naują konsistoriją išrinkti: 1. kun. R. Moras, 2. kun. J. Norvila, 3. Alfonsas Šumska (Nem. Radviliškio par.), 4. tik. mokytoja Vilija Vadopalienė (Biržų par.), 5. Petras Pavilonis (Papilio par.), 6. Irena Bakūnienė (Švobiškio par.) 7. Jonas Naktinis (Salamiesčio par.), 8. Robertas Jakubėnas (Vilniaus par.) ir 9. Jurgis Pavinkšnis (Kauno par.). Kandidatais išrinkti: 1. Erna Frankaitė-Zubriakova (Vilniaus par.) ir 2. Robertas Augustas (Biržų par.). Į revizijos komisiją: 1. Aišporas Vidmantas (Kauno par.) 2. Algirdas Stačkūnas (Švobiškio par.) ir 3. Povilas Januševičius (Biržų par.). Kandidatais: 1. Viliušė Baltušienė (Papilio par.) ir 2. Katrė Užolavičienė (Nem. Radviliškio par.). Konsistorijos pirmininku vienbalsiai išrinktas kun. R. Moras.

Šeštadienio posėdžiai baigėsi pamaldomis kurių metu atvyko svečiai - Lietuvos Krikščioniškos Labdaros Fondo p-kas Otonas Balčiūnas iš Šiaulių, bei ponai Wily Fritzen ir Martin Hertman iš Vokietijos - (nariai organizacijos Light in Osten). Po pamaldų svečiai kalbėjosi su Biržų

parapijos p-ku Robertu Augustu, su kun. R. Moru bei Lietuvos liuteronų Bažnyčios atstovais. Svečiai iš Vokietijos padovanojo reformatų Bažnyčiai gražią dovaną - 90 komplektų Biblijos lietuvių kalba (5 tomai), skirtą vaikams. jie domėjosi mūsų Bažnyčios padėtimi. Kartu buvo aptartos galimo bendradarbiavimo perspektyvos, ir kuo būtų galima padėti Lietuvos reformatų Bažnyčiai ateityje.

Sekančią dieną, sekmadienį, birželio 23, buvo laikomos iškilmingos pamaldos su Šv. Vakariene. Pamoksla pasakė vysk. Z. Tranda. Tylos minute buvo pagerbti žuvę už laisvę ir Sibiro tremtiniai. Pamaldas papįvairino Biržų ir Vilniaus chorai, Biržų jaunimo ansamblis ir orkestras. Pamaldoms pasibaigus, jaunimas įteikė svečiams gėles, o parapijiečiai ir svečiai pasveikino kun. R. Morą su jo kunigystės dešimtmečiu, iš kurių septyneri atiduoti Biržų bažnyčiai. Jaudinanti akimirka, primenanti kunigo pasiaukojimą šiuo dešimtmečiu ir nepastebimai lekiantį laiką.

Po pietų vėl buvo tęsiamas Sinodo darbas. Gyvas diskusijas sukėlė klausimai, liečiantys Bažnyčios nuosavybę, dabar esančią muziejuose, ypatingai Biržų. Muziejai buvo valdžios politikos vykdytojai, ir bažnytinis turtas atsidūrė tenai be Bažnyčios pritarimo. Kadangi muziejaus direktorius ir toliau laikosi savo, nuspręsta pareikalauti grąžinti bažnytines vertybes per teismą.

Erna Frankaitė perdavė įspūdžius ir žinias iš Amerikos lietuvių 1990 metų Sinodo. Su džiaugsmu buvo sutikta žinia apie Lenkijoje ruošiamas atspausdinti Biblijas lietuvių kalba (ankstyvesnio leidinio pavyzdžiu), kurių vienas tūkstantis bus skirtas reformatams ir du tūkstančiai liuteronams. Taip pat apie ruošiamą atspausdinti Vokietijoje N. Testamentą lietuvių kalba, kurio nemažą dalį tikisi gauti ir reformatų Bažnyčia.

Toliau pereita prie ekumeninių reikalų. Kun. R. Moras sakė, kad jeigu santykiai su liuteronų Bažnyčia ir jos vyskupu glaudūs, tai to negalima pasakyti apie kitus evangelikus. Jis pats yra pareiškęs daug noro ekumeniškam bendradarbiavimui, tačiau ne visada buvęs teisingai suprastas savojoje bažnyčioje. P.A. Krikščikas, Vilniaus parapijos p-kas, papasakojo apie turėtus jo planus - kas antrą savaitę rengti bendrus susitikimus reformatų bažnyčioje, tačiau nerado pritarimo. Simpatiją kelia grupelė metodistų Kaune, atsilankanti mūsų pamaldose ir paskaitose. Bendravimas su R. katalikais kol kas apsiriboja asmeniniu lygiu ir atskirom progom. Pasėkoje paskutiniu laiku suaktyvintos katalikų Bažnyčios veiklos prieš religines mažumas, nutarta ieškoti dialogų su kitomis konfesinėmis mažumomis. Dr. Milan Opočensky įteikė Ženevoje Są-

jungos jėgomis paruoštą "Reforme - Catholic dialoque". Kun.- diak. Julius Norvila pateikė Reformacijos studijų organizavimo Kaune projektą, panaudojant turimą humanitarinę bazę Kaune ir literatūrą iš Ev. teologijos fakulteto. Taip pat paprašė leidimo išvykti, esant pakvietimui, pagilinti studijas Ženevoje arba Pittsburge (JAV). Tam Sinodas pritarė.

Pritrūkus laiko, daugiau klausimų nesvarstyta. Delegatas Vilius Inkenas paskaitė savo kūrybos eilėraštį, skirtą Sinodo progai. Kun. R. Moras džiaugės, kad šių metų Sinodas buvo žymiai aktyvesnis ir produktingesnis, ir baigė malda.

Irena Jašinskaitė

BŪTI STIPRIA

Aš grūdinau save kaip geležį,
O mintį aštrinau kaip kardą -
Nebekartoju jau nė vieno vardo,
Ir kas suminta meilės buvo - keliasi.

Bet kai aš supratau, ką šneka žvaigždės,
Kada mirtis man tapo savas žodis,
Pasibaigė poezija, atrodo,
Dar nepradėtas kelias baigės.

Žinau dabar - minutės greit praeina,
O metai - jie prabėga dar greičiau.
Apsvaigusi jaunyste, nemačiau,
Kaip pabaigė jinai man savo dainą.

Aš ieškau kelio, kur jinai nuėjo,
Seku jos pėdas, taip giliai įspaustas.
"Ko tu dairais?" - jeigu manęs paklaus kas,
Tylėsiu aš - tegu atsako vėjas.

Aš neturiu ko pasakyti žodžiais,
Aš neturiu ko pasakyti akimis -
Tik retas kas išgirsta širdimi,
Kaip man sunku, nors niekam to nerodau.

Matas Naktinis

QUO VADIS EKUMENE?

Pasėkoje plačiai išgarsinto Lietuvos ir Amerikos lietuvių spaudoje Panevėžio katalikų kunigų pareiškimo prieš menonitų (protestantų) planą Panevėžyje įkurti aukštąją mokyklą - Kolegiją, norime ir mes, vardan tiesos, tolerancijos ir ekumenizmo idėjos, prisidėti prie šiame pareiškime paliestos temos nagrinėjimo, iškelti jo klaidas ir nepamatuotus kaltinimus protestantų adresu.

Kadangi ne visiems bus žinomos to plačiai išgarsinto ginčo priežastys, žemiau duodame pareiškimą ištisai, kad kiekvienas gautų pilną problemos vaizdą, ir būtų galima objektyviai spręsti.

PANEVĖŽIO KUNIGŲ PAREIŠKIMAS

(DRAUGAS, 1991. VII. 23)

Panevėžys. 1991 m. birželio 15 d. Panevėžio savivaldybė susirūpinusi turėti Panevėžyje aukštąją mokyklą. Kai kurių miesto savivaldybės darbuotojų įsitikinimu, ją įkūrus, išsispręs visos dvasinio nuosmukio problemos.

Pasaulyje veikia daugiau kaip tūkstantis krikščioniškų sektų. Po aukštosios mokyklos priedanga rengiamasi įkurti Panevėžyje vienos iš sektų - menonitų misiją - koledžą. Tam jau buvo numatytos ir patalpos, iš miesto biudžeto paskirta pusė milijono rublių. Yra mecenatas iš Amerikos, kuris siūlo didelę paramą. Manome, tam pritaria ir kai kurie Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerijos darbuotojai.

Tušti buvo mūsų pokalbiai su atsakingais miesto savivaldybės darbuotojais. Negavo atsakymo net Lietuvos kardinolas ir vyskupai, šiuo klausimu parašę savo nuomonę Respubublikos kultūros ir švietimo ministrui. Mes savo pareiškimą atidėliojome dėl įvairių neramumų Lietuvoje, tačiau Panevėžio savivaldybės darbuotojai savo planus vykdo ir toliau, slėpdami bei dangstydami koledžo įkūrimą anglų kalbos planuojamu mokymu. Rašyti šį pareiškimą mus pastūmėjo ir pirmas viešas, nors ir neaiškus, Panevėžio merės pavaduotojo Sauliaus Varno pasisakymas pokalbyje su korespondente Rasa Čergeliene "Panevėžio balse" 1991 m. birželio mėn. 8 d. (Nr. 110).

Mes keliame klausimą: kam reikalingas sektantiškas koledžas, kur nėra tos sektos išpažinėjų? Valdžios pareigūnų pareiga vykdyti visuomenės, ne savo ir ne pavienių asmenų va-

lią. Kodėl neatsiklausta Panevėžio miesto ir Panevėžio krašto žmonių nuomonės? Mes neatsisakytume patalkininkauti atsiklausiant žmonių nuomonės.

Šiais ekumenizmo laikais nesuprantama, kad krikščioniškos religijos atstovai neprisistato ir nesitaria su vyraujančios religijos – Katalikų Bažnyčios vadovybe Lietuvoje. Ar S. Varno pasisakyme minimo p. de Fero kompetencija nuspręsti, ar Panevėžiui ir Lietuvai reikalingas jo kuriamas koledžas, ar ne?

Penkiasdešimt metų buvo kurstoma ir skaldoma, tad mes į šią veiklą žiūrime kaip į tolesnį sąmoningą tautos skaldymą, tik kitomis priemonėmis, ir susižavėjimą siūlomais doleriais. Todėl prašome Aukščiausiąją Tarybą atkreipti į tai dėmesį.

1991 m. balandžio 4 – 7 d. Vatikane įvykusi Nepaprastoji ketvirtoji Konsistorija, kurią sušaukė popiežius Jonas Paulius II, dalyvaujant 112 kardinolų iš viso pasaulio, atkreipė pasaulio dėmesį ir įvertino situaciją, kad įvairiausių sektų plitimas daro didelį sumaištį visuomenėje. Jei šis pavojus matomas visame pasaulyje, ką kalbėti apie mūsų Respubliką, kur tik pradėjome mokytis demokratijos ir kur tiek daug dvasiškai pasimetusių žmonių. Pasaulyje turime daug pavyzdžių, kai dėl tikėjimo skirtumų net kraujas liejasi. Kas imsis už tai atsakomybės? Argi tautos vienybė jau nebereikalinga?

Prel. K. Dulksnys, Mons. J. Juodelis, Mons. J. Antanavičius
Kunigai: R. Pukenis, A. Kietis, R. Gudelis, S. Pranskūnas, J. Kuodis, A. Neverauskas, J. Bačiūnas, A. Kairys, A. Petkūnas, D. Tubys

KOMENTARAS

Esame nuomonės, kad šis Panevėžio kunigų pareiškimas neliko balsu, šaukiančiu tyruose, bet pasiekė visus pasaulio kontinentus, kur tik randasi lietuvių, būtų tai liet. spaudos, elektroninių priemonių ar, pagaliau, gyvo žodžio pagalba. Tačiau šitas, plačiai ir aktyviai propaguotas pareiškimas, gaila, turi visą eilę klaidinančių faktų.

Vien straipsnio antraštė "Panevėžio kunigų pareiškimas" yra tendencinga ir duoda pagrindo abejonei paties pareiškimo objektyvumui: sąmoningai nutylima, kad tai ROMOS KATALIKŲ kunigų pareiškimas. Tas ne vien rodo takto stoką, bet klaidina visuomenę, atseit kitų krikščioniškų bažnyčių kunigų Lietuvoje nėra, arba kunigo titulas, lyg savaime aišku, priklauso tik R. katalikų Bažnyčios dvasiškiams. Tai ženklas aukščiausio laipsnio ignoracijos ir netolerancijos prieš krikščionis – ne katalikus.

Toliau seka ginčas apie Amerikos protestantų - menonitų pasiūlymą Lietuvoje, Panevėžyje įkurti aukštąją mokyklą - Kolegiją, artimesnę demokratinei protestantų dvasiai, kai tuo tarpu katalikai turi jų ne vieną.

Pagauti išgąsčio, kad tas dvasinės laisvės žiburėlis, neduok Dieve, gali įsižiebti ir demokratinėje Lietuvoje, katalikų kunigai ėmėsi akcijos kreiptis į valdžią, kad ši neduotų leidimo tokios Kolegijos steigimui. Pagaliau ta kunigų grupė, nerasdama sau pritarimo ir nusivylusi valdžios įstaigomis, skundžiasi, kad kunigų demaršai likę be pasekmių. Atseit, negavęs atsakymo net Lietuvos kardinolas su vyskupais, šiuo klausimu parašę savo nuomonę Respublikos kultūros ir švietimo Ministrui. Atrodo, kad katalikų Bažnyčios hierarchija vis dar negali pamiršti auksinių prieškarinės Lietuvos laikų, kai kardinolo lazda dažnai turėjo valdžios įstaigose lemiamos reikšmės, nes Lietuvos vyriausybės konkordatas su Vatikanu buvo Lietuvos R. katalikų Bažnyčios hierarchijai palankus.

"Rašyti šį pareiškimą mus pastūmėjo pirmas viešas, nors ir neaiškus Panevėžio merės pavaduotojo Sauliaus Varno pasisakymas pokalbyje su korespondente Rasa Čergeliene "Panevėžio balse" 1991. VI. 8 (Nr. 110)". Klausimas: kodėl to pasikalbėjimo tekstas, "pastūmėjęs" katalikų kunigus parašyti pareiškimą, nepateikiamas tame pareiškime, kaip pagrindinė to pareiškimo rašymo priežastis, nes Panevėžio balsas yra tik lokalinio pobūdžio laikraštis su ribotu tiražu, kai tuo tarpu pats preiškimas paskleistas labai plačiai - siekia ir už Panevėžio apylinkės ribų? Ne vienas, ne panevėžietis, gavęs tokį pareiškimą į savo rankas, pasigęs to pareiškimo pagrindo - "Panevėžio balse" pasilikusios paslapties.

Toliau katalikų kunigai klausia: "kam reikalingas sektantiškas koledžas, kur nėra tos sektos išpažintojų?" Jiems gerai žinoma, kad kolegija skiriama naudotis visiems, nežiūrint pažiūrų ar konfesinių skirtumų, nes vėliau, kitoje vietoje, jie kaltina Kolegiją tautos skaldymo pavojumi, - reiškia, ji nepriklausys vien menonitams, bet jos patalpose ras vietos visi, kurie norės susipažinti su dvasinės ir politinės laisvės idealais. Atrodo, ar tik ir nebus ta pirmoji - pagrindine priežastimi Panevėžio kat. kunigų pasipriešinimui prieš šios Kolegijos steigimą.

Norime pabrėžti, kad Panevėžio R. katalikų kunigų pareiškime klausimas apie menonitų skaičių demokratinei Lietuvos Respublikos valdžiai, kaip ir pačiai Kolegijai yra neaktualus. Aktualu yra tai, kad aukštojo mokslo institucija Panevėžyje yra reikalinga ir kad jos įsteigimui sąlygos, turint omenyje dabartinės Lietuvos ekonominę padėtį, nei-

vertinamai palankios.

Šią vasarą 4 asmenų lietuvių delegacija lankėsi abiejuose menonitų centruose - Kanadoje ir JAV-bėse, tikslu asmeniškai susipažinti su šios Kolegijos iniciatoriais, vietoje galutinai išsiaiškinti apie numatytus šiai instiucijai veiklos ir studijų planus, ir kartu pareikšti lietuvių delegacijos pageidavimus. Buvo pasiektas pilnas susitarimas. Pagal liet. delegacijos pageidavimus, pradžiai yra suburtas taptautinės - internacionalinės sudėties lektorių mokomasis personalas, anglų, vokiečių ir prancūzų kalbų dėstymui. Be to, lietuvių delegacija pareiškė norą turėti Kolegijai istorijos ir krikščioniško mokslo dėstytojus. Delagacijos narys, Panevėžio merės pavaduotojas Saulius Varnas, buvo vienas iš pirmųjų pareiškęs, kad jie nori dvasinio centro, - vietos, kur būtų kalbama apie dvasinio subrendimo stoką Lietuvoje. Be svetimų kalbų, bus dėstoma pritaikomasis menas ir kitos mokslo disciplinos. Pradžiai numatyta anglų kalba, kaip antroji kalba. Paruošta 16 mokytojų grupė. Lietuviai pageidavo, kad pradinė mokslo programa pradėtų savo darbą, jau šį rudenį. Kad sekmingiau patenkinti Lietuvos delegacijos pageidavimus, skubiai organizuoja vokiečių ir anglų štabą. Kolegijos įkūrimo iniciatorių pareiškimu, krikščioniškos Kolegijos steigimas Panevėžyje vaidins didelę rolę padedant lietuviams vėl suprasti, kas yra tikra laisvė dvasiniais, politiniais ir kitais atvejais (žiūr. Menonnite Weekly Review 1991. VI. 6).

Nežiūrint to, Panevėžio katalikų kunigai ir toliau laikosi savo nuomonės, ir kaltina valdžios pareigūnus, kurių pareiga esanti "vykdyti visuomenės, ne savo ar pavienių asmenų valią". Kodėl, esą, neatsiklausta Panevėžio miesto ir Panevėžio krašto žmonių nuomonės?" Čia jie neatsisako net patalkininkauti atsiklausiant žmonių nuomonės.

Aišku, tokio referendumo rezultatai būų užtikrinę katalikų kunigų laimėjimą, nes didžiausią Lietuvos gyventojų dalį sudaro katalikai. Bet, pagaliau, kam reikalingas tas žmonių atsiklausimas? Juk mokyklos priklauso Švietimo ministerijos, o ne R. katalikų Bažnyčios kompetencijai.

Savo veiksmams pateisinti jie pasitelkia paskutiniu laiku intensyviai propaguojamą Romos ekumenizmą: "Šiais ekumenizmo laikais nesuprantama, kad krikščioniškos religijos atstovai neprisistato ir nesitaria su vyraujančios religijos - Katalikų Bažnyčios vadovybe Lietuvoje". Čia ir vėl pasirodo aiški katalikų Bažnyčios intensija, galimybei pasitaikius, paimti Lietuvos švietimo ir mokslo įstaigų kontrolę į savo rankas. Norom nenorom peršasi ir vėl liūdnas praeities vaizdas, kai abiejų

– gen. Franco ir Romos katalikų Bažnyčios glaudaus diktartūrinio valdymo dėka, tūkstančiai protestantų buvo degraduoti nepilnateisiais, 2-ros klasės Ispanijos piliečiais (žiūr. MS Nr. 66).

Toliau seka vėl kaltinimas protestantams – komunistų rolė tautos skaldyme, "tik kitomis priemonėmis". Koks didelis absurdas! Išvada: Lietuvos katalikų Bažnyčios bendruomenė sudaro visą lietuvių tautą. Kas katalikas, tas lietuvis; iš to seka – nekatalikas negali būti lietuviu. Tikrumoje jie gerai žino, kad naujai atidaroma Kolegija vadovausis demokratijos ir sąžinės laisvės, ne diktatūros principais, ir negresia tautos suskaldymas.

Pagaliau tenka stebėtis ir apgailestauti, kad Lietuvos katalikų Bažnyčia, vos tik išėjus iš pogrindžio į laisvės šviesą, nebesiorientuoja, kad laikai pasikeitė ir beldžiasi į demokratinės valdžios duris, reikalaudami pagalbos jų nedemokratiškiems veiksmams legalizuoti.

KĄ KITI RAŠO ŠIA TEMA?

KAS TIE MENONITAI?

(LIETUVIŲ BALSAS, 1991.VIII. 22)

Amerikoje yra tokia gausybė sektų, kad lietuvių išeivija į jas retai kreipia dėmesį, bet liet. spaudoje paskelbtas Panevėžio kunigų pareiškimas privertė susidomėti menonitų sekta, kuri ten nori įsteigti mokyklą neva anglų kalbos studijoms. Įdomu tai, kad švietimo ministerija tam pritaria, o didžiausią dalį išlaidų padengs tūlas stambus mecenatas iš Amerikos. Kai reikalas liečia didelius siūlomus pinigus, tuoj kyla klausimas: kas ta sekta? Kokios jos intencijos?

Amerikiečių žodynuose menonitai trumpai aptariami taip: Protestantų krikščionių sekta, nusistačiusi prieš krikštą ir užėmimą vietų valdžios įstaigose, įskaitant ir tarnybą kariuomenėje. Daugiau žinių radau Liet. Enciklopedijoje. Ši tikybinė atskala atsirado reformacijos pradžioje ir vadinosi anabaptistais. Ji pripažino Šv. Raštą, bet ėjo prieš bažnyčios ir valdžios santvarką, reikalavo bendro turto vartojimo, suaugusių krikšto ir t. t. Sekta dar vadinosi arijonais, unitarais, menonitais ir kitokiais vardais. XVI - XVII amž. jų atsirado Lenkijoje ir Lietuvoje. Pateikiu ištrauką iš LE: "Menonitai tikybinė bendruomenė, įsikūrusi 1523 m. Zuriche. (...) Menonitai nepripažįsta vaikų krikštijimo (krikštija tik suaugusius), valstybinės prievartos tikybiniuose reikaluose, atmeta karo tarnybą, priesaiką ir santuokos išskyrimą. Jų gyvenimo taisyklė - Kristaus sekimas kalno pamokslo prasme. Dėl jų pažiūrų, ypač karo tarnybos atžvilgiu, buvo nemėgiami ir net persekiojami tiek katalikiškų, tiek protestantiškų kraštų valdovų." Toliau rašo, kad 1958 m. JAV jų buvo 162,700. Kituose kraštuose po ma-

Čia niekam nėra paslaptis, kad marksistai labai sėkmingai veikia per religines bendruomenes panaudodami evangelijas, ypač pamokslą nuo kalno. Marksistinė "išlaisvinimo teologija" JAV, P. Amerikoje ir kitur yra padariusi Katalikų Bažnyčiai neapsakomos žalos ir veda prie skilimo. Visas tas marksistų propagandos sąjūdis yra vadovaujamas įvairių tarpt. organizacijų. Sėkmingiausiai veikia Tarpt. Bažnyčių Taryba (World Council of Churches) ir jos padalinys JAV "The National Council of Churches". Be to yra grupių ir organizacijų, kurių pavadinimuose randami šie žodžiai: church, peace, international, united ir t. t. Daug žmonelių nė nežino, kas tom organizacijom vadovauja ir kur eina jų sudedamos aukos. P. Amerikoje net prieita prie to, kad buvo nešami plakatai su šūkiais "Už Marksą ir už Kristų". Raudonas voratinklis yra taip apipynęs žemės rutulį, kad ištisos minios nejučiom tampa "naudingais idiotais" marksizmo siekiams. Yra žinoma, kad net JAV katalikų šalpos dalis nucina raudonojo tinklo naudai.

Apie raudonojo voratinklio veiklą yra daug knygų. Vienoje iš jų, E. W. & J. Roob "The Betrayal of the Churches", radau ir apie menonitus. Čia rašoma, kad menonitų negausi sekta yra garsiausiai šaukianti už taiką ir abejojanti, ar Sov. Sąjunga nori dominuoti. S. S-gos politika ir ginklavimasis esąs tik dėl baimės būti užpultai. Menonitų centr. komitetas (Mennonite Central Committee) yra skyręs sumas pinigų marksistų vadovaujamoms radikalioms organizacijoms.

Visa tai susumavus matosi, kad Lietuvos kardi-

žiau ar visai išnykę. Į Maž. Lietuvą jie atvyko iš Šveicarijos XVIII amž. 1925 m. Gumbinės apygardoje menonitų sektai priklausė 500 šeimų, kurių dauguma gyveno Tilžėje. Ar neprikl. Lietuvoje jų buvo - nepasakyta. Greičiausia nebuvo. Neteko girdėti, kad ir liet. išeivių tarpe tokia sekta egzistuotų.

nolas ir Panevėžio kunigai turi pagrindo susirūpinti. Lietuva yra kaip tas vėželis, numetęs šarvus pavasarį, ir verta pagalvoti, ar nežinomų geradarių siūlomos dovanos nesužeis dar silpno kūno.

D. T.

KOMENTARAS

Tenka apgailestauti, kad straipsnio autorius eina ne tik paviršutiniai prie rimtos temos nagrinėjimo darydamas tendencingas išvadas, bet ir visai nepamatuotai kaltina JAV protestantiškas organizacijas, apšaukdamas jas marksistų veiklos įrankiais, neišskiriant ir populiariausios iš jų - ekumeninio krikščioniškų Bažnyčių susivienijimo siekiančios Tarptautinės Bažnyčių Tarybos su milijoniniu narių skaičiumi. Sąmoningai nutylėdamas tų organizacijų veiklos - labdaros misiją, kai jos pildydamos Kristaus įsakymą "Mylėk savo artimą kaip pats save" šelpia vargšus ir badaujančius visose šalyse, nežiūrint kokios valdžios rankose jie bebūtų. Kai komunistinėje Etiopijoje badavo milijonai žmonių, protestantiškos organizacijos, neišskiriant ir menonitų, prisidėjo su savo samarietiška pagalba ir ten. Aiškiausias tokios misijos pavyzdys yra mūsų pačių, išeivijos lietuvių - pavienių asmenų ir organizacijų - siųsti siuntiniai mūsų tautiečiams ir giminėms į Lietuvą, stokojusiems elementarių gyvenimui reikmenų, nežiūrint, kad Lietuva buvo komunistų valdoma. Taigi, autoriaus tvirtinimas, kad protestantiškos organizcijos savo pinigais remia tik marksistines organizacijas yra tikras paradoksas.

Toliau straipsnio autorius smerkia "marksistišką Išlaisvinimo teologijos" judėjimą JAV ir P. Amerikoje ir demonstrantus su plakatais " Už Marksą ir už Kristų" apšaukdamas taip pat marksistais, bet nutylėdamas, kokiai Bažnyčiai jie priklauso. "Išlaisvinimo teologijos" iniciatoriai yra jauni katalikų Bažnyčios teologai. Jų misija - atkreipti jų Bažnyčios dėmesį į katastrofišką socialinę žmonių padėtį P. Amerikoje, kai bažnyčiose prabanga ir auksas, o už jų sienų slankioja alkanos ir apdriskusios šeimos su būriais mažų vaikų. To paties siekia ir demonstrantai - katalikai su plakatais. Bet kame to nutylėjimo priežastis? Ar tai sąmoningai daroma, vengiant kompromituoti R. katalikų Bažnyčią, kadangi beveik be išimties pačiame straipsnyje marksistine veikla kaltiname protestantai. Nekritiškas skaitytojas (kokių dauguma ir yra) bus tos pačios protestantus kaltinančios nuomonės auka ir šiuo atveju.

Kalbėdamas apie "raudonojo voratinklio" veiklą, ir ją pasmerkdamas, autorius sąmoningai nutyli faktą, kad Panevėžyje Lietuvos kardinolas ir kunigai taip pat neria "voratinklį" - tik kitos spalvos.

SUJUDIMAS PANEVĖŽYJE

TĖVIŠKĖS ŽIBURIAI, 1991. VII. 30)

Š. Amerikos menonitai kažkodėl panūdo steigti aukštąją mokyklą – Kolegiją Panevėžyje, kur būtų dėstomos kalbos, pritaikomasis menas ir kt. dalykai. Tos sektos veržimasis į Lietuvą sukėlė karštus ginčus. Vieni tuo projektu žavisi, kiti protestuoja. Panevėžio miesto savivaldybė yra pasiryžusi tai mokyklai skirti didžiausius pastatus. Švietimo ministerija vienaip kalba ir rašo, kitaip daro. Prieš projektą surinkta 10,000 parašų. Prieš jį pasisakė katalikų kunigai, hierarchija ir Panevėžio partijų bei judėjimų atstovai. Žodžiu sakant, jau tokio projekto pasiūlymas skaldo mūsų visuomenę. Mums prarasti katalikybę ir vienybę reiškia prarasti viską. Skaudu ir klaiku, kad toji karta, kuri dabar išrinkta į valdžią, yra bedieviško komunizmo produktas. Jiems tikėjimas – niekas, o dolerių trauka labai didelė. Gaila, kad katalikų institucijos neturi tokio veržlumo. Mat Panevėžio valdovai užsigeidė aukštosios mokyklos, o sektantai, iš kitur išprašyti, tuo naudojasi.

Panevėžietis

PAMOKSLAS NUO KALNO

(AKIRAČIAI, 1991. VIII. Nr. 8)

Daugelis man sakys aną dieną: Viešpatie, Viešpatie! argi ne tavo vardu mes pranašavome, ar ne tavo vardu išvarinėjome velnius ir ar ne tavo vardu darėme daug atebuklų? Tuomet aš jiems pareikšiu: Aš niekuomet jūsų nepažinau; atstokite nuo manęs, jūs piktadariai! *Mato 7, 22-23*

Prisiminiau tuos piktus žodžius iš Kristaus pamokslo nuo kalno, skaitydamas birželio 22 d. "vyriausybės laikraštyje" *Lietuvos aide* Panevėžio kunigų pareiškimą, kurį pasirašė prel. K. Dulksnys, monsinjoras J. Juodelis ir J. Antanavičius ir dar 10 kunigų. Jie protestuoja prieš sumanymą Panevėžyje įsteigti menonitų koledžą, kur viskas būtų dėstoma anglų kalba ir kuriam Amerikoje atsirado mecenatas, siūlantis didelę paramą. Pasirašiusieji kelia klausimą, kam reikalingas sektantiškas koledžas, kur nėra tos sektos išpažinėjų? Girdi, šiais ekumenizmo laikais nesuprantama, kad krikščioniškos religijos atstovai neprisistato ir nesitaria su vyraujančios religijos – Katalikų Bažnyčios vadovybe Lietuvoje. Teigiama:

Penkiasdešimt metų buvo kurstoma ir skaldoma, tad mes į tą veiklą žiūrime kaip į tolesnį sąmoningą tautos skaldymą, tik kitomis priemonėmis, ir susižavėjimą siūlomais doleriais. Todėl prašome Aukščiausiąją Tarybą atkreipti į tai dėmesį.

1991 m. balandžio 4-7 d. Vatikane įvykusi nepaprastoji ketvirtoji konsistorija, kurią sušaukė popiežius Jonas Paulius II, dalyvaujant 112 kardinolų iš viso pasaulio, atkreipė pasaulio dėmesį ir įvertino situaciją, kad įvairiausių sektų plitimas daro didelę sumaištį visuomenėje. Jei šis pavojus matomas visame pasaulyje, ką kalbėti apie mūsų respubliką, kur tik pradėjome mokytis demokratijos ir kur tiek daug dvasiškai pasimetusių žmonių. Pasaulyje turime daug pavyzdžių, kai dėl tikėjimo skirtumų net kraujas liejasi. Kas imsis už tai atsakomybės? Argi tautos vienybė jau nebereikalinga.

Reikia stebėtis kaip greitai dar visai neseniai persekiojamos Lietuvoje Katalikų Bažnyčios dignitoriai jau tiek atsigavo, kad pasiskelbė esą vyraujančios religijos atstovais. Tikybos laisvė suponuoja lygias teises joms visoms.

Menonitai turi nedaug bendro su dabartine popiežiaus minima sektų infliacija, nes jų sąjūdis kilo kartu su reformacijos judėjimu Šveicarijoje 16 amž. Savo vardą jis gavo nuo jų vado Olandijoje Menno Simons (1492-1559). Jų alfa ir omega yra Kristaus pamokslas nuo kalno. Jie priešinasi priesaikai, nes Mato 5, 33 pasakyta: "Aš gi jums sakau, kad visai neprisiektumėte nei dangumi, nes tai yra Dievo sostas, nei žeme, nes tai jo pakojis, nei Jeruzale, nes tai didžio karaliaus miestas. Neprisieksi taip pat savo galva, nes negali padaryti nė vieno plauko kas būtų baltas ar juodas. Bet jūsų šnekta tebūnie: taip, taip, ne, ne; o kas viršaus to, tai eina iš pikta".

Žodžiu, tai paprasti, dori žmonės, kuriuos Prūsijos karalius Fridrichas I pakvietė apsigyventi Mažojoje Lietuvoje. Jo įpėdinis buvo mažiau jais patenkintas, nes jie priešinosi šaukimui į kariuomenę. Atseit, nenorint visai nurašyti Mažosios Lietuvos, reikia pripažinti, kad jie Lietuvai nesvetimi, o niekas kitas tiek neprisidėjo prie Katalikų Bažnyčios atlietuvinimo, kaip reformacija.

Turint galvoje menonitų pažiūras, jų nusistatymą prieš teologiją, sunku manyti, kad jie turėtų kokį kitą tikslą teikdami paramą Panevėžio kolegijai, kaip tik padėti lietuviams įsigyti įrankius (kalbą, krašto pažinimą) geresniam santykiavimui su JAV ir kitais Vakarų kraštais.

"Panevėžio 13-kos" pareiškimas pasitarnauja tik "Jedinstvos" šalininkams, kaip įrodymas jų tvirtinimui, kad duok lietuviams nepriklausomybę, jie tuoj pat išpjaus visus kitus. **Vytautas Meškauskas**

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

(LIETUVIŲ BALSAS, 1991. X. 3)

Gerbiamas redaktoriau -

Esu labai nuliūdęs apie įvykius liečiančius Menonitų švietimo pastangas Panevėžy. Stebėtina, kad nesusipratimas apie šiuos brolius persivertė į neapykantą.

Menonitai yra pacifistai. Nesu menonitas, bet dažnai man atrodo, kad šie dievobaimingi žmonės yra geresni krikščionys negu aš. Tiek žinau: Menonitai jau užtektinai yra kentėję už savo tikėjimo pažiūras iš katalikų ir iš protestantų.

Jų labdaringa veikmė per "Mennonite Central Committee" yra gerbiama visame pasaulyje.

Jų veikmė Lietuvoje bus palaima visiems. Jie yra švelnūs ir ramūs žmonės.

Tegu gyvuoja Lietuvoje tikra bendradarbiavimo ir ekumenizmo dvasia. Tenyksta viduramžių nekentimas.

Su pagarba, **Jonas Gylys**
Austin, Texas

* * *

Bėga užmirštas kelias per lauką
Ir palydi keleivį namo.
Iš pietų debesėlis atplaukia
Virš pušelės ramios parymot.
Parymos ir, pakėlęs bures,
Nuliūliuos per bekraštes marias.

Kas paliks pakeleiviui nuėjus,
Kai jo pėdsakus smėlis užklos?
Kur nuplauks debesėlis pavėjui
Virš užmigusios žemės tylos?..
Gal tik jis — ilgesys — atsakys,
Tolumon pražiūrėjęs akis.

O jūs liksit, žilvičiai žalieji,
Palinguot po dangaus mėlyne
Ir žiūrėsit, kaip valandos skrieja,
Užumiršusios vieną mane.
Ir klausysitės mano „Sudie",
Kai šešėlis užkris ant širdies.

REFORMATŲ JAUNIMO VASAROS STOVYKLA PAPILYJE

Liepos 1–7 dienomis Papilyje įvyko jaunimo stovykla. Planavome turėti jaunimo apie 50 asmenų, tačiau pirmoji stovykla kažkaip buvo truputį nedrąsi – atvyko tik 30 jaunuolių, 14 – 25 metų amžiaus. Kadangi čia neturime atgautų pastatų, naudojomės Papilio mokyklos bendrabučiu, valgykla. Kiekvieną vakarą bažnyčioje vyko pamaldos.

Dienos metu vyko biblijiniai užsiėmimai, giedojimo mokymas, savarankiškas jaunimo darbas dailės ir dramos sekcijose. Laisvalaikiais jaunimas sportavo, maudėsi. Dienos buvo nuostabiai gražios, bet karštos.

Vieną dieną buvo suorganizuota stovyklautojų ekskursija autobusu po Biržų rajoną. Apžiūrėtos įžymiosios vietos. Paskutinės dienos, šeštadienis ir sekmadienis, buvo įtin prasmingos. Kalbėdamiesi per Biblijos užsiėmimus, išsiaiškinome kad dalis stovyklautojų nėra krikštyti. Jaunuoliai pareiškė norą būti pakrikštyti.

Šeštadienio vakarinėse pamaldose vyko krikšto apeigos. Pakrikštyti

9 jauni žmonės (du iš katalikų šeimų). Jaunimas taip rimtai priėmė krikštą, daugelyje jaunų veidų spindėjo ašaros. Draugai ta proga buvo išpuošę pievų gėlėmis bažnyčią, mergaitėms uždėjo ant galvų vainikėlius, berniukams prisegė puokštes. Po krikšto, vakare, parapijos namuose, konfirmantų mokyklos salėje, vyko jaunimo pasirodymas. Buvo surengta piešinių paroda. Stebėjomės gabiais jaunimo darbais. Trys autoriai premijuoti. Piešiniuose matėsi Papilio apylinkės vaizdai, dvaro griuvėsiai, bažnyčios, šienapjūtės laukai, gamtovaizdžiai. Visa tai liejos į vieną temą - stovyklos pavadinimą "Nuostabus Dievo pasaulis".

Po to, vakare salėje vyko dramos sekcijos vaidinimai. Jaunimas atliko 3 kūrinėlius. Pirmas buvo poezijos - prozos vaidinimas apie Dievo pasaulį, sekantis buvo pantomimos vaidinimas apie jaunuolio išbandymą sovietinėje arminoje, trečias buvo dialogas apie žmogaus kelią į Dievo meilę.

Po vaidinimo buvo surengta krikštytųjų garbei arbatėlė. Viena parapijietė atnešė tortą, kitos padarė sumuštinius. Pasistiprinę, sukūrė paskutinį stovyklos laužą. Visą vakarą skambėjo giesmės, muzika, jaunimo balsai.

Gatve praeidami gyventojai sulėtindavo žingsnius ir klausydavosi giesmių. Jaunimas nutarė sekmadienį, po pamaldų, padaryti eiseną per Papilio miestelį, giedant jaunimo giesmes. Sekmadienį 11 val. susirinko į bažnyčią parapijiečiai. Daug giesmių giedojo jaunimas. Po pietų dalis jaunimo vyko į kapinių šventę Klibų - Pakeburiškių kapinėse. Ten vyko gražios pamaldos. Po pamaldų žmonės dar ilgai nesiskirstė.

Stovykloje dalyvavo jaunimas iš Biržų, Panevėžio, Švobiškio parapijų, keli iš Vilniaus, Šiaulių, Kuršėnų ir Klaipėdos miestų. Tikimės, kad kitais metais stovyklautojų bus daugiau.

Kun. R. Moras

* * *

Jei širdis iš naujo prakalbėtų —
Ar begeltų ši apmirusi žaizda?
Ar mokėtum dar pavasarį mylėti,
Kaip mokėjome mylėti jį tada?

Tą pavasarį, kur kitados abieja
Vienudu net vienumoj mokėjom švęst,
Aš vėliau, jau atskirai mūs metams skriejant,
Kaip relikviją nešiojau prie savęs.

Gal kada, užbaigęs rūsčiąją nedalią,
Į gimtinę grįšiu pailsėt?
Ar išeisi pasitikt į lauko kelią?
Ar širdis iš naujo prakalbės?

Ne naujai. Tegu tik buvęs aidas
Iš širdies į širdį atsišauks.
Ir nušvis kančioj pavargęs veidas,
Įsiklausęs metų ilgesio tykaus.

Ir jau niekad neliūdėtų tavo akys,
Nepažinusios nei pykčio, nei klastos,
Ir žodžius, kuriuos kadaise sakėm,
Vėl iš naujo lūpos pakartos.

1955

IŠ REFORMACIJOS ISTORIJOS

Kas mes esame?

Važiuodamas komandiruotėn, autobusui sustojus Biržuose, išgirdau vairuotojo ir konduktorės pokalbį: – Kieno ta bažnyčia? – klausė vairuotojas.

– Reformatų. Buvau užėjusi, bet ten nieko įdomaus, tik kryžius ant sienos, – atsakė konduktorė.

- Kas ten gali būti, - pritarė moterėlė, įlipusi į autobusą ir girdėjusi pokalbį, - jų kunigai bemoksliai, ko ir norėti.

Šis pokalbis pažadino man norą nors trumpai paaiškinti, kas esame mes, evangelikai-reformatai, kad mes kartu su katalikais viena krikščioniška bendrija, kurios tikėjimo pagrindas yra šventasis Raštas - Biblija.

Iš kur kilo nelietuviškas žodis "katalikas"? Tai graikų kalbos žodis "katholikos", kurį išvertus lietuviškai reiškia "visuotinis". Pirmieji graikų krikščionys, besimeldžiantys požeminėse galerijose, labirintuose, vadinamose katakombose, įsivaizdavo (o taip ir buvo tuo metu, nes didieji apaštalai dar nebuvo užbaigę savo darbų), kad jie yra vieninteliai visa apimančio Jėzaus mokslo tęsėjai ir išpažinėjai. Bet vėliau, viduramžiais, katalikų tikėjimas labai supasaulėjo, nieko bendro nebeturėjo su pirmųjų krikščionių gyvu ir nuoširdžiu tikėjimu į Jėzų Kristų.

Krikščionybė už daug ką yra dėkinga tėvui Augustinui Aurelijui (354 - 430 m.), kuris pripažino betarpišką Dievo ir žmogaus ryšio galimybę. Jo raštai buvo tie žiburiai, kurie pravėrė reformatams, o ypač Martynui Liuteriui (1483-1546) akis, privertė naujai permąstyti tikėjimo tiesas. 1517 m. jis paskelbė 95 tezes. Jose smerkė indulgenciją (atleidimą už padarytas nuodėmes, išperkamų pinigais), pardavinėjimą, neigė bažnyčios hierarchų, kaip tarpininkų tarp žmogaus ir Dievo, vaidmenį. Tvirtino, jog žmogaus išganymas priklausąs ne nuo sakramentų, apeigų atlikimo, o nuo jo tikėjimo nuoširdumo. Religinės tiesos šaltinis esąs ne bažnyčios susirinkimų nutarimai, popiežių dekretai, o šventasis raštas - Biblija.

M. Liuteris ne tik buvo krikščionybės reformatorius, bet pasižymėjo kaip mokymo, kalbos, muzikos, daug prisidėjo prie vokiečių kultūros plėtojimo. Per vokiečių tautą į Lietuvą atėjo evangelikų-liuteronų tikėjimas.

Antrasis didysis reformacijos vyras buvo Jonas Kalvinas (1509-1564 m.), kuris Paryžiuje baigė teologijos ir teisės mokslus. M. Liuterio idėjų veikiamas, 1533 m. atsisakė katalikybės, tapo M. Liuterio mokymo tolesniu tobulintoju. 1536 m. Bazelyje išleido "Krikščionių tikėjimo pamokymą". Šioje knygoje išdėstė protestantizmo pagrindus, dar labiau nutoldamas nuo katalikybės kanonų, bet ne nuo dieviškojo tikėjimo pagrindų. Nuo 1541 metų gyveno Ženevoje (Šveicarija) ir čia vadovavo evangelikams reformatams.

J. Kalvinas, sekdamas Dievo įsakymus: "Nedaryk sau nei jokio paveikslo arba daikto, nei To, kas yra aukštai danguje... Vienas yra tarpi-

ninkas tarp Dievo ir žmogaus - tai Jėzus Kristus... Dievas - dvasia ir tie, kurie jį garbina, turi garbinti dvasiojs ir tiesoje...", siekė reformuoti bažnyčią. J. Kalvinas, vadovaudamasis Šventuoju raštu, atmetė šventųjų, kaip tarpininkų tarp Dievo ir žmogaus, garbinimą; išvalė bažnyčias nuo šventųjų paveikslų, skulptūrų, kaip aiškiai šv. Rašte uždraustų, pašalino Dievo garbinimo medžiagines priemones: šventintą vandenį, šventintas žvakes, smilkalus, rožančių, medalikėlius ir kitas šventybes, nes " Dievą reikia garbinti dvasioje ir tiesoje". J. Kalvinas pašalino iš bažnyčios beveik niekam nesuprantamą lotynų kalbą ir įvedė tautinę. Jis šią reformą padarė taip pat pasiremdamas šv. Raštu: "Ir jeigu trimitas duotų neaiškų garsą, kas rengtųsi į mūšį? Tas pats ir su jumis. Jei kalbėdami kalbomis, netarsite aiškių žodžių, kaipgi bus galima suprasti ką sakote? Jūs kalbėsite vėjams! ... Tad jei aš nesuvoksiu kalbos reikšmės, būsiu kalbėtojui svetimšalis, ir kalbėtojas man bus svetimšalis (1 Kor. 14 "Apaštalų darbai").

J. Kalvino įvestos pamaldos pasidarė kuklios, ramios, visiems suprantamos. Buvo panaikintos šventųjų šventės. Švenčių skaičius sumažėjo vos ne perpus. Penktadienio pamaldos buvo su diskusijomis. Čia galėjo būti iškeliami kai kurie tikėjimo mokslo neaiškumai, keliami klausimai ir duodami atsakymai. Tuomet kiekvienas galėjo išsakyti savo nuomonę.

Bažnyčioje išliko sakykla, Stalas šventai Vakarienei, maža katedra, kur buvo atliekami skaitymai. Tuometinės pamaldos susidėdavo iš šių dalių: Dešimties Dievo įsakymų perskaitymas, nuodėmių išpažinimas, psalmių giedojimas, malda, pamokslas, padėkos malda ir palaiminimas. Vaikai iki šešiolikos metų buvo mokomi tikėjimo, o išėjus mokymo programą - konfirmuojami, tai yra palaiminami ir įjungiami į bažnytinę bendruomenę.

Praėjus šimtui metų po J. Kalvino reformos, evangelikų -liuteronų profesorius Valentinas Andrea iš Vitembergo taip išsireiškė: "Būdamas Ženevoje, pastebėjau kažką ypatingą, ko niekada neužmiršiu ir ko visą gyvenimą ilgėsiuos... Didžiausi nusikaltimai čia neįprasti ir apie juos beveik negirdėti. Toks dorovinis skaistumas puošia jų krikščionišką tikėjimą... Labai gaila, kad to trūksta pas mus..."

Evangelikų reformatų ir liuteronų tikėjimo pagrindas yra vienas, tikras amžinas Dievas esantis Trejybėje: Tėve, Sūnuje ir Šventojoje Dvasioje. Jėzus Kristus įsteigė du sakramentus: Šv. krikštą ir Šv. vakarienę, kuriuos ir pildo evangelikai.

Evangelikai meldžiasi Dievui ir išreiškia savo nuolankumą Jam

"Viešpaties malda", "Tikėjimo išpažinimu" ir kitomis maldomis.

Del aiškumo mažas žiupsnelis istorijos. XVI amžiuje labai išplito protestantų tikėjimas Lietuvoje (evangelikų liuteronų ir reformatų). Beveik visos kunigaikščių šeimos buvo perėjusios į protestantų tikėjimą. Bet jau to paties amžiaus gale katalikybė ėmė atsigauti.

Lietuvoje evangelikų-reformatų židinys buvo galingieji Biržų kunigaikščiai Radvilos. Karalius negalėjo jų nugalėti, nes jie buvo per daug turtingi ir galingi. Mirus paskutiniam kunigaikščiui Boguslavui Radvilai, 1669 metais pasibaigė reformatų Radvilų giminė.

Vilniuje 1523 m., susikūrė pirmoji reformatų parapija... 1563 m. reformatų pastangomis buvo atspausdinta Lietuvos Brastoje Biblija lenkų kalba. 1598 m. raštininko Merkelio Petkevičiaus rūpesčiu lietuvių kalba atspausdintas katekizmas. Tai buvo pirmoji reformatų lietuviška knyga, o liuteronai pirmąją lietuvišką knygą - katekizmą - atspausdino 1547 m. Karaliaučiuje.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvą, reformatų veiklos centru tapo Biržai. Tarpukario Lietuvoje, kaip ir dabar, buvo puoselėjami artimi santykiai tarp reformatų ir liuteronų, kuriuos siejo bendra reformacijos ištaka, bendra kunigų ruošimo mokykla - Evangelikų Teologijos fakultetas prie Kauno universiteto (1922-1937 m.), bendri istoriniai pergyvenimai.

Ar reformatų kunigai buvo bemoksliai? Jau J. Kalvino pastangomis Šveicarijoje, Ženevos mieste, buvo įkurtas universitetas su teologijos fakultetu, kur buvo ruošiami kunigai ganytojiškam darbui. Ten studijavo visų biržiečių gerbiamas kunigas Povilas Jašinskas. Papilio parapijoje dirbęs kunigas Mykolas Frankas mokslų sėmėsi Jono Huso tėvynėje Čekoslovakijoje, Prahos universitete. Kiti studijavo Kaune, Škotijoje. Caro laikais protestantų kunigai išsimokslinimą įgydavo Dorpato (dabar Tartu) universitete.

Lietuvos universitete evangelikų protestantų fakultetui vadovavo teologijos mokslų profesorius Povilas Jakubėnas. Jis pirmas lietuvių kalba išleido trijų tomų "Bažnyčios istoriją". Buvo gavęs aukštą įvertinimą - daktaro laipsnį "honoris causa", kuriuo apdovanojo Prahos universitetas. Profesorius gimė Biržų krašte Vaitkūnų kaime 1871 metais, o Didžiojo karo audrų nublokštas mirė Šveicarijoje 1953 metais. Ten ir palaidotas.

Po karo, įsigalėjus ateizmo propagandai, reformatams nebuvo galimybės ruošti jaunų kunigų pamainą. Buvo bandoma tai atlikti neakivaizdiniu būdu Rygoje.

Pradėjus silpti nuožmiai ateizmo bangai, nugalėjus kalbos barjerus,

atsirado galimybė studijuoti Talino Teologijos institute. Čia mokslus sekmingai baigė Julius Norvila, kuris šiuo metu dirba Kauno reformatų parapijoje.

Mes, žmonės, esame unikalios, gražios planetos - Žemės - vaikai. Todėl eikime vieningu keliu, kurį mums skyrė Dievas. Visų tikybų tikintieji, ieškokime ne Dievo išpažinimo skirtumų, o bendrumų. Tai padės mums dvasiškai turtėti, padės mūsų Tėvynei Lietuvai eiti sunkiu Laisvės keliu.

Vytautas Vienužis

Biržų Žinios, 1991. VII. 27

NUO 1991 M. LIEPOS MĖN. IKI 1991 M. LAPKRIČIO MĖN. gautos MŪSŲ SPARNAMS aukos

$ 50.-

I. Biknerytė, IL

$ 40.-

Kun. P. Dilys su žmona, IL

$ 30.-

A. Bortkevičienė, NJ, A. ir M. Sedaičiai, IL

$ 25.-

E. Tunkūnas, MA, E.Y. Taggart, NM, dr. I. Mačionis, FL, dr. D. Variakojytė - Fricke, IL, H.R. Žibas, OH

$ 20.-

E. Manomaitis, MA, kun. S. Neimanas, IL, I. Iškeliūnas, NJ, J. Pauperas, CA, A. Uznienė, IL

$ 15.-

A. Svalbonas, NY

$ 10.-

I. Manomaitis, MA, C & B. Carlson, IL, V. Nastopka, MD, M. Plačienė, IL, J. Indriūnas, IL, P. Lampsatienė, IL, I. Janušaitienė, IL, K. Vėlius, IL, V. Bendikas, IL, I. Peteraitienė, IL, dr. A. Kelertas, IL, V. Z. Jankus $ 10 + $ 10, IL, A. Dagienė, IL, M. Guobužienė, IL, J. Vaitaitis, IL, P. Šernas, IL, O. Dubraitė, IL, J. Gylys, TX , H, Pamataitis, ARK, M. Sedaitienė, IL, V. Trumpjonas, IL, M. Buntinas, IL, A. Buntinaitė, IL, E. Liubart, IL, I. Laisvėnaitė, IL, V. Sherkšnis, MA

$ 9.-

M. Nauburienė, IL

$ 5.-

M. R. Brakas, NY, A.S. Vaivada, VA, E. Žiobrienė, IL, G. Brazinskas, IL, M. Trumpjonienė, IL, G.& J. Padagai, IL, A. Galinaitoenė, IL, K. Vaišvila, IL, R. Buntinas, IL, I. Kasparaitienė, IL, G. Gružienė, IL, S. Neimanas Jr. IL

$ 4.-

O. Paulikienė, IL

$ 3.-

A. Paulikaitis, IL, Gifts International, IL, P. Guobužis, Lietuva

$ 2.-

H. Malonė, IL
L. Dagienė, Kanada $ 35.-
J. Pipynė, Anglija 5 sv.

Gauta MŪSŲ SPARNAMS aukos iš Kanados per platintoję Maria Dambaras:

$ 10.-

I. Delkus, G. Jocius, A. Langas, M. Pamataitis, dr. J. Yčas

$ 6.-

O. Krygeris

$ 5.-

M. Jankus, A. Monstvilas, M. Preikšaitis

★★★★★★

Visiems aukotojams nuoširdus ačiū!

Aukotojas, neradęs savo pavardės aukų sąraše, prašomas kreiptis šiuo adresu: "Musų Sparnai", 5412 N. Clark St. #210, Chicago, IL 60640.

Svarbesnių klaidų atitaisymas

Praėjusiame 66 MS numeryje 6 psl. 18 eil. iš apačios , vietoje 1964 turi būti 1966 m. 42 psl. ĮSPANIJOS PROTESTANTŲ DRAMA, autorius Matas Naktinis. 69 psl. po viršutine nuotrauka vietoje dešinėje, turi būti kairėje. 71 psl. 9 eil. iš apačios Petras Klybas, turi būti Kostas Klybas. 77 psl. po nuotrauka vietoje kun. A. Neimanas, turi būti kun. S. Neimanas.

Už netikslumus atsiprašome!

REDAKCIJA

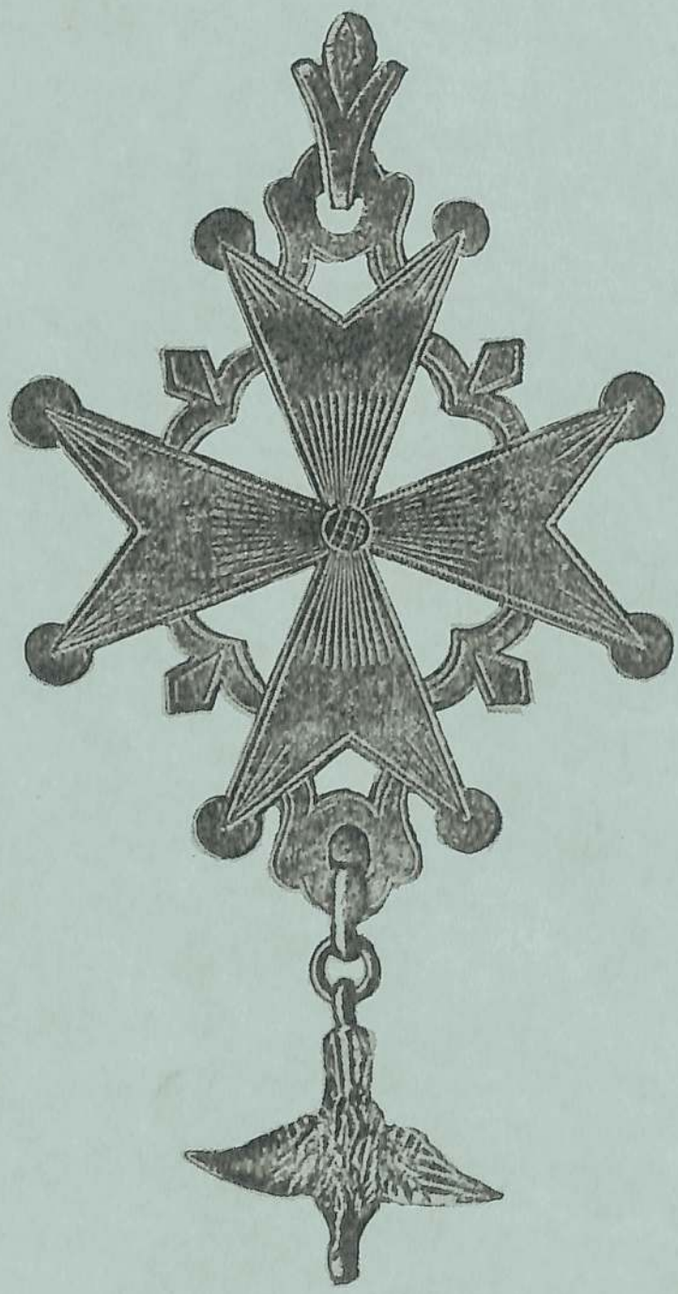

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.